

ODAMEES

Nr. 9 (23) SEPTEMBER 1924

III AASTAKÄIK

„Odamees“

soovitab paremat kirjandust:

Algupärane ilukirjandus

- H. Adamson: **Mulgimaa**. Kirjanduslikkude ajakirjade läbi tuntud luuletaja ainus luuletuskogu, Hind 30. — ja 15. —
- A. Alle: **Carmina barbata** (Habemikud laulud). Luuletuskogu. Hind 75. —
- A. Alle: **Üksinduse saartele**. Luuletuskogu. Hind 100. —
- A. Gailit: **Klounid ja faunid**. Följetoonide kogu. Sisaldab rohkesti pilte, karikatuure ja kirjanikkude käekirjanäiteid. Ainus sarnane raamat eesti kirjanduses. H. 180. —
- A. Kallas: **Kui pisarad kõnelevad**. Religioos-filosoofiline teos. Parem raamat sellelaadilises eesti kirjanduses. H. 100. —
- A. Kivikas (M. Karus): **Sookaelad**. Külajutud. Noorema põlve anderikkama kirjaniku esimene ja rohkesti kiitvat arvustust teenind teos. H. 40. —
- A. Kivikas: **Järipäev**. Romaan külaelust, meie lähemast minevikust. Autori suurem teos. H. 250. —
- A. Kivikas: **Ristimine tulega**. Romaan meie vabadussõjast. H. 200. —
- A. Kivikas: **Verimust**. Novellid meie vabadussõjast. H. 150. — ja 100. —
- A. Kivikas: **Verine väits**. Novell. H. 50. —
- O. Luts: **Harald tegutseb**. H. 65. —
- M. Metsanurt: **Ep.**. Novell. H. 40. —
- G. Rappo: **Uks lahti! Komöödia**. H. 40. —
- K. Rumor (Ast): **Tuled sügisõõs**. Novellikogu. H. 120. —
- J. Semper: **Jäljed liival**. H. 50. —
- J. Semper: **Pierrot**. H. 50. — „Jäljed liival“ ja „Pierrot“ on autori paremad luuletuskogud
- A. Tassa: **Nõiasõrmus**. Fantastiliste novellide kogu. H. 100. —
- F. Tuglas: **Maailma lõpus**. Novell. H. 100. — Arvustajailt Tuglase paremaks teoseks nimetatud.
- F. Tuglas: **Juunata saar**. Novell. H. 100. —
- M. Under: **Eelõitseng**. Luuletuskogu. H. 75. —
- H. Visnapuu: **Amores**. Armastuslaulud. H. 50.
- H. Visnapuu: **Jumalaga, Ene!** Luuletuskogu. H. 75. —
- H. Visnapuu: **Talihari**. Luuletuskogu. H. 100. —

Tõlkeilukirjandus

- C. Doyle: **Prof. Baumgarten**. Natjajutt. H. 20. —
- N. Jevreinov: **Lõbus sarm**. Näidend. H. 100 — ja 75. —
- S. Lagerlöf: **Kivi Rotna järves**. H. 20.
- A. Lichtenberger: **Mu väike Trott**. Romaan. H. 100. —
- J. London: **Jähtumised inimesesõjate saarel I—III**. Romaan. H kokku 75. —
- J. London: **Kahe nädaga mees**. Novell. H. 20. —
- M. Read: **Valge kinnas**. Romaan. H. 75. —
- J. H. Rosny: **Kolesuur koobasmaa**. Fantastiline novell. H. 35. —
- O. Wilde: **Känterovilli tont**. Üdusejutt. H. 30. —
- O. Wilde: **Salome**. Draama. H. 60. —

Loodusteadus

- H. Bekker ja A. Audova: **Andmed Pühajärve uurimisest**. Suur teos rohkesti ilustustega, tabelitega ja mitmevärvil. kaartidega. Ainus sellelaadiline teos eesti kirjanduses. H. 160. —
- H. Bekker: **Paeseina profiil Martsal**. H. 20. —
- A. Audova: **Järve taimed**. Piltidega. H. 30. —
- M. Univer: **Bioloogia**. H. 75. —

Lastekirjandus

- J. Kuulberg: **Laste sõber**. Mitmevärviliste kivoitruki piltidega. H. 100. —
- A. Kivikas: **Nõuandja**. Muinasjutt piltidega. H. 60. —
- A. Kivikas: **Lumimemm**. Muinasjutt piltidega. H. 60. —
- K. A. Hindrey: **Loomade mäss**. H. 75. —
- Kullaketrajad**. Muinasjutt piltidega. H. 75. —
- Kuida seitse rätseppa Türgi sõtta läks**. Muinasjutt piltidega. H. 15. —
- Põhjakaru**. H. 10. —
- Sõnakuulmata Zeppelin**. H. 12.

Kirjandus. Kunst. Keel

- F. Tuglas: **A. H. Tammsaare**. Essee. H. 75. —
- F. Tuglas: **Arthur Valdes**. Essee. H. 75. —
- F. Tuglas: **Henrik Jbsen**. Essee. H. 50. — ja 30. —
- F. Tuglas: **William Shakespeare**. H. 75. — ja 60. —
- F. Tuglas: **Eesti uuem ilukirjandus**. H. 75. — ja 60. —
- R. Griwing ja P. Ilves: **Kirikumuusika**. H. 100. —
- J. Aavik: **Muusikalised kirjad**. H. 75. —
- P. Grünfeldt: **Mälestused Juhan Liivist**. H. 40. —
- N. Kulbin: **Kubism**. H. 30. —
- E. Meumann: **Esteetika**. H. 160. —
- J. Semper: **Näokatted**. Artiklite kogu kirjanduse ja kunsti üle. H. 150. —
- O. Loorits: **Eesti keele grammatika**. Eesti õigekeelsuse käsiraamat. H. 250. —
- A. Kivikas: **Maha lüüriline šokolaad**. H. 20. —

Eesti ajalugu

- H. Kruus: **Saksa okkupatsioon Eestis**. H. 150. —
- H. Kruus: **Jaan Tõnisson**. H. 100. —
- A. Vaga: **Viru väerind vabadussõjas**. H. 160. —
- R. Kangropool: **Balti saksluse viimised vägimehed**. H. 100. —
- A. Kruusberg: **A. Grenzsteini võitlus Jaan Tõnissoniga**. H. 75. —
- A. Kruusberg: **Venestamise tulekul**. H. 60. —
- A. Kruusberg: **Revisjoni tulekul**. H. 75. —
- R. Roht: **Julius Kuperjanovi elulugu**. H. 20. —
- A. M. Tallgren: **Saaremaa ja Muhu muinasjäänused**. H. 300. —

Koguteosed

- Siuru II**. Album. H. 150. —
- Siuru III**. Album. H. 150. —
- Looming**. Album. H. 100. —
- Mõtteid valmivaast intelligentsist**. Koguteos meie rahvuskultuuriliste küsimuste üle. H. 250. —
- Ilo I—XII**. H. 750. —
- Odamees**. Toim. F. Tuglas. H. 50. —
- Odamees**. Toim. A. Alle. H. 50. —
- Odamees**. Nr. Nr. 1—24 a 40. —
- Soome** — maa, rahvas ja kultuur. H. 450. —

Mitmesugust

- Kirjanikkude palgaküsimus**. H. 20. —
- Koolimajade põhikavandid**. H. 100. —
- Taimeteaduse õpetus**. H. 30. —

Eesti Kirjanduse Seltsi kirjastusel ilmund raamatuist on järgmised saadaval:

A. Eesti autorid

- Kristian Jaak Peterson: *Laulud, päevaraamat ja kirjad.* Hind 150 m.
Suve Jaan: *Luige Laos.* III trükk. Hind 40 m.
J. W. Jannsen: *Kolm juttu* (Maatargad, Uus variseer. Volde-
mar ja Jüri). H. 50 m.
Fr. R. Kreuzwald: *Paar sammukest rändamise teed.* III tr.
H. 35 m.
Fr. R. Kreuzwald: *Reinwader-rebane.* VI trükk. Piltidega.
H. 85 m.
Fr. R. Kreuzwald: *Kilplased.* IV trükk. Hind 90 m.
Lydia Koidula: *Ojamõlder ja tema minija.* III trükk. Hind
40 marka.
Lydia Koidula: *Kaks juttu* (Ainuke. Enne ukse lukutamist).
II trükk. H. 85 m.
Lydia Koidula: *Säärane mulk ehk sada vakka tangusoola.*
III trükk. H. 50 m.
Jakob Pärn: *Oma tuba, oma luba.* III trükk. H. 50 m.
" *Must kuub.* III tr. H. 120 m.
Joh. Kunder: *Kroonu onu.* Nali kahes vaatuses. III trükk.
Hind 40 m.
Joh. Kunder: *Eesti muinasjutud.* II trükk. H. 120 m.
A. Reinwald: *Valik luuletusi.* H. 100 m.
Jaan Bergmaun: *Laulud.* II trükk. H. 300 m.
J. Järv: *Karolus.* II trükk. H. 75 m.
Elisabet Aspe: *Ennosaare Ain.* III trükk. H. 100 m.
" *Kasüõde.* III trükk. H. 60 m.
Anna Haava: *Luuletuskogu* (Luuletused I, II ja III, Lained,
Ristlained, Põhjamaa lapsed, Meie päevilt). H. 400 m.
Anna Haava: *Luuletused I.* IV trükk. H. 40 m. (Päälao.)
" *Meie päevist.* H. 40 m. (Päälao.)

B. Maailma-kirjastik

- Juhani Aho: *Vaikne meri* (Laastud). Tõlk. Fr. Tuglas. Hind
100 m., köites 150 m.
Chateaubriand: *Atala.* Tõlk. K. Martinson. G. Doré illust.
H. 60 m.
G. Flaubert: *Kolm lugu* (Herodias, Legend Püha Julianus
Võõrustajast, Lihtne süda). Tõlk. A. Saareste. H. 75 m.
V. Hugo: *Hernani.* Tõlk. J. Semper. H. 140 m.
A. Kivi: *Seitse venda.* Tõlk. Fr. Tuglas. A. Gallén-Kallela
illust. H. 350 m.
Eino Leino: *Helkalaulud.* Tõlk. Aug. Anni. H. 60 m.
Molière: *Ihnus.* Tõlk. R. Kask. H. 120 m.
Fr. Schiller: *Röövlid.* Tõlk. J. Kärner. H. 120 m.
" *Wilhelm Tell.* Tõlk. J. Kärner. H. 100 m.
G. B. Shaw: *Inimene ja üliinimene.* Komöödia ja filosoofia.
Tõlk. A. Oras. H. 275 m.
E. Sillanpää: *Vaga viletsus.* Tõlk. Aug. Anni. H. 175 m.,
iluköit. 240 m.

C. Noorsoo-jutukirjastik

- W. Bonsels: *Mesilane Maaaja.* Tõlk. Richard Roht. E. Järv'e
illustratsioonid. H. 120 m., köites 170 m.
M. Cervantes: *Don Quijote.* Eesti keelde G. Peet. 86 pildiga.
H. 250 m.

- Edda. *Kogu Vana-Islandi jumalate- ja kangelaslugusid.* Ümber
jutustand J. Kärner. Franz Stasseni joonistused. Hind
150 marka
E. T. A. Hoffmann: *Aamisepa-meister Martin ja tema sellid.*
Tõlk. Ants Oras. H. 50 m.
Suonio (J. Krohn): *Kuu jutustused.* Tõlk. Julie Rõks. Nat.
Mey illustratsioonid. H. 40 m.
Z. Topelius: *Velskeri jutustused.* I osa. I lugu: *Kuninga
sõrmus.* Tõlk. E. Raudsepp. A. Edelfelt'i illustratsioonid.
H. 90 m.
Z. Topelius: *Velskeri jutustused.* I osa. II lugu: *Mõök ja
ader.* III lugu: *Tuli ja vesi.* Tõlk. S. Holberg.
A. Edelfelt'i illustratsioonid. H. 200 m.
Jules Verne: *80-ne päevaga ümber maailma.* Tõlk. O. Treu.
54 pildiga. H. 220 m.

D. Ajaloo-kirjandus

- Hans Kruus: *Eesti ajaloo lugemik I.* H. 200 m.
Balthasar Russow: *Liivimaa kroonika.* Tõlk. K. Leetberg.
I anne: hind 60 m.; II anne: hind 110 m.

E. Sõnastikud

- Rud. Wallner: *Arstirohtude ladina-eestikeelne sõnastik.*
Hind 35 m.
Matemaatika sõnastik. Kolmas täiendatud ja parandatud
trükk. H. 50 m.

F. Mitmesugused

- Joh. Aavik: *Puudused uuemas eesti luules.* H. 75 m.
J. Jõgever: *Eesti muinasjutud lastele.* H. 200 m.
L. Kettunen: *Lauseilkmeked eesti keeles.* H. 125 m.
K. Krohn: *Soome-Eesti vanast rahvalaulust.* H. 60 m.
Palamuse kihelkond. Maadeteadusline, majandusline ja aja-
looline kirjeldus. H. 25 m.
K. Rammul: *Ihu ja hing.* Psühholoogilised loengud. H. 50 m.
A. Saareste: *Eesti, eestlased ja eesti keel.* H. 30 m.
K. E. Sõot: *Rahva luulevara.* Kogu üldiselt lauldavaid laule.
H. 120 m.
Kuukirja „Eesti Kirjanduse“ senistest aastakäikudest on veel
tagavaral: XIII (1918/19), XIV (1920), XV (1911), XVI
(1922) à 200 mrk. ja XVII (1923) — 360 mrk. aastakäik.
Tellimishind 1924. a. on 300 m.
Eesti Kirjanduse Seltsi aastaraamatud: I–IV. VI–X à 50 m.

Eesti Kirjanduse Seltsi kirjastusel ilmuvaist raa- matuist on käesoleval ajal trükis:

- Eesti keele õigekirjutuse-sõnaraamat,* II parandatud ja täen-
datud trükk.
Eesti rahvalaulud, Dr. Hurti ja teiste kogudest.
Eesti rahvaõitsid.
Kodumaa õistaimed.
Tartumaa, I osa koguteos. „Eesti.“
V. Hugo: *Jumalaema kirik Pariisis.*

Seltsi liikmemaksu suurus: 1918. ja 1919. aastal à 5 marka, 1920. aastal — 25 marka, 1921. ja 1922.
aastal — 50 marka, 1923. ja 1924. aastal — 100 marka. Eluaegne (ühekordne) liikmemaks 2000 marka.

Eesti Kirjanduse Seltsi

asjaajamise büroo ja kirjastusladu asub Tartus, Jaani t. 26. Telef. 601. Avatud äripäeviti k. 9–5.

Graafilise-kunsti asutus (ja kirjastus) H. Laakmann, Tartus

asut. 1837. a.,

mis kõige moodsamate masinate ja aparatuuridega uuema aja saavutuste alal varustatud on, jaguneb järgmistesse

spetsiaal-osakondadesse:

Raamatutrükikoda

valmistab kõiki trükitöid, nagu raamatuid, vähemaid brošüüre, ilustatud kuulutusi liht- ja värvitrükis.

Kivitrükikoda

valmistab etikette, plakaate, kunstiliselt valmistatud maitserikkaid ümbrikuid igasuguse sissepakkimise alal.

Tsinkograafia

valmistab võistlemata häädukes kõiksuguseid klisheesid nii liht- kui ka kõige peenemaid autotüüpisid ühe- kui ka mitmevärv trüki jaoks.

Kõitekoda

valmistab hulgaviisi kooli-, raamatukogu-, kontori-, pangaja ilukõiteid, aadressi mappesi jne.

Lineerimisosakond

valmistab kõiki lineerimistöid lihtsates koolikaustikutes või kõige peenemaitselisemates tabelites.

Et iga osakonda nüüd esimese klassi välismaa spetsialistid juhatavad, pakub firma tõesti laitmatuid ja kunstimaitselisi töid parajate hindadega.

Soovitame omast suurest väljavalikust:

Aknaklaasi / Ehitusnaelu / Uksehingi, -lukke, ja -käeraudu / Aknahingi, kremonisi, -haake, -nurgaraudu / Pliitisid, nende uksi, praeahjusid, ahjuuksi ja -siibreid / Värnitsat, kriiti, värvi, -mulda

Tsink-
Vask-
Raud-
Tsingitud
Tinutatud
Kuivatuse-

} plekki

Vasktorusid, -latte

Teras-
Raud-
Vask- } traati

Kivilõhkumise
Sepa-

Kalaga
(Rootsi)

Igasuguseid puure

Päitse-
Looma-
Trenge-
Kõietamise

} haamreid

peitlid
hõõvliraudu
saage

} kette

Traatvõrke
Kivipuuriterasid
Labidaid

Maa kaevamise } harke
Sõnniku-

Aiarehasid
Kärneri nuge ja -käärisid

Schmürigel } käiasid
Gotlandi

Masina rihtu, rihtmarataid / Tinapomme, inglissima / Piima transportkannusid / Priimuseid Kardina-stangesid vasest / Reformvoodid, reformvoodi põhjasid, matratsid / Mööblivedrusid, mereheina / Laua- ja detsimaalkaalusid, kaalupomme / Email ja igasugu majapidamise kaupa

Hinnad kaubaväärtusele vastavad

K.-m. V. Hanson & V. Kaljot

Tartus, Aleksandri tänav nr. 1

Telefon nr. 4-16

Telefon nr. 4-16

Tallinna Krediit Pank A.-S.

Suure-Karja tänav nr. 23

TALLINN,
Asut. 1907. a.

Telegr. aadr.: Kreditbank

Pank toimetab kõiksugu pangaoperatsioone sise- ja väljamaal

Kirjastus A.-S.

„Varrak”

Tartus, Rüütli 26,

kõnetr. 320

**Raamatukauplus,
trüki- ja köitmiskoda**

Soovitab

suures väljavalikus kooli- ja ilu-
kirjandust. • Kantseleidele ja
asutustele kõige kasulikum ostu
ja trükitööde valmistamise koht

Töö kiire ja maitserikas.

Asut. 1833. a.

2 kuldauraha Grand-Prix Pariisis 1872
2 hõbeauraha I auhind Tallinnas 1921

Aktsia-Selts

Tartu Pärmivabrik

Tartus / Kõnetraat 33

Aktsia-Seltsi alla kuuluvad oma
pärimi-, piirituse-, piirituse rekti-
fikatsiooni- ja linnasevabrik
Aurukatlate küttepind üle 250
ruutmeetri

Vabrik on varustatud kõige uue-
mate viimaseaja masinatega ja
abinõudega

Oma külmetusruumid ja labora-
toorium

Iga päev värske vilja presspärm

Terbates pressets raugs-pirmas sortes

Palmõli seep

iseäraldub kõigist teistest samastest seepi-
dest eneses sisaldavate puhaste taimõli
olluste ja uuema valmistamise viisi tõttu.

Palmõli seep

võib ka koduseks pruukimiseks, kui ka
saunaseebiks tarvitada.

Nõudke igast kauplusest

Seebivabrik A. Frederking Tartus, Aleksandri tän. 40—42. Tel. 257

RAKVERE ÜHISPANK

Rakveres, Laial tän., oma majas, teisel korral

Virumaa suurem ja vanem ühistegelise rahaasutus

ÜHISPANK võtab raha hoiule ja maksab hoisummade eest: tähtajalisel arvel kuni 12 %, jooksva arvel kuni 7¹/₂ %.

ÜHISPANK toimetab kõiki panga operatsioone.

Raha on kardetav kodu hoida ja kaasas kanda, kus ta kergesti tule ja vargate saagiks võib langeda. Sellepärast kõik raha toodagu **ÜHISPANKA** hoiule.

ÜHISPANKA raha hoiuletoojad ja laenudevõtjad on pääasjalikult põllumehed, sellepärast on hoisummad kõige rohkem kindlustatud Rakvere Ühispangas.

Rakvere Ühispanga juures asub suurema ja vanema ühistegelise kindlustuse seltsi

Eesti Kindlustuse Seltsi

Rakvere linna ja Virumaa agentuur, kus vastu võetakse

Igasugu tule vastu kindlustusi / Elu kindlustusi / Murdvarguse vastu kindlustusi

Eestimaa Kinnitus Aktsia-Selts

„EKA”

Tallinn

Pikk tän. 6, oma majas

Kõnetraat 12-59 ja 22-14

Kõige suurem kodumaa kinnitusselts

Põhikapitaal 20.000.000 mk.

Tagavarad 25.584.000 mk.

Toimetab tulekinnitusi, veokinnitusi, õnnetusjuhuste kinnitusi ja elukinnitusi kuldkroonides arstliku järeelvaatusega ja ilma

Kiire ja korralik kahjude tasumine = Agendid igas linnas, maal ja alevites

ODAMEES

Dr. Aleksander Eisenschmidt

Tema kümneaastase surmapäeva puhul

Tartu, õigemini kogu Eesti pühitses 6. augustil s. a. kurba mälestuspäeva. Sest sel päeval möödus kümme aastat suure töömehe Dr. Aleksander Eisenschmidt surmast, kes kogu oma elu pühendand kodumaale, kus mälestati meest, kel on ja jääb' kindel koht meie põllumajanduse arenemise loos, ühistegelise mõtte õhutamises ja põllutöökultuuri erialalises süvendamises. See oli mees põhjaliku teaduslase ettevalmistusega, millele seltsis oskus ühendada praktilist elu teaduslike teooriatega, and organiseerida, visadus kinni pidada alatud tööst ja peen arusaamine põllumehe hingeelust. Kadunu asemele on jäänd tühi koht, millele meil raske teist temasarnast leida.

Selle päeva mälestamiseks ja kadunu teenete meeletuletuks ning lugupidamiseks avalduseks ta vastu oli 6. augustil Tartu asjameestide asutuste poolt korraldatud pidulik koosolek "Vanemuises" ja rongikäik hauale, kus esineti rohket kõnedega ja pandi hauale hulk pärgi. Olgu siingi mõne sõnaga ta elukäiku ja teeneid meele tuletatud.

Aleksander Eisenschmidt sündis 2. (14.) augustil 1876 Tartumaal Rõngu kihelkonnas Käärdi ja Moonuse talu omanik Johan Eisenschmidt pojana. Ta oli vanemate kolmas laps; kaks õde olid temast vanemad, kolm venda nooremad.

Enne kui asume Aleksander Eisenschmidt elukäigu jälgimisele, peame küll peatama ta vanemate

juures, kes olid tol ajal ühed arenenumaist maal, mis ei võind mõjutamata jätta ka poja tulevast elu.

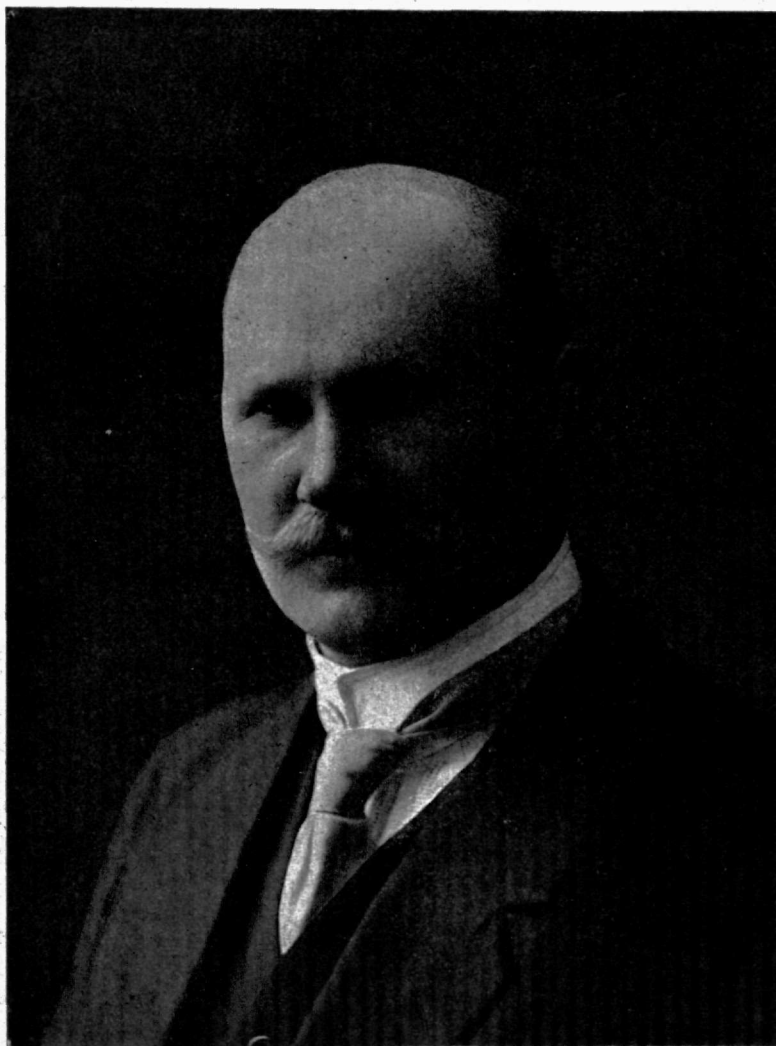
Ta isa elutee on õige huvitav. Päidla mõisa mõldri pojana sai ta kõstrikooli hariduse, kuid ta ei pidand seda rahuldavaks ja püüdis end raamatute

varal agarasti edasi harida; erilist huvi tundis ta õigusteadliste küsimuste vastu. Ta oli alguses kokaks Hellenurme mõisas, pidas siis aastat 30 vallakirjutaja ametit ja hakkas hiljem põllumeheks. Igapäevase töö kõrval võttis ta agaralt osa rahva ettevõtetest, oli tuline Eesti Aleksandri kooli mõtte õhujaja ning selle kohaliku komitee esimees ja Eesti Kirjameeste Seltsi liige.

Dr. Eisenschmidt ema, Päidla mõisa vallitseja Tuiski tütar, sai hariduse Hellenurme mõisas koos mõisaomanikkude lastega ja mingis koduses saksa pansionaadis Tellistes, millest hoolimata ta ometi tõsiseks eestlaseks jäi.

Sarnases Eesti elust ja eneseavaldusist osavõtvast perekonnas möödus väikse Aleksandri lapsepõli ja noorus. Üle lapsepõlve muretute mängude viis tee varakult õppimisele, milleks alguses õpetajad koju võeti, kelle juhatusel ta neli aastat algõpetust sai.

1888 a. astus ta Tartu reaalkooli, mille 1893 lõpetas. Oppurina puutus ta sagedasti kokku Dr. K. A. Hermanni perekonnaga, mis oma mõju avaldamata ei võind jätta. Pääle kooli lõpetamist tahtis ta ohvitseriks hakata ja astus 1894 vabatahtlikuna 98. Jurjevi jalaväe polku, kuid sõjameest temast ei saand ja juba aasta pärast

Dr. Aleksander Eisenschmidt

Dr. Aleksander Eisenschmidt
ühes abikaasaga ja pojaga

lahkus ta tagavaraväe lipnikuna väeteenistusest. Ta igatses tagasi põllule. Märtsis 1896 asus ta Kastre mõisa N. v. Essen'i juure põllutööd õppima, kus ta umbes kolm aastat töötas. Ta oli valitsejaks Kiidjärve ja pärast Kaagvere mõisa, kust ta põllutöö eriteadlasena „Postimehe“ toimetusse tööle asus. Kuid siagi ei jäänd ta kauaks ja juba 1903 kevadel sõitis ta Königsbergi ülikooli õppimist jätkama, mille ta lõpetas 1905 sügisel. Ta ei arvand neist teadmisesest aga veel jätkuvat ja järgmise aasta kevadel ruttas ta Zürichi, et sääl töötada botaanika, kultuuri, tehnika, rahvamajandusteaduse ja filosoofia alal. Sinna jäi ta 1906. a. sügiseni.

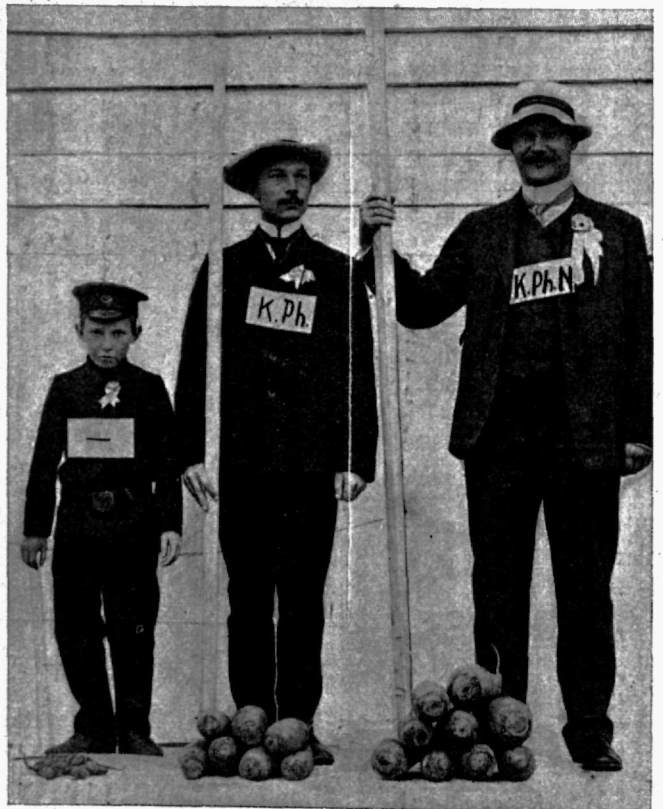
Nüüd alles arvab noor teadusemees enda tegelikuks tööks täitsa küpse olevat ja algab agar tegevus, mis nõnda laialdane ja mitmekesine, et ei jõua küllalt imestada energiat, mis võimaldas sellega hakkama saada.

Juba samal sügisel asus ta Tartu E. Põllumeeste Seltsi poolt asutatud „Põllutöölehe“ toimetajaks, olles õieti selle asutamise päätegelaseks. Ühtlasi kutsuti ta Tartu E. Põllumeeste Seltsi kaubandusosakonna asjaajajaks, mis nõudis mehelt rohkesti jõupingutusi, et väljakannatada võistlust teiste äridega ja ühistegevuse vastastega. Tundise ühistegelisele alusele rajatud ettevõtte otstarbekohasust tarvitajate suhtes, hakkas ta õhutama osakonna ostu-müügi ühisuseks muutmise mõtet, mis 1908 a. teostuski, nõnda et uus ühisus, „Tartu E. Majanduse - Ühisus“ juba järgmise aasta

algul võis tegevust alata. Aleks. Eisenschmidt valiti ühisuse direktoriks, kelleks ta jäi kuni surmani.

Eisenschmidti asjatundlikul juhatusel kujunes ühisus mõne aastaga elujõulisemaks põllutöötarbeainete müügikohaks Eestis. Ta tegi maailma paremate vabrikute tooted igasuguste vahetajateta põllumeestele kättesaadavaks, säadis sisse kunstiväetisainete ja seemnete kontrolli, korraldas väetuskatseid põllumeeste juures, tutvustas põllumehi mitmesuguste uute maaharimisriistadega, säadis sisse piimatalitusi jne. Kõige selle hingeks oli A. Eisenschmidt. Kuid ta ei leppind üksi masinate ja põllutööriistade tarvitajatele kättesaadavaks tegemisega, vaid ta esines kohalikkudest oludest väljakasvand nõuetega vabrikutes ja laskis valmistada meie oludele kohaseid tüüpe. Nii on praegu igalpool tuntud ta „Kalevipoja“ vikatid, „Eesti Põllumeeste Seltsi“ ja erilised Heiligenbeili adrad, laiad rattapöiad inglise rehepeksugarnituuridel jne.

See tegevus aga ei rahuldand veel suurt töömeest ja ta rakendas enda samal ajal ka Tartu E. Põllumeeste Seltsi töösse, olles selle abiesimeheks ja õppejõuks ning juhatajaks selle poolt korraldatud kursustel. Samal ajal asutas ta „Aia-vilja-Ühisuse“, mis pidi arenema suureks aiavilja konservide ja alkoholita jookide tööstuseks, ühtlasi aga õhutama ka aiatööd ja karskust (Eisenschmidt ise oli tõsine karsklane). Ühisusel tuli mitmesuguste raskustega võidelda ja Eisenschmidti ootamata surm ning ilmasõda tegid selle tegevusele lõpu. Eisenschmidt tegi ka kodumaal tindi valmistamisega katset, asutades selleks n. n. „Ronga-Ühisuse“. Pääle nimetatud ühisuste oli

Väetus-võrdluskatset ja nende tagajärg
Parem pool dr. A. Eisenschmidt

ta tegev hulgas teistes põllumajanduslistes ja ühistegelistes seltsides; nende kõigi üleslugemiseks ei jatkaks siinkohal ruumi.

Kuid ühes teiste arusaajamate tegelastega oli Eisenschmidt selge, et kogu see töö ei või anda küllalt häid tagajärgi, kui ei tunta töötajate teist poolt, põllupidajaid endid ja nende majapidamist. Selleks asus Eisenschmidt kodumaa väike-põllupidamise uurimisele, kogudes andmeid 200 talu kohta Tartumaal. Nende uurimuste põhjal kirjutas ta oma doktoritöö „Der Kleingrundbesitz des Kreises Dorpat“, mis hiljem ka eesti keeles ilmus. Pääle selle kirjutas ta umbes sama aine üle raamatu „Kodumaa põllutöö põhjaliku-

dr. O. Kallasega Tartu lähedale talu osta, mille nad omavahel poolitasid. Siin algas kohe kibe töö. Ta kavatses oma talu seemnekasvatust asutada, mille vastu ta erilist huvi tundis. Uued hoonedki ehitas ta selle kohaselt. Samuti oli tal soov sordiparanduse alal töötada, millega ta juba algustki tegi. Et tal endal rahaline jõud puudus, tuli laenudest abi otsida. Neid lootis ta muuseas katta talu krundis asuvast kruusaugust kruusa müümiselega. Kuid just see pidi ta kavatsustest otsustava kriipsu läbi tõmbama!

24. juulil (6. aug.) 1914 läks ta pääle lõunat ühes isa ja vennaga kruusaauku vaatama; ka ta väike neljaaastane poeg Uno tuli kaasa. Juttu ajades ei pan-

Eisenschmidt'i maja ühes kõrvalhoonetega
Paremalt pool kruusa-auk, kus hukkus dr. A. Eisenschmidt ühes oma isa ja pojaga

maks muutmise küsimus“. Ta püüdis sääl tungida kodumaa väikepõllupidaja mitmekesisesse eluavalduksisse, leida selle puudusi ja teid nende kõrvaldamiseks. Selle mitmekesise ja raske ülesande on Eisenschmidt nii põhjalikult ja suure asjatundmisega täitnud, et mõlemad tööd veel praegugi võivad olla teenäitajaks kodumaa põllumajanduse edendamiseks.

Pääle nende on ta sulest ilmund veel terve rida raamatuid, pääle selle väiksemaid artikleid, kus põllumeestele mitmesuguseid praktilisi juhatusi antakse. Tundes, et meie väikepõllumehe tuleviku pää-tuluallikaks peab olema kari, karjakasvatuse edenemise tähtsamaks algtingimuseks aga on rohke ja hää loomatoidu kasvatamine, püüdis Dr. Eisenschmidt oma kirjatöis ja kõnedes esimeses joones loomatoidu kasvatamist õhutada. Samuti tuli hoolitseda piimasaaduste otstarbekohase müügi eest, milleks ta piimaühisuste keskühisus „Estoonia“ asutas.

Laialdase avaliku tegevuse kõrval ei puudund Eisenschmidtil aga omad isiklikudki ettevõtted ja kavatsused. Pika otsimise järele läks tal korda 1911 a. koos

nud mehed tähelegi, kuidas väike Uno oli järsku, pisut õõnsa liivaseina ääre läind mängimiseks liiva võtma. Korraga hakkas liiv alla jooksuma. Isa tõttas teda ühes teistega päästma, kuid sääl varises ülevallt uut kruusa, mattis enda alla perekonna kolme põlve esitajad: dr. Eisenschmidt, ta isa ja poja. Vaevallt poole tunni jooksul olid õnnatud välja kaevatud, kuid juba oli kõik hilja — nende vaikind südant ei suutnud enam keegi äratada. Paremas eas lahkund töömeest jäi leinama noor abikaas väikese tütrekesega ja — Eesti rahvas.

„Eisenschmidt lahtise haa äärel trööstis keegi tegelane oma järelhüüdes sügavasti leinavaid põllumehi,“ kirjutab J. Hünerson, „ja virgutab neid edasipüüdmisele karmi saatuse tahtmisel ka ilma jumaldatud juhita, ilma Aleksander Eisenschmidtita, hüüdega: „Edasi ka üle haudade!“ — Ei saa lahti tundeist, et meie põllumajandusliku ühistegevuse alal kümne aasta jooksul veel mitte üle pole saand Eisenschmidt hauast: see on liig kõrge... Aleksander Eisenschmidt koht on tühi.“

Saaremaa ja Muhu muinasjäänused

Ülikooli Arkeoloogia Kabineti toimetused II | „Odamehe“ kirjastus

Teoses annab kõige päält prof. Tallgren täieliku ülevaate Saaremaa ja Muhu, meie muistsel vabadusajal kultuuriliselt ja sõjaliselt tugevama maakonna ajaloo kuni sakslaste tulekuni. Seejuures käsitletakse paralleelselt kogu muu Eesti muinasajaga. Sellele järgneb kihelkondade viisi kõigi teadaolevate saarte muinasmälestusmärkide kirjeldus 58 joonise ja kolme värvilise kaardiga. Kirjeldustele on lisaks äratähendatud kõik seni ilmund kirjandus, milles seni vastavaid mälestusmärke käsitletud.

Raamat on tarvilik igale õpetajale, kes kodumaa muinasaega õpetab kui ka igale haritlasele, keda meie minevik huvitab.

Hind 300.— Üliõpilastele otse kirjastuse rmpst ostes 240.— Opetajatele harilik hinnaalandus

Naanu

muinaslinnast ja tema ümbrusest

„Odamehele“ kirjutand A. Kõögardal

Naanu linnamägi läänest

Foto A. Kõögardal

Kuhjavarada kohalt on kaskedest varjatud põhjapoolne terav nurk, mida linna sissekäiguks tarvitati

Muinaslinnad omavad meie rahva ajaloos tähtsa koha. Enamasti nimetatakse neid linnamägedeks. Linn oli vanal ajal hoopis teistsuguse tähtsusega kui praegu. Vististi elati neis ka rahuaegadel, ümbritsetud palkidest pihtaiaiga, mõnikord kahekordsega, mäeveerel. Sakslastele enam arenend sõjariistule ja sõjakunstile need linnad vastu seista ei suutnud, kuid siiski andsid nad esivanematele mõnegi korra varju. Kuigi muinaslinnad ei ole eestlaste omapärane sünnitus, vaid neid on leida kõigilt Läänemere rannamailt ja kaugemaltki, siiski näitavad nad visadust ja usinust, mis esivanematele omane olnud. Holzmayeri välja arvates on Kaarma vallid üle 3000 kantsüllä ehk 60,480 koormat kive ära tarvitand! Milline vaev ja töö on nii mõndagi linnamäkke ja maalinna pandud!

Naanu linnamägi, mida siinjuures olev pilt kujutab, asub Viljandi kihelkonnas, Karula vallas, Naanu Kõögardali talu maa pääl. Viljandist on ta 10 kilomeetri kaugusel kirde pool. Mäepäälne, muinaslinn, kujutab enesest kolmnurka, mille alus lõunas ja kaks teist külge põhjapool terava nurga sünnitavad. Mõõdud on järgmised: lõunakülje pikkus 20 $\frac{1}{2}$ sülda, kolmnurga teised küljed on 31 ja 32 $\frac{1}{2}$ sülda. Lõunapoolne mäe ots on voodi päätsi taoline, s. o põhjapoolse päätsiviisi madalamaks minev; edasi on mäepäälne ühetasane, kuna põhjapoolne teravnurk kartulikuuhja meele tuletab. Muinaslinna aluseks on tarvitatud mäeahelikku, mis kolm versta lõunapool Viljandi-Põltsamaa teeääres oleva Kehklase vesiveski juurest algab ja otsejoones põhjapoolse läheb, muinaslinnast põhjapool, aga ka lõunas, vahetevahel õige kõrgeid liivakinkusid ja madalamaid n. n. pikkmägesid sünnitades, mis kõik endise aja, iseäranis Põhja sõja mälestustega seotud. Muinaslinn ise on nõnda sünnitatud, et ta lõunapool suure kraavi läbi loomulikust mäeahelikust eraldati (seega on muinaslinna vastas teine kõrge mägi, praegu Kaskemäe nimega, mis loomulikku seisukorda jäänd, järsu idapoolse küljega, kuna läänekülge umbes $\frac{1}{4}$ — $\frac{1}{2}$ verstalise lainelise kõrgemaaga kokku sulab. Seega tuli küll veel ka muinaslinna läänekülge osalt kaevamise läbi muust kõrgest maast eraldada, kuni loodusliku oruni, n. n. Puuri kõrtsi lohuni, kus vanemal ajal küll veesoon Naanu oja jooksis, eraldades ka muinaslinna alust põhjapoolse minevast mäeseljäandikust, Naanu ja Rootsi nõndanimetatud Pikkmäest. Muist läänekülge, nimelt põhjapoolsest otsast, tuli aga kunstlikult tõsta ja järsuks teha. Muinaslinn ise ei ulatand päris veesooneni, vaid põhjapoolse teravnurga juurest laskus ta järsku 2 sülla kõrguselt alla kungas-

aluspõhjale, mis veel umbes poole muinaslinna pikkuses edasi läks, kuni siis loomuliku ojakese süng, mäeseljäandikust läbi lõhutud, vastu tuli. Oletada võib, et vähemalt osa sellest liivast, mida saadi linnamäe eraldamisel, kraavi kaevamisel, mäe otsa kanti; ka leidub mäe otsas, kaevates, turbamulda, pärit mäe idakülje alt endisest turbasoost, mis ulatas põhjast ja lõunast Naanu oja, Tännasilma jõe haru ääre, mis vanal ajal nähtavasti õige veerikas on olnud ja seega muinaslinnale ka mõnesugust toetust võis pakkuda, olles sellest vähem kui veerand versta kaugusel. Joogivett muinaslinnale andis vist mäeahelikust läbi murdnud veesoon, mis kahe sülla kõrgusel teravnurgal asuva muinaslinna sissekäigu ligidal; ka on mäe idakülje all allikaid. Veel praegu on muinaslinna küljed järsud. Mäe kõrgus on lõunast, loomulikul mäealusel, 3 sülda, edelast 3 $\frac{1}{2}$, läänest ligi 5, idast kõige kõrgem koht vanaaegse turbasoo poole umbes 6 sülda. Kõige madalam koht oli, nagu nimetatud, põhjapoolne teravnurk, mille kõrgus loomulikult mäeseljäandikult üles oli 2 sülda. Teravnurk oli veel kõrgeks kuhjatud, ja säääl pidi olema sõja ajal kõige hoolsam valvus. Kaevasin korra seda muinaslinna ja leidsin sõele põlend palgiotse ning savist lihtsalt orneeritud potikillukesi. Võib arvata, et see mägi, mille valmistamiseks esivanemad kandmise ja vedamisega vaeva nägid, ühes Viljandi muinaslinnaga mõnegi korra sakalastele ja nende omandusele varju andis. Siis tuli uus vaenlane maale, paremini varustatud, kui senised. Saksa sõjamasinad kiskusid maha puust kindlustused mäeveerel. Hävinesid Eesti maalinnad, jäid järele üksnes veel mäed. Kurvad ajad tulid. Sagedasti käisid ka sõjad, katk ja nälg üle Maarjamaa. Kadus igasugune mälestus Naanu linnamäe endisest tähendusest. Üks rahvapõlv tagasi hakati mäge, nagu

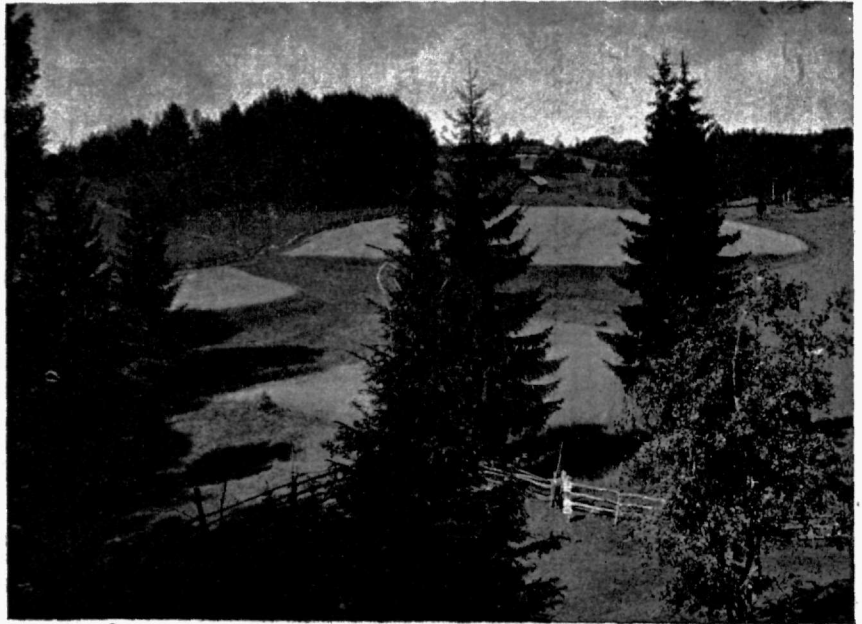

Foto A. Kõögardal

Vaade Naanu linnamäelt loode poole

Tüübiline Viljandi kihelkonna maastik igas võimalikus kohas olevate põllulapikeste ja metsatukkadega

ülevalt haruldaselt ühetasast maad, tantsupaigaks tarvitama, kuhu ligemalt ja kaugemalt inimesi looduselt ilusa koha pärast, iseäranis jaaniõhtutel, kokku tuli. Muinaslinn sai enesele Tantsimäe nime.

(Järgneb)

Tervitus Eestile

Kirjutand Soome kirjanik Joel Lehtonen

Alljärgnev allegooriline kirjutus Eesti - Soome hõimvahekorra üle soome nüüdisaja valitsevaima kirjaniku J. Lehtose sulest (tema tsentraalsest tähtsusest praeguses soome kirjanduses vt. Looming nr. 7/8 1923) on ilmund suurima Soome päevalehe „Uusi Suomi“ pühapäevalisas novembrikuul 1923 ja pannud nii pilguks mõtlema soome ja eesti vennasrahvaste lähedusest ja nende kultuurilise ühistöö tarbest kümneissetuhandeisse ulatava soome lugijaringkonna. Tema päritolu sellise kandva soome kultuurtegelase sulest näitab, kuivõrd sügavalt ja kuivõrd reaalselt arvestatavais ringides on pinda võtnud Soome hõimuaade. Lohutama peaks see üksikki — kuigi võiks tuua suuremalgi hulgal neid — näide neid meie publiku nukrutsevaid fenomeene, kes ei usu soome ja eesti rahvaste tuleviku käsikäeskäimisse ega selleks eesti poolt tehtavate sammude tagajärgedesse, väites, et Soomes seda asja võetakse pühapäeva-aatena ja et ta veel pole lõkkele löönd mõjuvais soome kultuurringkondades, et Soomes meie olusid ei osata õieti hinnata, vaid neid käsitatakse tihtipäele germaanilise üleolekuga jne.

Jutustuse luustikuks on soomlase Jussi külaskäik eestlasele Jaanile. Mõlemad nad on alles hiljuti vabanend oma herrasvalitsejaist, saand popsist täispere-meheks ja sellega saand tōuke oma ilmasuhtumuste ümberhindamiseks. Viimast teed käies jõuabki soomlane välja eestlasele, ainukesele ligidale tõusugulasele lähenemise ja temaga koostöö tarbeni. Jaani juures

Jussi ei olnud näind Jaani, kuigi nad olid vennased, kunagi — ehk ainult kord varemini lapsepõlves, nii palju aega tagasi, et Jussi mäletas temast vaid väikese, ebamäärase pildi, nii palju aega, et tema meelest tõeliselt tundus, nagu ta poleks näind oma venda kunagi.

Kui imelik, valuline ja kibe ühtlasi, et vennased, ühe ema lapsed, olid sel viisil võõrdund teineteisest, kumbki eri elusaatuste alla paindud või — võõrutatud ja painutatud. Mõnikord, ja tihtigi, oli Jussil olnud see kibedustunne. Kuid polnud veel aeg, mil ta oleks pääsend nägema Jaani.

Nad mõlemad olid popsnikud — suurte talude popsnikud — käsualused, teiste võimu alused ega olnud vabad käima ja vaatlema nagu ise tahtsid. Nende popsimajade vahel oli vaid väike laht; kuid kehvaga, teise tōhe mõistetuga on ikka nii, et ta ei saa lühikesigi rännakuid ette võtta. Tōöd on palju, seda peab tegema oma hinge seeshoidmiseks ja — teise rikastumiseks; kui peremehe tōd lasekski hinge tagasi tõmmata, tuleb oma tōd, oma pere elatamine: väikesil vaheajul korja heina peenrailt oma lehma talimoonaks, kohenda tōõriistu, paika riideid! Ega kogunegi rahatagavara kehval popsil sääraseiks vähenõudlikeks matkamisiks — tagavarapennid, need kaduvad salapäraselt, popsile vaevalt märgatavalt, peremehe pungind kukrusse.

Kuid vend oli Jussile siiski vahetevahel meele tulnud — ikka sagedamini, mida vanemaks ta läks. Oli meeles välkund, et temalgi, kehval ja vaesekesel, on kusagil vend — armas vend, kelle soonis suliseb sama verd kui temagi omis: salapäraselt Jussile armas, kui ka Jussi ei tundnudki teda.

Vend sääl — vaid väiksekese lahe taga. Kui ometi kord pääseks sinna!

võõrsilolu ajal oma silmaga nähtu ja kõige otsemaist, selgemaist allikaist, eestlase Jaani enda suust kuulnud Eesti talu tumeda ajaloolise mineviku, võõraste vallutajate ülekohtu ja oleviku elualuste põhjenduste kirjeldamise põhjal õpib soomlane Jussi tundma eestlases enda väärilist tuleviku kaastöölist. Jaanile suhu pandud kirjeldusist selgub, kui sügavalt autor Eesti olusid mõistab, eriti eestlaste vahekorda nende ajalooliste rõhujate sakslastega, mille tundmise nõrkust soomlasile kõige sagedamini ette heidetakse, ja venelastega, kelle naabriloost eestlaste enamikul on liig süütu arusaamine. Samast paistab silma, millise kaastundega eestlase Jaani iseloomu kujutatakse, mõnikord tõelikult ületavate idealiseerimisteni minnes, nagu eestlase karskuses, mis tegelikkust liig hästi tundva Eesti lugija silmis võib — autori tahtmise vastu — pilkenagi tunduda. Ning ka, milliseid häid tulevikulootusi eestlasile lubatakse, nagu neid reaalsuse karmist palgest pessimistiks kohutatud eestlane — lugege ainult nii tabavaid, meie publikus kahjuks tavalisi Jaani ohkeid oma talu väiksuse üle! — vaevalt endale kujutella julgeb. Tarvis ainult lugeda optimistlikuma soome venna sõnu, et optimismijudinad pika orjuse all küürujäänud eestlasegi selga hakkavad kōditama ja talle tähistama teed, mis on kindlaim tulevikuohtimismi reaalse põhja tagatis, ühissoomluse teed üle „soome silla“ igivana rahvaliku tunnuslausega „veri on paksem kui vesi.“

Rahvas teadis mõnikord jutustada Jaanist: et Jaan olevat veelgi kehvem kui Jussi, — veel palju kibedamais oludes kui tema; elavat sada korda vastikuma peremehe maalapil kui tema. Mis siis ikka Jussil oli kaevata oma peremehe üle: leiva ta andis — kuigi selle tasuks laskis, tōsi küll, tugevasti päeva tōöd teha — ja oli võõras mis võõras. Kuid Jaan kuuldavasti ei saand leivapalagi liialt, vaid selle asemel piitsa — kui ori. Jussi ikkagi polnud ori; tema peremees oli nii säädustaustav — kui võõras üldse saab olla: ja Jussi uhkustas, et tema iialgi ei painduks orjuse alla, sellisesse piitsa-alususse, milliseks Jaani räägiti hingitsevat.

Jussil oli häbi ja meel mures, kui ta kuulis ilgete inimeste suust Jaanist niisuguseid lugusid. Oli häbi, nagu oleks häbi olnud tema või tema enda süü vili: veri on ikkaki veest paksem, nagu kõnekäänd ütleb — ja sääl lahe taga viletsuses virelev Jaan oli Jussi vend!

Kui ometi koidaks aeg, mil Jussi saaks minna Jaani enda poole kutsuma, temale kätt lööma, tema saatlugu kuulma! Nüüd ei saand: polnud tōesti rahagi liiga — ei ka Jussi pererahvas vist oleks hää meelega luba andnud selliseks matkaks: Juss nagu oli milgi kombel nende oma, Juss ei tohtivat tühjalt raisata oma aega, ta pidavat konksima oma põlde endagi jõukuse nimel. Veri nii siis oli ka pererahval — sel oma põhjalt Jussile võõral pererahval — veest paksem. Kui ta rääkis Jaanist, rääkis ta õige lühidalt, nagu teatud viisil Jussist kahju tundes, teda hoiatadeski: ei säärasele sugulasele maksvat minna; ei sellise järele pidavat igatsustki olema; parem olevat mõtelda omi asju, ja nii nagu pererahvas õpetas.

Ent siis juhtus maailmas imesid, mis puudutasid ümberpaiskavalt oma kõrvalises kolgas elutseva Jussigi

olusid — muutsid need koguni; tuli popside vabastus — ja Jussist sai oma popsimaja peremees. Taluperemees! Jussi oli nüüd vaba. Milline imeline, joovastav tunne! Jussil nagu oleksid silmad avanend. Nukker, süngeid viha-mõtteid hauduv pää tõusis püsti. Uue pilguga vaatles ta nüüd oma ümbrust. Tal tuli imelik himu teha tööd just omas koosis, korraldada oma talu ise-enda soovi järel. — Ja ta nägi, et tööga saab korjata mustapäevapenne omassegi tasku, omaks rõõmuks, nendega panna kord viimaks aluspõhi enese arenemisele omavalitud suunas, enese olemisele selle päris Jussi kujus milliseks Looja tema oli määrand.

Vabaks saand, Juss peagi sugu kosus jõukuselt. Ta ei teadnud, kust õieti tema tasku nüüd korjus raha, kuid seda korjus. Täitsa vabaltõel näis olevat imepärane võim esilemanada raha — ei millestki, nii mõtles Jussi noil ajal.

Ja ühtlasi võimnes temas võitmatu iha, igatsus näha. Jaani — seda venda vaesekest, kes elas säääl lahe taga ja — kes kuuldavasti samuti oli vabanend, tänu uutele säädusmäärustele.

Kuidas peaks käima Jaani käsi nüüd iseseisva peremehena? On tarvis, on sisemine sund minna teda vaatama — kuulma Jaani elukäiku ta omast suust — kuulma seda hardalt kui oma, nüüd imelikuna paistvat elusündmustikku. Veri on paksem kui vesi!

Mis hoolida võõraste juttudest. Ütlevad, Jaan olevat päästki segaseks peksetud. Ütlevad, ta olevat säärasesse kehvasse tõugatud, nii abituks õpetatud, et kunagi enam ei jaksavat tõusta asemelt — mis purukehvaga pääle hakata! Jussi ei uskund võõraid: võõras räägib omal keelel, omade instinktide juhil. Veri on paksem kui vesi!

Kõiksugust halba võõrad lobisesid Jaanist, Jussi meelepahaks. Juss tahtis oma silmaga näha. Ta pistis vähe teemoona selgpauna; sidus puusale vöö, mille küljes rippus temast lahkumatu puss; ja läks otsima Jaani.

Kui kaugel tõesti oli Jaan enne paistnud asuvat! Nüüd rändas Jussi risti üle selle lahe, ja säääl juba tuligi Jaani maja — nii lühike oli tee! Nad polnudki ju kaugel teineteisest! Palju eemal oli Jussi liikund varemini, oma pere-härrade või iseenda asju ajades. Nüüd ta oli Jaani ligidal, päris külje all: ei kuhugi polnud reis lühem ega kergem kui sinna. Ja Juss pöörane ei olnud säääl veel käind. Nii tõlbiks teeb mehe popsiseisus.

Jussi süda värises liigutusest, kui ta ligines Jaani õlgkatusega majale. Kuid ühtlasi ajas ta täispuhutult selga oma pää, kohendas võõrihma, millēs lipnes ta puss — nii palju Jaanist paremaks olid ju inimesed Jussi ülistand — võõrad inimesed Jussi meelitelnud, nagu härrad kiidavad oma koera ja laidavad võõrast. Ülbelt tolknesid Jussi juuksed meelekohal nokkmütsi alt, muhe oli ta kõnnak — sest tõesti vist nüüd ta oli täielik härra tolle Jaani kõrval, keda vali saatust kuuldavasti oli nii karmilt murind. Parimad riided oli Juss endale selga pannud — kogu oma uue härrandlikkuse; vali oli tema pilk üle püstaku ja ümara nina. Ja kenasti puudutas ta vahetevahel oma pussi sädelevat nuppu.

Kuid: tõeliselt tema süda nüüd värises sügavast liigutusest — sellisest, millest nutt polnud kaugel.

Et nemad, ühe emakese lapsed, et nad viimaks ometi võisid kohata teineteist, rääkida teineteisega — nii, liituda kindlalt ühte! Et nad ometi viimaks olid vabad — omapäält mehed. Mõlemad vabad ja enda hääks rabelevad, omal viisil üritlevad.

Justkui imestava näoga võttis Jaan teda vastu õue-teel. Küsis, nime kuulnud, tasa ja naeratades:

„Kuidas — sina oled siin?“

„Ah mina või? Just mina tulingi sind kord viimaks vaatama!“ vastas Juss otsekoheselt. — Ja muid seletusi polnud tarviski. Veri on paksem kui vesi!

„Mis siin nüüd vaadata — neid mele viletsaid kohti...“ lausus siis Jaan tasakesi.

Ja Jussi meeleliigutus kasvas kohinal. Mis selle pääle vastata: Jussi polnud veel näinud, kas talu oli nii vilets, nagu Jaan väitis, arvatavasti viisakusest. — Eks näe! — Igatahes oli Jaaniga mõnus olla algusest pääle, ju siin taluõuel, mille ümber avanesid võimsad, tasased põllud, kaugel äärmil tumedad tamme- ja saaremetсад. Nii ilusad põllud, et Jussis tõusis soov karjatada rõõmust ja ta sai alandlikuks — kadedusest. Nii meeldivad metsad, et ta mõtles: oleksid need minu — klopikesteks raiuksin nad.

Mindi tuppa, Jaan pani Jussi istuma lauaotsa, palus oma eite tuva midagi parimat lauale. Ja siin hakati vaikselt juttu ajama.

Juss imetles, et ta nii hästi sai aru — või õigemini aimu — Jaani jutust: võõrad olid väitnud, ta ei saavat sellest jagu, selle sõnad olevat nii võõrad, ajajooksul niivõrd teistsugusiks moondund kui Jussi omad. Moondund nad küll Jussi meelest näisid alguses säääl õues. Naljakaatki kõlahtasid. Kuid sama naljakad võisid Jaanigi meelest olla Jussi pikatoimelised soomekeelsed kõnelused. Ja too Jaan oma sõnadega oli nii nobe ja terane — kindlasti arukam, libedam neid klappima kui Jussi. Jaan oligi eland enam ilmarahva seas; ka keelest oli näha, et ta oli oma naabreilt õppind enam kui tema kolgemal elutsev vend, kellel naabreid oli vähem. Nii Jussi häätahtlikult mõtles.

Kerge vaevaga nad viimaks siiski said aru teineteisest, kuigi mõlemad rääkisid omade sõnadega: Jussi imetles, kui hõlpsasti see läks, imetles ka, et temal kõneldes polnud tarvis aratseda, nagu võõraste seltsis. Võis pudrutada nagu soovis — ja teine ainult naeratles, ja — kindlasti mõistis, mida oli tähendatud. Ei siin saand juhtuda piinlikkusi. Ja imeline liigutus, otse salapärase pörutada valdas Jussi hinge, kui ta kuulis sõnakese, mis nii temale kui ka Jaanile oli ühine — kehva emakese ainus pärandus neile mõlemile, vaeseile vaeslapsile!

Veri on paksem kui vesi!

Siin aeti juttu. Jaan hakkas kõnelema enda oludest: tema tundus neist kahest olevat parem jutumees, palju parem kui Jussi. Mis tühja juttu see rahvas pidi ajama, Jaan olevat tõnts? Või siis ime, kui ta olekski tõnts — võõraile! — Nüüd jutustas Jaan palju vaikselt naeratates, aina enam pärani avanevate silmadega, nagu aina sügavamast südamestki. Ja Jussi kuulas. Ta kuulas, — vaatles instinktiivselt Jaani näovormi ja tundis rõõmu, nähes selles oma soo selgeid märke, samu vorme, mis oma lapsilgi. Kuulatas — ja kuigi kõneviisis oli palju võõrast, hakkas temast lugu pidama kui millestki muusikast: mõistis küll, et see, nagu vist mitte ta omagi keel, ei olnud muusika, Kuid armas kui muusika see siiski oli Jussi meelest: ta armastas Jaani kõnelust kui — isend.

Juss hakkas siis Jaanilt pärima ta elukäiku — ja ta püstised harjusjuuksed tõusid peagi meeletust vihast

Kaunim, soliidim ja väärtuslikum raamat meie tänavusel raamatuturul on „Odamehe“ väljaandel ilmud pildirikas koguteos „Soome“, mis on ühtlasi kõige kohasem raamat kingituseks. Üheski kogus ega ühelgi raamatulaul ei tohi puududa see kaunis ja hää raamat.

aina püstemale, kui Jaan pidi nii kas või vastu tahtmiski kirjeldama oma endisi peremehi: nende pöörast häbematast ja jõledust.

Nii, Jussi juuks tolknes püsti ja ta haaras kinni oma pussi pääst. Jaan oli tõesti eland orjana — säärases orjuses, millisest Jussil ei võind olla aimugi! Või ehk oli Jussile seda salatud? Juss oli igatahes umbusklik võõraste vastu. — Jaani ja Jussi peremehed kuuldavasti olid vennastelapsed: või siis ime, kui koer ei olekski tahtnud koera sabale astuda. Kas siis koer? Ei ikkagi Jussi pererahvas pole üldse olnud põrmugi midagi selletaolist, koguni vastuoksa; kuid — siiski. — Ja need härrad siin ei vääri targa koeragi au! Hundid olid nad olnud! Verihundid, nüri mõistusega hundid.

Hiilgavais losses elutsevad hundid — rohkeis losses, sest mõningaist neile ei jatkund; — nii toredais, et Jussi maal polnud ainustki säärast kui siin hulk. Jussi silmad rebenesid ümmarguseks imestusest, kui ta kuulis sellisest ebaloomulikkusest minevast toredusest. Siin neis härras-mõisais oli stiili, mis oli kusagilt väljas poolt, Prantsusmaalt toodud; oli pea samasuguseid losse kui Prantsusmaa kuningail; eluruume pikad read, määratud saale, kenu kambreid; seinu marmorist ja muist kalleist kivi liikidest, väljamaalt toodust, väljamaa meistreil lihvida lastuil; oli parketpõrandaid, peegliklaasest moodustatud sisevoodreid, kullatud kroone kristallega. Oli maaligaleriisid, milledesse kogunes väljamaalaste tehtud maale; oli mõisa-raamatukogusid, — kuigi harvad neid lugesid: oma eluga vähemalt tõlgitsesid viimasedki neid nagu vanasarvik piiblit. — Jussi, kes oli muidugi veel väike tõusik, kuna polnud saand õigeraskesti kannatadagi, ei nii raskesti kui Jaan, — pidi sellise priiskavuse pääle mõteldes ja sellest otsekuu õnnelikuks saades pea-aegu hüüdma: „Kuid tõesti need härrad oskasid elada!“ Ta siiski vaigistas enese, sest — oli ju Jaan ikkagi tema vend, ja see toredus oli saadud — Jaani viletsuse kulul. Mõisate ja nende ääretute kunstjärvedega kaunistatud puiestikkude ümber olid ehitatud kõrged mäed, — et ainult Jaan ja tema lapsed ei pääseks neile justkui pühadele aladele. Jaan pidi täitsa jääma väljapoole neid; tema kohuseks oli kanda hoolt peremehe põldude eest, — temale endale ei antudki põldu — piitsapalga eest või hää juhusel pea-aegu tasuta. Nii, oli olnud sääraseidki peremehi, kes ütlesid ühel päeval opmanile: „Täna on vihmane ilm; vii talupojad sinna küüni ja lase neile anda vitsu varuks valmis; sest tuleval nädalal võib olla kuiv ilm, kus neid on tarvis põllule, nii et siis pole aega peksuks...“

Jussi vandus ja löi oma pussi lauda. Kuid Jaan naeratas selle pääle vaikselt, ja jatkas omi kirjeldusi, rahulikult, ärritumata:

„See pole veel kõige pahem, et Jaani lastele siin ei ehitatud, — ega lubatud tal endal ehitada — elamuid vaid tema tööga tehti võõraile losse, tema tööga, keda end kokku suruti ja piitsutati pörsaste hulka lautadesse —; see veel pole kõige pahem, et Jaani peeti elaja vääriliseks ja tema lapsi vahetati koerte vastu, kui juhfus; et tema pidi summama maanteede põhjatus poris, kuna härra, kes ei maksnud oma osa isegi maantee hääks, sõitis omil teil kuue hobuse tõllas; üldse, et Jaan tegi kõik töö võõraste hääks ja toreduseks, olles ise raugemas porri, nälga ja tõbedesse, suutmata oma olukorda parandada; ei see ole veel kõige pahem: aadel rõõvis talupoja äsjalaulatud mõrsjagi esimeseks õöks, — oli ju andnud kohe sellise sääduse välja...“

Jussi krapsas oma pussi laua küljest lahti ja löi selle jälle sinna tagasi. Ta karjus:

„Viina! Too viina, — mina lähen hulluks seda

kuuldes, hulluks sinu pärast. Kuidas said sa sellele alistuda. Jaan! Mina ei oleks saand!

Jussi märatses. Ta jatkas:

„Sina ju, nagu kuulda, põletad vabalt viina, — seda on tulnud meie poolegi. Too viina!“

Jussi needis hirmsasti.

Jaan naeratas temale:

„No, — Jussile peab ometi andma. Tõsi on küll, et teda keedan. Ja küllap Jussi seda ainet armastab ja temast lugu peab!“

Vähe irooniliselt, vahest mingisuguse üleolekutundega lausus seda Jaan. Ja lauale ilmus, — oleks ilmud ehk Jussi palumatagi — muu suurepärase kostituse kõrval ka paar klaasi viina, teine Jussile teine Jaanile. Paar klaasi, — mis sellest sai Jussile! Kümme toopi kuluks temale ära, — eriti veel nüüd, kus ta oli marutujus Jaani pärast. Kuid — Jaan nähtavasti oli päris — karskusmees; nii tagasihoidlikult maitsis ta oma väikesest pitsklaasist; tähelepanuväärt: mees ei tee endale takistusi viinapõletamisel, — ja on pea-aegu täiskarske! See üllatas jälle Jussi, — ja pani teda piinlikku seisukorda ning — Jaani austama.

„Kuidas sina, Jaanist-vend, saad olla nii karske?“ torgatas küsida Jussi.

Jaanile tükkiis naer pääle:

„Miks ma ei peaks saama, — selles ongi seletus...“

See seletus oli Jussi meelest väga tähelepanuväärne; peaks ju sellegi üle järele mõtlema.

„Ent kui kord oled nii ilusal ja austusväärnel viisil karske, kuidas põletad viinakaupa muile müügiks?“

Jaan muhatas skeptiliselt:

„Paljud ostavad teda ikkagi kusagilt, — teised endale rõõmu, teised meelehulluse sünnitajaks. Maailm käib oma rada...“

„Kuule Jaan! hüüdis Jussi. See tõendab, et sina oled liig skeptiline, asju igast küljest vaagiv, — liig tasane, leplik, — või isikutu, kui saaksin sind laita. Sina vaatled asju liiasti kõigilt vaatenurgelt, — mitte küllalt omalt...“

„Ohoh, või nii?“ naeratas Jaan.

„Nõnda, — sa ei lähe ägedaks, ilus seegi. Viina keedad, seda sa ei salga, kuid ei joo teda. Olen rõõmus, et mul on nii korralik, peenekombeline, — nii ütelda euroopalik, — veli. Ja mõistan, et viina müük asuva majapidamise asjade parandamiseks hää ja tark vahend. Kuid oled olnud muiski asjus samavõrra järelekaaluv, — samavõrra oludele kohanduv, leplik nii — ütelda. Tõesti, oled liig pehmesüdamlist ja õrna tõugu. Minu kuklal poleks võõras kunagi istund nii nagu sinu omal!“

„Ära ometi nüüd nii — kiitle!“ tähendas Jaan tagasihoidlikult. „Asi ripub ehk sellest, millise pererahva keegi on saand: sina vahest parema, nagu valmis oled mõõnma, mina niisugused. Küllalt siingi on võideldud ja mässatud, meie maal. Üle saja aasta kulus ennekui Eesti murti — ülivõimuga. On siingi verd vooland maa eest. Siingi on vastu hakatud sajad korrad, — ja meid on alla surutud, kehvad orjad...“

Jaan kibeduses oli ülbe ja teadlik põhitoon, mis Jussile rõõmutunde sisendas. Ja pääle Jaani põhjenduste ärakuulamist ning märgates toda ülbet tooni Juss arvustas teisiti kui varemini oma igiõnnetu venna vaikset ülesasteviisi, tagasihoidlikult arvustavaid sõnu: ja aimas ka, et tasaduse all oligi varjul ehk võrratu hulk tumma otsustusvõimet, visa vastupanelikkust, mõistusega tagasi-surutud jõudugi. Juss alandus ja lakkas kiitlemast oma vabadusega, sest see võis olla suurelt osalt ka ajaloo kink. Korruga ta hüüdis:

Igatihele, keda huvitab Eesti kaugem minevik, on armsamaks raamatuks „Odamehe“ väljaandel ilmund „Saaremaa ja Muhu muinasjäänused“, mis rohkesti illustreerituna ja mitmevärviliste kaartidega varustatuna annab ülevaate Saaremaa ja Muhu, meie muistsel vabadusajal kultuuriliselt ja sõjaliselt tugevama maakonna ajaloost kuni sakslaste siia tulekuni. Ühelgi, keda vähegi huvitab meie minevik, ei tohiks puududa see väärtuslik teos.

„Ja sina, Jaan, oled siiski püsind, eluga pääsind säärase hääride küüsis! Sina oled visa, võib-olla visamgi kui mina!“

Jaan oli viisakas, ei toond selgitusi.

„Nüüd mina usun, su iseloomu põhjal, su tulevikku!“ jatkas Jussi joovastunult. „Kui oled jõudnud välja kannatada sellise kibeda saatuse, suudad kannatada tulevikuski. Või mis? Oma endisist peremehist, kes sinu maal pole midagi lootnud, vaid kõike kuivaks imend, kõike hävitand, oled vabanend. Kuid, nagu tead, nii sinu kui ka minu härradel juhtus olema meie maade peremeheõiguse pärast võistlus veel ühe maadekiskujaga, sellega, keda minul on viisiks — kutsuda ainult Rüssaks¹⁾. Kui aga tema nüüd ei taha kraabata meilt meie talukesi! Kuidas siis on lugu Jaan?“

Jaan jäi tõsiselt nukraks:

„Ei tea. Mis peaks suutma väiketalupeidaja punsund suurmaapidaja vastu; suured härrad on nii targad, — ostavad ära kohtunikudki, — või haaravad vägivallaga...“

„Seda ilmaski ei juhtu minuga! hüüdis Jussi. Siin voolab verd vähe teisiti. Küllap mina ju Rüssa tunnen: kõvast ta surus minu ja mu endise peremehe vahelisile aisule, katsus mind ässitella, meelitella; lainas minule rahagi, lühikeseks ajaks: oleks võtnud protsendeks kogu talu, kui poleks tulnud seda uut popsisäädust! Kuidas võiks ta küll sinuga ümber käind olla?“

„Ei olnud — halvem kahe hulgast,“ vastas Jaan tasa.

„Kuid kavatses olla!“ naeris Jussi. Sa vist pead lugu temast sellepärast, et ta vahest nägeles sinu vanade peremeestega.“

Jaan jäi mõtlikuks. Ja Jussi arvas juba, et sellest hoiatusest jatkubki: oli ju Jaan arukas mees, kes oskas väikese märkuse põhjal võtta asju kaalumise alla.

„Ah, et me talud on nii väiksed“, ohkas Jaan.

„No, kas ehk vahest ei sobiks, et näitaksid ligemalt oma talu?“ küsis vahele Jussi. „Pikad tunduvad siin olevatki rüüpevahed, — ja võib-olla ongi kõige parem, et ma ses suhtes võtan eeskujuga sinult, sinult, kes oled kaotand aadli hoolealused külakõrtsid, kuid siiski ei keela endale soenduvat rüüpu. Rahuldun siis, kuigi meeletibeduses, sellega käratsemata ja tülitsemata, ja läheksin selge päaga vaatama su põlde ja muud su talupidamist.“

Jaan oli nõus, tõi küll üteldes:

„Mis nüüd neist vaadata: endine kõige hävitus on olnud suur; tühjade kätega on raske teha midagi, — ja mõne aastaga.“

Ent kui nad kõndisid teil ja radade ääri ja nurmede peenrail, tammikuis ja saarikuis, ja lõpuks viljapuuaides, mida oli — endised härrad olid neid asutand paljalt enda kasuks, — paljudes välisõuedes, täis õunu ja ploome ning üht-teist, mille nimegi Jussi ei teadnud, —

1) Tibla.

kui nad seda kõike vaatlesid, hõigataski ju Jussi otsekoheselt:

„On aga sinul alles maa! Kui ma ei tohiks nimetada end sinu omaseks, siis vannuksin, et teisele võib olla nii hää ja mahe loodus abimeheks. Niisugused põllud! Kui minul oleksid sellised, vilistaksin nii et üle lahe siia kuuluks! Minul näed — ainult kaljusid! Ja siiski: need kaljud peavad vilja kandma! Peavad — Jussi jonnile ei leidu maailmas vastupanu. Või — sa ei tea, vaene pois, mis tähendab närda oma leiba männi küljelt, kuigi oled kõiksugu muud hirmu kogend! Sinul on puhast nisugi, ja ploome ei ainult su lapsile, vaid keedisekski. Sul vähemalt on kartuleid, — kui minult hall viib sellegi! Ja sina julged kahelda, niisugusel talukohal! Kas sul häbi pole! Ah, sina meheke, nii arukas ja tasane päälegi, maal, mis kasvatab sulle puhast raha nüüd, kus oled iseseisev. Tule aga vaata minu kivikuid, — mida mina siiski mõtlen edasi pidada. Pidada verrega ja jõuga, — kuna sinul on abiks veel looduserikkus. Küll oled sa õnnelik! Kadetsen sind, — kadetseksin, kui me poleks ühe ema pojad. Edene, kosu, — nagu näibki kõik olevat ju hää algraal: sääl oled oma põldu kraavitand, siin teed parandand, tanumi puhtaks pühkida lasknud, hooneid kohendand; — agar oled olnud, nii agar, et vaevalt oleksin uskund: sinust tuleks võtta eeskujuga usinuseski. Edene, tont võtku, ja rikastu ma ei kadetse sind!“

Nii käis Jussi Jaani pool, viibis sääl päeva, viibis paari. Hästi teda kostitati, peki ja nisuleivaga toideti, koduõlut anti juua, kõige paremale paigale tehti magamisase. Polnud Jussil olnud kusagil varemini nii hää vastuvõttu; temal polnud muid sugulasi, ei vähemalt nii lähedal, kuigi kusagil mujal, kaugel, kuuldus olevat mõningaid omaseohtu inimesi, metsade ja mannerde taga, kehu karmis saatuses. — Oli nüüd vähemalt üks omane lähedal, kui hää! Jussi mõtles kui sõudis koju, kott läis külakosti, nii et poleks jaksand unistadagi säärast Jaani talus leiduvat, — mõtles:

— Mis oleks viga siin oma pääd elada, kui see Jaangi mind aitaks: kuna lainaks vilja, kui hall minult selle kõik viib, kuna annaks vaikset nõu, kui neid tarvitseksin! Ja mina maksaksin temale kas või — kasehalgudes. Kumbki enda varal, ja mõlemad koos. — Ja kui, Jumala pärast, teda jälle võõrad hakkaksid kimbutama ja kiusama, — see Venemõisa härragi, — siis: Jumala pärast, Jussi on mees, kelle pää ei pöörta verdki nähes, kui taplust noritakse. Oma sugu on ikka oma sugu; veri on paksem kui vesi! Omi peab aitama!

Küllap Jussi vist neist sääl Jaanilegi pajatas, — neist ilusaist tuleva ühistrühmlemise unistusist, neist kõige ilusamaist, mis Jussil kunagi varemini on olnud; need ju tulid, olid kottu ja pärit kõige salapärasemaist põhikihtidest, need purskasid sügavamaist soosilmist kui kunagi oleks võind aimata maailmas leiduvate, — tõuinstinktist! Oleks või Jaan olnud nõrgemgi, tühisem, kas või halvemgi kui ta oli; siiski oleks Jussi teda armastand, — armastand veel enam. Nüüd maksis Jaani pääle uhkegi olla: mis ta kõik oli suutnud korda saata nii lühikeses ajaga! Kui viimaks ta, pöörane pea jõuab Jussist ettegi? Niivõrd oli ta rahulikult arukas, — oma sukku vist selles läind, — oli kannatlik ja kolevisa. Jõudku aga päälegi ette, kui saab: seda parem. Kuid toogu edu meilegi, kui edeneb ja ta toomisis on midagi meile kõlbavat. Käigu sagedasti Jussi vaatamas.

On, ikkagi on veri paksem kui vesi!

Tõlkind J. Mg.

Elukallidus

„Odamehele“ kirjutand Oskar Luts

„Suhkru hind tõuseb,“ koputab härra Purtselmann ajalehe sõnumi pihta ja laseb pahvaku sigari-suitsu õhku.

„Mis sa ütlesid?“ küsib emand Purtselmann.

Härra Purtselmann kordab ütelist, ainult selle vahega, et „tõuseb“ asemel ütleb „kerkib“.

Emand teeb näo nagu kümme kriimsilma ja uriseb vihaselt:

„Noo jah, sää! on nüüd! Aga kes kiriseb alati, kui ma tahan natuke rohkem toidukraami valmis osta? Siis oled küünte ja hammastega vastu: miksjaoks nii palju! Vaata nüüd! Lehes seisab küll, et kerkib, aga ma olen kindel, et ta juba ongi tublisti kerkind.“

„Oh, meie kaks vana inimest — palju siis meie ikka tarvis läheb. Saavad teised suhkrut — saame meie kah. Ega kogu eluajaks ikkagi ei jõua valmis osta.“

„Jah, jah, nii sa kõneled alati,“ nokutab emand pääd. lükkab kohvitassi kõrvale ja kaob majast.

Mõne aja pärast tuleb tagasi, higine ja kuri ja komps kaenas. On suure hädaga välja painand kakskümmend naela — kolmekümne eest. Aga andku nüüd Purtselmann kohe raha, ta läheb ja otsib veel paar puuda.

„Taeva isake!“ ohkab Purtselmann. „Nii palju raha sa tahad suhkru alla kinni panna!“

„Ei ole sää! midagi taeva isake. Taeva isake andis küll kord mannat, aga et ta oleks suhkrut annud, seda pole ma kuski ega kunagi kuulnud. Tee kähku! Seni kui sa kaupled, tõuseb hind mine tea kui kõrgele.“

Purtselmann ohkab veel kord, nagu kassameister Kangilaski, ajab siis tengelpungale päkad silma, ja vaatab äraruttavale naisele järele nagu kaotatud õnele.

Emand Purtselmann kohtab uulitsal emand Virplit, kes parajasti tuleb vürtspoest sinise piimakannuga.

„Noh, kuhu nüüd, nii ruttu? Tere hommikut!“

„Tsukkurt tooma, tsukkurt tooma. Kas siis teie, prou Virpel, veel ei teagi, et tsukkur tõuseb ja varsti polegi enam üldse saada.“

„Armas Jumal!“ kohkub emand Virpel. „Meil kõigest paar naela kodus, õieti pole sedagi. Oodake, proua Purtselmann, ma annan piima üle ukse sisse ja tulen kaasa. Silmapilk.“

Läheb koju, viskab põlle eest, litsub kübara tagurpidi pähe, haarab kaks padjapööri ja jookseb naabriproua juure.

„Suhkur! Suhkur!“ hingeldab. „Suhkur on linnast kadund, tulge ruttu, vaatame, ehk saame veel mõne naela.“

Naabriproua jätab pere söömata, lapsed karjuma, koera huluma, ja tõttab kaasa. Poolel teel kasvab suhkrustjate arv kaheksa inimeseni. Kesklinnas on neid juba kuusteistkümmend. Kõik on, n. n. kodusel riietes, juuksed kammimata, näod pesemata ja täis meeleheidet; proua Songelmannil on ühes jalas king,

Pöösast paistavad naise paljad sääred ja valge alusundruk.
(Väljasõit rohelasse)

O. LUTSU uus naljajutt

Väljasõit rohelasse

ilmus „Odamehe Suviste Albumis“ R. Kiviti 12 pildiga. Saada raamatukauplustest. Hind 50 mk.

teises pantohvel, sukasäär keerdus, proua lidom, laseb paljais sukis, kamponikudujal Pügal ripub kleidi alt mingi pael. Kuid edasi — poe uksest sisse ja välja — suhkrut, suhkrut, jumala pärast suhkrut!“

Aga kaupmehed pilgutavad sellidele silmi ja enamasti müüvad ainult vanadele kundele ja väga häädetele tuttavatele — kolmekümne viie eest nael. Kuid pole viga, antagu aga, küllap hinnaga toime saame.

Nii sekeldavad higised ja topased naised õhtuni, ajavad suhkrumarru kogu linna ühes agulitega. Emand Virpilil lõhkeb padjapöör, suhkur sahiseb uulitsale nagu värskel lumi. Siis läheb kuhugi eeskotta, seob otsad kinni mingi kaheharalise asjal ja tõstab suhkru sinna. Neiu Pügal kaotab rahakoti ning läheb politseisse meldima, et näe, et oli rahakott, aga läks ühes rahaga, isikutunnistusega ja sörmusega. Proua Purtselmann jääb vastu õhtut nii hajameelseks, et unustab kuhugi ühe kompsu maha, hakkab käidud kohti uuesti läbi käima, kus juures unustab veel teise kompsu; koduteel kogemata istub võõrasse autobussi, sõidab Peetri kiriku asemel vaksali.

Aga nädala pärast jälle koputab härra Purtselmann ajalehe sõnumi pihta, laseb pahvaku sigarisuitsu õhku ja tähendab:

„Suhkru hind on kakskümmend protsenti langend. Arvatakse, et langeb veelgi.“

Proua Purtselmann munserdab söögilaua juures, teeb otsekui ei kuulekski. „Meie kohvimasin tilgub läbi,“ tähendab siis, „vaja viia klempneri juure.“

Pildiraamide ja piltide sisseraamimise tööstus

R. Lukk Tartus, Promenaadi tän. 4

Mayne Read'i romaan

Järg

LXXX. Vahil

Stemp kahtles tüki aega, kummale järele sõita, kas Isidoorale või Kalhunille. Kütt murdis pääd küsimise kallal: Miks vahetas Kassius oma hobuse ära? „Ameeriklane“ oli mustangist palju kallim. Kassius oli niisugune inimene, kes ennast hobuse vahetusega tüssata ei lase. Stemp võttis viltkübara pääst, sügas kukalt, laskis sõrmed kui rehapulgad juustest läbi käia ja silus habet. Korraga käis selgitav mõte kütil pääst läbi:

„Ahaa, mõistan! Kassius tahab pääta ratsanikule järele jõuda, maksku mis maksab. Mustang jooseb ameeriklasest väledamini. Selleks ta vahetaski hobuse. Nüüd sõidab Kalhun natukeseks ajaks koju ja tuleb säält varsti tagasi. Hää küll, ootame teda siin.“

Stemp lasi hobuse rohtu sööma ja astus ise metsast välja. Pointdeksteri maja oli kaugelt näha. Kalhun sõitis õueväravast sisse ja kadus vaataja silmist. Stemp otsustas siin kas või hommikuni oodata, kunni Kalhun säält jälle välja preriisse sõidab. Kütt istus puu alla maha, võttis kaelkotist tüki leiba, liha ja viinapudeli välja ja hakkas keha kinnitama. Pärast söömist pistis Stemp suitsu suhu, nõjatas vastu puud ja säadis enese mõnusamini istuma, selle juures ikka väravat silmas pidades. Inimesed käisid väravast sisse ja välja. Nende seast ei tunnud Stemp ühtki Kassius teenijat ega näind teda ennast ratsa sõitvat. Päike läks looja. Pikad purpurkarva varjud langesid legendikule. Stemp seisis püsti, et paremini vahti pidada.

„Kalhun võib õõsi pimedas välja sõita. Ma pean teadma, kuhu poole ta pöörab,“ mõtles Stemp.

Stemp sidus hobuse metsa puie varju kinni ja hakkas ise ettevaatlikult maja poole minema. Et keegi teda akendest või katuselt ei näeks, seepärast hoidis ta

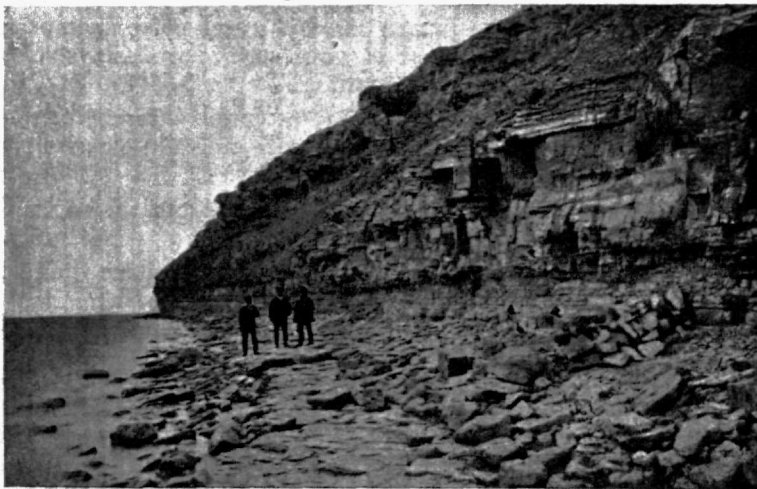
ennast ettevaatlikult puude taha ja viivitas, et pimedust ära oodata. Öhtutaevas kustusid päikese viimsed kiired, kui Stemp majast ainult kaks sada jardi eemal oli. Säält heitis ta madalate põõsaste taha pikali ja otsustas kas või hommikuni oodata. Teenijate majast kuuldus öhtul aegsasti neegrite rääkimist ja naeru, puudus aga nende harilik laulmine ja viulimäng. Peremehe mure mõjus seemäära ka teenijate pääle. Poole õõ ajaks jäi maja vaikseks. Kuskil haugas mõni üksik koer ja kaugelt laanest kuuldus hundi hulumist. Stemp oli päevast sõidust väsind, ometi ei tahtnud ta silmi kinni lasta, seepärast käis ta edastagasi; kui uni hakkas tulema, suitsetas ta ja heitis uuesti maha. Kuu tõusis. Nüüd võis valvaja selgesti õue väravat näha. Värav oli kinni. Koidu eel läks Stemp hobuse juurde endiselle kohale tagasi. Värav avanes, ja ratsanik väikese, halli hobuse seljas sõitis õuest välja. See oli Kassius Kalhun. Ta sõitis otse selle koha poole, kus Stemp varjul oli. Kui Kalhun mööda oli, hüppas kütt hobuselle selga ja sõitis silmnäolt talle järele. Hall mustang jättis kaste selle rohule jäljed. Nüüd ei olnud Stempil enam muret, et need kaovad.

LXXXI. Jalad ülespidi

Kalhun arvas, et keegi pääle neegri Pluuto ta varasest väljasõidust ei tea. Kalhun ei võind aimatagi, et ilmas veel teine inimene on, kes tema varase sõidu õige põhjuse ära arvas, ja et see inimene Seb Stemp on. Pääta ratsanik ei annud Kalhunile rahu. Ta oli tõsiselt selle üle mures, kas imelik ratsanik täna ennast jälle näitab. Kaks korda oli Kalhun oja ääres kuriteo koha ligidal pääta ratsanikku näind.

„See on ime, et ta ikka sinna tagasi tuleb,“ mõtles Kalhun. „Säält on vist rohi parem ja vesi ligidal, seepärast käis hobune säält söömas. Loodan, et nad täna jälle säält on ja nüüd neile järele jõuan... Aga püha Jumal! Mis see on?“

Kalhun pidas hobuse kinni ja vaatas hirmuga kaugelle. Tal oli tõesti põhjust hirmuda. Päike kerkis vaatepiirile. Metsa kohal heljus sinikas udu. Läbi udu väina paistis pääta ratsaniku kuju mitte omas harilikus suuruses, vaid kümme korda suurendetult. See oli koloss¹⁾ hiigla hobuse seljas. See ei olnud veel kõik imestamiseks. Hobune ei joosnud mitte maad mööda, vaid pilvedel, ja nii hobusel kui ka ratsanikul olid jalad üles ja pääd alla poole pöördud. Ratsaniku õlad olid maa ligi. Raskuse sääduse järele ei rippund ta mantel mitte alla, vaid keha ja jalgade järele üles poole. Sama lugu oli ka hobuse lakaga, sabaga ja ohelikuga. Kalhuni süda hakkas hirmu pärast kangesti tuk-

Kõrge paekallas Mustjalas Saaremaal, Panga küla kohal. Pilt „Odamehel“ ilmund teosest „Saaremaa ja Muhu muinasjäänused“

1) Hiiglane.

suma. Järsku pööris hiiglane ümber ja sõitis pilvedel taevast teed mööda ära.

Kalhuni hobune hüppas hirmu pärast teelt kõrvale. Kalhun kuulis kapjade müdinat ja märkas, et imelik nägemus oli ikka ilmsi.

„Olgu ta neetud! See oli õhupeegeldus!“ vandus Kalhun. „Jälle lasksin hää juhuse mööda! Hakka neid nüüd jälle laant mööda otsima.“

Kassius andis mustangile piitsa ja kannuseid. Viie minuti pärast kihutas laanes üks ratsanik teist taga. Kassius tahtis pääta ratsanikule järele jõuda. Kalhun arvas juba, et see talle korda läheb, sest hall mustang joosis ülihästi. Kalhun hoidis juba püssi valmis, et pääta ratsaniku alt hobust maha lasta. Selle hobune pööris jälle metsa ja joosis tapmise kohale. Mõnel muul ajal oleks Kalhun siin kohal peatama ja mõtlema jäänd; nüüd ei hoolind ta enam ühestki tundmusest, unustas mineviku ja mõtles ainult tulevikust. Et tulevik julge oleks, selleks pidi Kalhun pääta ratsanikust lahti saama, maksku see mis tahes. Kalhun oli juba ligidal ja sihtis. Taga aetav hobune tegi jälle äkilise käänaku ja kargas tihnikusse. Kalhun saatis laengu ratsanikule pöösastikku järele. Üks tume asi kukkus mütsudes maha ja veeris Kassiusse mustangi jalgade ette. Hobune löi hirmunult tagasi, ja Kassius karjatas: rohu pääl maas oli inimese pää. Verise pää kramplikult kokkutõmbunud sinine nägu vaatas pärani lahti elutumate silmadega Kalhunile otsa. Avatud kahvatand huuled olid hirmsal naerul. Kole nähtus pani Kalhuni kõigest kehast värisema. Ta ei jõudnud hirmust vaadatud kauem välja kannatada. Nagu meeletu löi Kalhun kannused hobuse külje sisse, pööris laande ja sõitis pikas kaares kodu poole. Nüüd ei ajand Kalhun enam pääta ratsanikku taga.

LXXXII. Hirmus leidus

Seb Stemp käis kaugelt Kassiusse järele, ilma ruttamata, et see teda tähele ei paneks. Stemp jõudis sinna, kus õhupeegeldus oli Kalhuni ehmatand. Tuul oli udu laiali ajand, taevast oli selge ja imeline õhu nähtus kadund. Stemp nägi maa pääl kahe hobuse jäljed.

„Siin on ta pääta ratsanikule vastu juhtund,“ arvas Stemp. „Võib olla, viskas ta sellele hobusele silmuse kaela ja viis ta enese taga ära: väga ligistikku on kaks hobust teineteise taga läind. Mis ma siin veel vahin ja aega viidan? Kui ta oma tahtmise täide saatis, siis pean ma oma ülesande ka täitma.“

Stemp ajas hobuse kiiremale käigule. Eemalt kõlas püssipauk. See ei pannud Stempit enam imestama, sest seda ootas ta juba ammu. Kütt imestas selle üle, et viis minutit hiljem Kalhun metsast välja sõitis.

„Miks ta nõnda ruttu tagasi läheb?“ rääkis kütt iseeneselle. „Talle on midagi juhtund. Ta kihutab nii kiiresti, nagu oleksid tal kuradid kannul. Kas vahest

Kõigist parem, täielikum ja kõige objektiivsemalt kokkusätud on

O. Loorits'a „Eesti keele grammatika“.

Varustatud ülevaatlikkude tabelitega. Parim õpiramat koolidele ja iseõppijatele.

Suurem tulekahju Tapal

Foto Pudel

Kesknädal, 20. augustil k. a. põles Tapal päise päeva ajal hariduseltsi koolimaja maani maha. Kooli inventaar ja õppevahendid jäid tulde, samuti raamatukogu ja õpetajate isiklik varandus. Ainealine kahju ulatab 3.000.000 margani, kuna kinnitatud oli ainult paarisajatuhanda marga eest. Tule algust peetakse alganuks hoovlilaastudest, kuhu sattus tulesäde küdevast ahjust ja seevõrd kohutava kiirusega hoogu võttis, et tuletõrje abi, rutulisele kohalejõudmisele vaatamata, võimaldas vaid naabermaaju kaitseda.

Et tulehädadohtude kahjust hoiduda, kinnitagem omi maju ja muud vara „Eestimaa Kinnitus A. - S. EKA“ juhatuses, Tallinn, Pikk tänav 6, või „EKA“ agentide juures üle riigi.

on olud nii muutund, et pääta ratsanik teda taga ajab? Hammas hamba vastu! Niisugust sõitu tahaksin näha! Ha-ha-ha!“

Seb tuli hobuse seljast maha, viis ta pöösastesse ja peitis enese. Varsti kihutas säält Kalhun mööda kui hull.

„Helde taevast! Nagu näha, ei aja kuradid teda mitte üksi taga, vaid on ka talle sisse pugend. Nii hirmund nägu ei ole ma omal eluajal veel näind. Usun, et miss Luise eneselle niisugust meest ei taha. Aga keegi ei aja teda taga! Mis see peaks tähendama? ... Lähen õige vaatama, mis teda nõnda hirmutas. Ta sõitis juba koju.“

Kümme minutit hiljem tuli Stemp jälle hobuse seljast maha. Maas oli inimese pää. Kütt võttis selle üles. Pää oli nii hirmus, et keegi pääl Stempit temasse ei oleks julgend puutada. Verise paistetuse ja hirmsate kortside pääl vaatamata oli see nägu vanamehele armas. Stemp tundis Henrit juba ta poisikese põlvest saadik ja armastas teda. Seb katsus surnu pääst kübarat ära võtta, aga pää oli nii paistetand ja kübar nii kõvasti pääs, et pää kübara seest välja ei tulnud.

„Armas Jumal!“ hüüdis Stemp ja vaatas armastusega kallist nägu. „Kuidas pean ma seda leidust õnnetuma noormehe isale ja ta õele näitama? Ei, parem on, kui ma teda neile ei näita. Matan ta siia maha ega lausu sellest kellelegi ... Kas ma hulluks olen läind? Selle pää pean kaasa võtma. Ta olgu kohtus tunnistajaks oma tapja vastu.“

Nende sõnadega mässis Stemp leitud pää ettevaatlikult oma mantlisse, sidus selle sadula külge ja sõitis edasi.

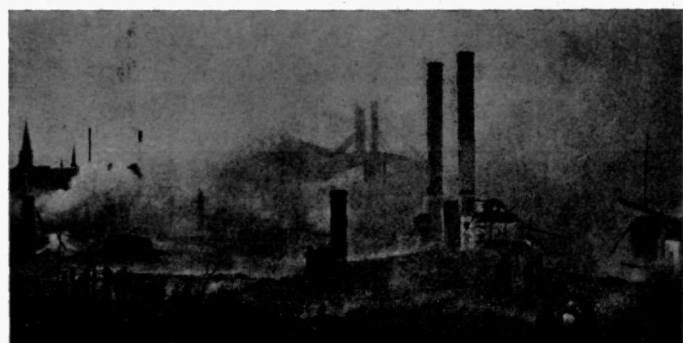

Foto „Uudis“

Suurem tulekahju Pärnus

oli 5. augustil k. a., mil põles Jänesselja tänaval neli maja maani maha. Päävarjuta jäi 14 perekonda. Aineline kahju suur. Meie ülemine pilt kujutab tulekahju täies hoos, alumine — mahapõlend majade ahervarsi

pakkus. Kas advokaat seda enese huvi pärast tegi, et protsessi läbi kuulsaks saada ja valimistel kongressile pääseda, või oli mõni ilus käekene säadusetundjalle tüsseda summa annud, kes seda võib ütelda. Kohtupäeva eelõhtul jõudis päris juhtumisi veel teine advokaat Ingesse. See oli üle mere Dublinist hoopis teise asja pärast siia sõitnud ja oli väga üllatunud, kui ta Oberdorferi hotellist Dsherald'i järele küsides kuulis, et see praegu vangis istub ja teda tapmises süüdistetakse.

„Kas Minster-Dsherald'i poega, toreda Ballibalagi lossi, suurepärase pargi ja laialiste maade pärijat tõeesti tapmises süüdistetakse?“ imestas advokaat. „Viige mind ta juurde!“

Mõned juuresolijad kuulsid neid võõra mehe sõnu ja arvasid, et ta loll on. Kui advokaat majorille mõned dokumendid ette näitas, lasi ta võõra hää meelega Dsherald'i juurde. Võõras isand käis ka oma ametivenna pool, kes San Antooniost siia oli sõitnud, et Dsheerald'i asja pärast nõu pidada. Esialgul sõnades ettevaatamata ja jutukas võõras advokaat muutus kohe tummaks ja keegi ei saand ta käest midagi kuulda, mis talle vang ise ja teine advokaat olid rääkind. Niisugune saladust täis vaikimine hoidis kõik taverni külalised põnevil ja nende keskel liikusid mitmesugused jutud ja arvamised. Räägiti, et Dsherald olla advokaatidelle nii imelisi lugusid jutustand, mida ilm ennem ei ole kuulnud. Mõnd asja teada Seb Stemp ja veel üks isik, kellega aga advokaadid ei rääkind, sest et ta kohtualuse vastane olla. Dsherald'i kaitsjad rääkisid Stempiga ainult üks ainus kord, ja selle järele kadus kütt kuhugi. Arvati, et vanamees, nagu harilikult, laanes küttimeas oli, ja need vist palju ei eksind, sest vana Stemp jälgis küll, aga mitte põtru ja karusid, vaid pääta ratsanikku.

LXXXIII. Advokaadid

Juba kolmandal päeval pärast vangistust tundis Dsherald enese parema olevat, neljandal päeval tunnistas ta enese päris terveks ja viienda päeva päälle oli kohus ta üle määratud. Niisugune rutt ei pannud Tehhases kedagi imsetama, kus mõnikord kättesaadud kurjategija kahekümne nelja tunni järele hukati. Inimeste suurem hulk vabandab kiirustust sellega, et veri nõuab verist tasumist. Inge kindluses alalist kohtunikku ei olnud. Nagu kutsumise päälle pidi nende päevade sees ülemkohtunik Ingesse sõitma, et kohalisi kohtu asju arutada ja ühtlasi ka Dsherald'i üle kohut mõista. Leonis ei olnud ühtki advokaati; ometi ilmus selleks ajaks San Antooniost advokaat, kes ennast Dsherald'i kaitsejaks

LXXXIV. Armas õepoeg

„Tänu Jumalalle, homme on Dsherald'i üle kohus! Tarvis loota, et keegi seda neetud pääta ratsanikku senniks kinni ei püüa,“ mõtles Kalhun, „Imestan, kust need advokaadid välja on tulnud. Üks sõitis siia Iiri-maalt, teine San Antooniost. Ka nemad ei saa ümber lükata, et tapmine Dsherald'i töö on. Kuhu aga vana Stemp kadus? Ega ta ometi neetud mustangit püüdma ei läind? Veel üks päev ja siis on kõik otsustatud. Kui nad Dsherald'i tapjana poovad, siis oleks neil pärast piinlik kedagi teist süüdistama hakata: see tähendaks iseendid süüdistada. Arvan, et ma ka Sam Menli olen jõudnud uskuma panna, et Dsherald süüdlane on.“

(Järgneb)

Elu on võitlus ja võitluses jääb võitjaks see, kes tugevam.

Majandusliselt tugevaks saame meie, kui loome alatasa juure väärtusi ja hoiame kogutud varandusi õnnestuste ja hävinemise eest.

Ühiskondlikult võitlusvõimulisteks jääme ainult siis, kui eemale hoiame muulaste asutatud kinnitusettevõtetest.

Eesti Omavalitsuste Kinnitus Aktsia-Selts „OMA“

Dõhi- ja tagavara -kapitaalid üle Mrk. 14.000.000

võimaldab Teile hoida oma varandusi, kinnitades neid TULE- ja RAHEÕNNETUSTE vastu, hoolitseda enese ja oma perekonna tuleviku eest, kinnitades Teie ELU surmajuhumuste vastu ehk teatava tähtaja pääle.

Madalad preemiad
Edasikinnitus väljamaal
Õiglane kahjude tasumine

|| Seltsi juhatus Tartu, Lihaturg 7, telef. 3-44
Pääagentuur Tallinn, Vabaduse puistee 1
|| Agendid kõigis linnades, alevites ja valdades

Tartu ülikooli füsioloogia ja patoloogia instituut

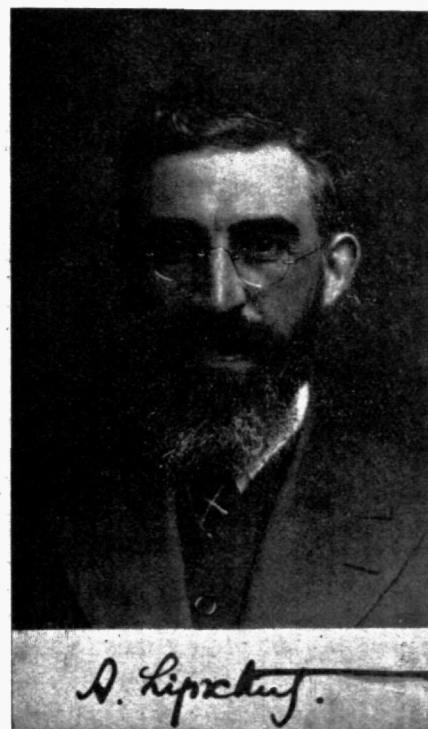
„Odamehele“ kirjutand Dr. H. Normann

Tartu ülikooli füsioloogia ja patoloogia instituut on üheks tähtsamaks asutuseks, kus meie arstid saavad oma erihariduse, kuna füsioloogia, teadus terve keha normaalsetest funktsioonidest ja patoloogia, teadus haigustest, nendest muudatustest, mis tulevad ette haiges organismis, põhipaneva iseloomuga on.

Füsioloogia tähtsust on nähtavasti tuntud juba vanas Tatus, sest et teda juba kohe pääle ülikooli asutamise 1802. aastal õpetama hakati.

Tartu ülikooli füsioloogia ja patoloogia instituut

Prof. Dr. med. A. Lipschütz,
praegune Tartu ülikooli füsioloogia instituudi juhataja ning füsioloogia ja füsioloogilise keemia professor

guid füsioloogia üle Johann Erdmann (1827 kuni 1828), Martin Rathke (1829—1835) ja siis Alfred Volkmann (1837—1842). Pääle Volkmann'i oli füsioloogia õpetool mõni aasta vakantne ja alles 1844 hakati Tartus uuesti õpetama füsioloogiat, kehatalitusteadust, nüüd juba „füsioloogia ja patoloogia“ nime all. Uueks professoriks valiti Friedrich Bidder, kel oma alal unustamata teened.

1860. aastal saab „füsioloogia ja patoloogia“ õpetoolist kaks eriõpetooli: üks füsioloogia alal, kus edasi õpetama jääb Bidder, teine patoloogia, haigusteaduse alal, millele valitakse Arthur Boettcher. Bidderile järgnesid tuntud õpetlane Aleksander Schmidt (1869—1894), Wassili Popov (1894—1896) ja viimati prof. Wassili Kurtshinsky (1895—1916). Lühikest aega luges füsioloogiat ka tervishoiu prof.

Esimeseks füsioloogia professoriks oli Tartus Martin Styx. Temale järgnesid omal ajal tuntud teadusemehed: Heinrich Isenflamm (1803 kuni 1810), Karl Burdach (1811 kuni 1814), kes füsioloogiat „inimese loodusteaduse“, Ludwig Cichorius (1814 kuni 1821) „inimese keha füüsika“ ja Johann Parrot (1821—1826) „inimkeha bioloogia“ nime all luges. Parroti järele pidas loen-

Schepilevsky, kelle järeltulijaks Saksa okupatsiooni võimude poolt paluti prof. Friedrich Krüger. Eesti ülikooli avamisest saadik juhatab füsioloogia instituuti prof. Dr. med. Aleksander Lipschütz Bernist, kuulsa Vervorni õpilane, kes oma väsimata tööjõuga sõjaaastatel laastatud instituudi jälle korda säändnud ja kehatalitusteaduse õpetamise ajakõrgusele tõstnud. Oleks ülekohus tähendamata jätta, et meie ülikooli füsioloogia instituut ei ole mitte ainult õppeasutuseks, vaid et sääal tehakse ka laialt teaduslikku tööd. Prof. Lipschütz on ise tuntud, kui sugunäärmete sisemise sekretsiooni, nõristamise uurija ja sel alal on temal enesel, kui ka tema õpilastel rohkesti ilmud töid eriajakirjanduses. Ka käesoleval aastal ilmub prof. Lipschütz'i suurem ingliskeelne töö, mille trükkimisega pea lõpule jõutakse ja mis kannab päälkirja: „Sugunäärmete sisemine sekretsioon“.

Ühes füsioloogiaga loeb prof. Lipschütz ka füsioloogilist, kehatalitusteaduslikku keemiat, seda osa keemiast, mis käsitab normaalsete lahutuse ja omastamise protsesse inimese kehas ja mil alal Tartus pole olnud

Prof. Dr. Arthur Boettcher,
esimene Tartu ülikooli üldise patoloogia ja patoloogilise anatoomia professor

Prof. Dr. Rihard Thoma,

kelle algatusel ehitatud praegune Tartu ülikooli patoloogia instituut. Pidas loenguid Tartus 1884 a. kuni 1894. aastani

mis“, mis ehitatud 1884–1885 patoloogia professori Thoma plaani järele. Füsioloogia instituudi käes on terve alumine kord, kuna teisel korral asub patoloogia instituut. Mõlematel instituutidel on ühine ümmargune, tornitaoline kahekordne kuuldesaal. Instituudil on veel oma avarad valged laboratooriumite ruumid, aparaatide tuba, teaduslik raamatukogu ja mõned kõrvalruumid.

„Uue anatoomikum“i“ teisel korral asub, nagu juba öeldud, patoloogia instituut. Ka sel instituudil on võrdlemisi avarad ruumid, mis täidetud enamalt jaolt suurte klaaskappidega, kus rohkesti alal hoitud kõiksugu haigustest muudetud inimkeha elundid ja osad, museas ka palju ebasünnitusi, mis kõik moodustavad teaduslikult suureväärtusliku muuseumi. Kõrvalruumidest oleks veel nimetada suur saal, kus praktilisi harjutusi üliõpilastega tehakse ja neile patoloogilisi töömetoode kätte juhatakse, siis laboratoorium ja mitmed teised töötoad. Alumisel korral asub veel surnute lahkamise saal, suur ja valge ruum, kus materjaali kogutakse teaduslikuks tööks, mille eesmärgiks arste ja noori arstiteadlasi tutvustada muudatustega haiges kehas, neile anda teadmisi, mis nii tarvilikud väsimata võitluses haiguste vastu.

Patoloogia õpetool töötab iseseisvana Tartu ülikooli juures alles 1860. aastast päle. Tolle ajani

kunagi eriõpetooli, vaid ainult dotsentuur. Tema eelkäijateks sel alal on olnud Karl Schmidt (1846–1864), Aleksander Schmidt (1864–1869), Karl Gaethgens (1870 kuni 1874), Gustav von Bunge (1874 kuni 1885), tuntud õpetlane, kellel mitmed õpperaamatud ilmund, Friedrich Krüger (1893–1895), lühikest aega Vassili Savjalov (1900) ja siis juba nimetatud prof. Kurtshinsky.

Mis füsioloogia instituudi ruumidesse veel puutub, siis asub ta Savi tänaval suures kahekordses kivimajas, niinimetatud „uues anatoomiku-

loeti patoloogiat, olgugi, et sel ainel põhipanev tähtsus, ühes anatoomia, kohtuliku arstiteaduse ja pärast füsioloogiaga.

Esimeseks patoloogia professoriks valiti Jakob Arthur Boettcher. (1860 kuni 1883). Tema järeltulijaks oli Richard Thoma (1884 kuni 1894), kes uue instituudi ehitamise tarvidust (enne teda peeti loenguid vanas anatoomikumis Toommäel) ära tundis ja õhutama hakkas ehitusmõtet, kuni tema plaani järele Savi tänavasse kerkis nägus ehitus. Ka teadusilmas ja üliõpilaste seas oli Thoma suures lugupidamises.

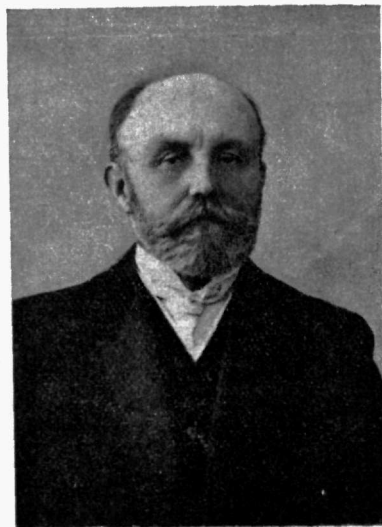
Tema sulest on üle 50 teadusliku töö ilmund ja tema ajal patoloogia instituudist üle 30 väitekirja võrsund.

Thoma'le järgnes Vjätsheslav Afanassjev (1894–1917), lugupeetud ja tuntud õppejõud, kelle juures nii mõnigi meie Eesti arstidest on saand oma erihariduse.

Okupatsiooni ajal töötas Tartus lühikest aega prof. Gross Heidelbergist ja Eesti iseseisvuse päevil valiti patoloogia instituudi juhatajaks prof. Dr. med. Alexander Ucke, kuulsa Thoma õpilane, kes jälle huvi ja armastusega korda säändnud sõjamõllus kannatand instituudi ja rohkesti suurendand tema anatoomiliste preparaatide hulka. Ka on teaduslikke töid avaldatud instituudist tema väsimata juhatusel.

Niipalju nendest ülikooli instituutidest. Ei käi selle kirjelduse raamidesse lähemalt peatada patoloogia ja füsioloogia tähtsuset ja üksikasjaliselt neid teadusi käsitada, olgu ainult tähendatud, et nende tundmine, olgugi ainult üldistes joontes, ka laiematele ringkondadele tähtis

ja nende populariseerimine soovitav. Sellepärast arvan, et eelpool toodud lühike ülevaade kehatalituste teaduse ja haigusteaduse instituudist mitte ülearune ei ole, kuna just sääl neid kaht tähtsat teadust õpitakse ja arendatakse vilund ja lugupeetud õpetlaste juhatusel.

Prof. Dr. Wjätsheslav Afanassjev

Tartu ülikooli patoloogia instituudi juhataja 1894–1917

Prof. Dr. med. A. Ucke,

praegune Tartu ülikooli patoloogia instituudi juhataja ning üldise patoloogia ja patoloogilise anatoomia professor

Õpetajatele kõige kasulikum ostukoht on TARTUS, „Odamehe“ raamatukauplus, RAKVERES, Johann Sarapi raamatukauplus Pika ja Posti tän. nurgal

Rakvere Ühispank 1909—1924

(Endine Rakvere Eesti Laenu- ja Hoiu-Ühisus)

Tegevuse ülevaade ja arenemine 15 a. kestvusel

Põhja Eesti, eriti Virumaa majanduselu murrang ulatab läind aastasaja üheksakümnendatesse aastatesse. XIX aastasaja viimane aastakümme on tuntud Virumaal kui esimene suurejoonelise talukohtade pärisomanduseks ostmise ajajärk. Kõrge raharent, ärarippuvus maaomanikust-mõisnikust ja rahvaarvu kasvamine olid tähtsamad tegurid, mille mõjul väikepõllumees otsusele jõudis, et enesekindlustamiseks kõige otstarbekohasem oleks krunte eraomanduseks osta. Kruntide ostmine võttis sellega Virumaal umbes 30—35 a. eest hoogu.

Rahva vool maalt linna

Et aga kõik krundipidajad-rentnikud ostutingimistest nende raskete kohustuste pärast üle ei saand, siis jätsid mitmed oma kohad maha ja asusid linna, lootes sääl tööd ja teenistust ning kergemini ära elada. Ühed nendest, ehkki võlgadega, soetasid linnas omale maja, teised hakkasid päevatööliseks või andusid oskustööda käsitööle ja kaubitsemisele. See nähtus tõi senise saksastund linnakodanikkude sekka hulga eestlasi, kes oskustega vähem varustatud ja majandusliselt vähem kindlustatud kui nende elkäijad põlised linna kodanikud.

Eestlase majanduslikud raskused maal ja linnas

Nii maal kui linnas andis ennast eestlaste seas tunda kapitali puudus, sest üksikud rahaasutused olid sakslaste käes. Eestlastest ettevõtjad linnades kiratsesid samuti kui kohapidajad maal, kelle kohta öelda võiks, et nad sagedasti ainult nimepidi maa- ja maaomanikud olid, sest mõisnikkude krediit-kassade võla protsendid ja tasumata võlad endisele maaomanikule-mõisnikule koorimasid talupidajat alguses veel enam kui endine kõrge raharent. Eraldi peab seda tähendama Virumaa kohta, kus rahvas võrdlemisi viletsates oludes päevast-päeva edasi rühkis.

Abi oli aga raske leida: kubermangulinn Tallinn oma ärielu ja rahaasutustega oli rahvast kaugel. Maakonnalinnas töötas päälle riigirentei ainult üks erarahaasutus — Saksa Laenu- ja Korjamise Kassa, millele Saksa rahvuse poolehoidjad 1873. a. aluse panid ja kust kitsam ringkond toetust sai. Peterburi tarvitajate turunõuded ei ulatand sel ajal veel Virumaa väikepõllupidaja elu mõjuvalt parandama, sest Venemaa päälinna tarvetega rahuldamine oli pea täiesti suurpõllupidajate monopoliks. Kohapidajaid, kes oma võlakohustusi tähtajaks tasuda ei suutnud, ähvardas iga aasta hulgaline pankrott, Eesti soost kaubitsejad linnades kannatasid aga krediitipuuduse all. Seisukord oli üldiselt raske, ja paljud maal kui linnas seisid küsimuse ees, mis teha, kuidas edasi saada.

Kauged tulukesed

Nii mõnigi linna kodanik ja põllumees Virumaal oli kuulnud neist kavatsustist ja abinõudest, mis meie esimesed suuremad õpetajad Jannsen ja iseäranis C. R. Jakobson Põhja-Liivimaal — Vil-

Rakvere Ühispanka majad

landis ja Pärnus soovitasid. „Parandage rahva majanduslikku olukorda, ja selle päälle ehitame kogu rahvusliku hoone“, ütles C. R. Jakobson. „Kui välist abi kusagilt ei ole, siis tuleb seda organiseerida seesmiselt ja vastastikkusel omaabi alusel“. Olles „Sakala“ toimetaja, soovitas C. R. Jakobson Viljandi Eesti Põllumeeste Seltsis kõneledes 9. dets. 1878, asutada põllumeestel laenu- ja tagavarakassasid, kuhu põllumehed oma „kapitaalid intressi päälle panna ja kust nad häda ajal tarvilit laenu saada võiksid — kinnitatud obligatsioonide vastu“. Täheandab, ühistegevuse mõtet õhutati praeguses Lõuna-Eestis juba umbes 50 a. eest, kuid tema teostamisele asuti palju hiljem.

Esimene küünal

Kuigi Viljandi Eesti Põll. Selts C. R. Jakobsonile ülesandeks tegi ka vastava laenu- ja tagavarakassa põhikirja välja töötada ja C. R. J. omi mõtteid ühistegelisel alal ka veel päälle 1878. a. Viljandis kordas, läheb korda esimest suuremat Eesti ühistegelist asutust ellu kutsuda alles ligi veerandsada aastat hiljem. 20 a. päälle C. R. Jakobsoni surma asutatakse Tartus Eesti Põllumeeste Seltsi eestvõttel „Tartu Eesti Laenu- ja Hoiu-ühisus“. See oli esimene küünal, mis põles nii öelda oma peos.

Leek laieneb

1902. a. XIX aastasaja lõpupäevist on ühistegelise liikumise õhutamise ja organiseerimise keskkohaks saand Tartu. Surnud C. R. Jakobsoni asemel seisab asja eesotsas J. Tõnisson, kes temale omase vaimustuse ja väsimata energiaga küll „Postimehe“ veergudel, küll Tartu Eesti Põll. Seltsi esimehena 1899. a. päälle ühistegevusele virgutab. „Post.“ ja J. Tõnissoni mõtted ja mõju leiavad vastukaja üle kodumaa. Ühistegeliste laenu- ja

Rakvere Ühispanka juhataja kabinet

Juhatusliige-asjaajaja G. Palgi. Kõrval teraskamber rahakapiga

Rakvere Ühispanka juhatus ja nõukogu

Seisavad pahemalt paremale: A. Gerberson, J. Laur, G. Kütt, A. Tobias ja G. Mägi (nõukogu liikmed). Istuvad: G. Palgi, juhatuses liige ja asjaajaja; J. Haho, juhatuses esimees; J. Tenneberg, nõukogu esimees; A. Mathiesen, juhatuses liige

hoiu-ühisuste asutamine, mida ka Vene valitsuse põllutöö departemang 1897. a. päale toetab, võtab hoogu alguses Lõuna-Eestis. 1903.—1905. a. asutatakse Eesti laenu- ja hoiu-üh. Valgas, Pärnus, Viljandis. 1904. tekib ka esimene laenu- ja hoiu-ühisus maal, nimelt Virumaal — Simunas.

Põhja-Eesti virgub

Päale 1905. a. ebaõnnestunud Vene riigipöörde katseid valmineb ka Põhja-Eestis ühistegelise mõte. Majanduselu arenemine ja rahvastunde kasvamine käivad Virumaal käsi-käes ning leiavad kõigepäält pinda Rakveres, kus juba sel ajal kogukene Eesti soost kooliõpetajaid, riigiametnikke ja äriettevõtjaid rahvustunnetest ergutatud ka tegelikult mõtte etteotsa astuvad, et rahvuslikku krediiti kuidagi organiseerida.

1907. a. astutakse Rakveres tegelikke samme Eesti laenu- ja hoiu-ühisuse ellukutsumiseks. Sellest tööst võtavad osa teadlikud Eesti soost linna kodanikud G. Palgi — riigiametnik, M. Okas — kooliõpetaja, A. Sihvart — vallakirjutaja ja mitmed Rakvere kaupmehed, majaomanikud kui ka ümbruskonna põllupidajad.

Rakvere mehed võitluses sakslaste ja venelastega

Hoolimata välistest raskustest, mida kohapäälised Saksa ja Vene soost võimukandjad asjale ette veeretavad, asutakse asja juure. Veel samal aastal tellib praegune Rakvere Ühispanka juhatusliige ja asjaajaja G. Palgi Tartust Eesti Laenu- ja Hoiu-ühisuse põhikirja, mis vastavalt kohapäälsetele oludele ja nõudmistele ümber töötatakse ning kinnitusele saadetakse, kuid põhikirja kinnitamine viibib tervelt 2 aastat. Virumaa toleaeagse kreisiülema algatusel takistavad kuberner ja riigipanga Tallinna osakonna juhataja Rakvere Eesti Laenu- ja Hoiu-ühisuse ellukutsumist sõna „Eesti“ pärast, kuid sellest saadi üle Eesti kub. Vene Duuma saadiku A. Terrase kaudu, kes Peterburis selgeks teha suutis, et sõna „Eesti“ ilma kitsarinnalise tagamõtteta, ega hädaohtu Vene riiklusele ei sisalda.

Rakverelased võidavad

Et tol ajal maksvate säaduste ja korralduste järele laenu- ja hoiu-ühisustel oma tegevuse alguseks vähemalt 20 liiget pidi olema, siis leiti ka varsti nõuetav miinimum. Ja kui 1. juunil 1909. a. Rakvere Eesti L.- ja H.-ühisuse asutajate usaldusmehe G. Palgi kätte riigipanga Tallinna osakonna teadaanne jõudis, et Rakvere Eesti L.- ja H.-ühisus normaalpõhikirja alusel oma tegevust algada võib, siis peeti esimene pääkoosolek 18. juunil, ja 1. juulil avas ühisus tegevuse.

Esimese oma rahaasutuse tegelased

Esimesed Rakvere Eesti Laenu- ja Hoiu-ühisuse liikmed olid G. Palgi — ühtlasi ka esimene juhatuses liige, M. Okas — ühtl. ka esimene nõukogu esimees, N. Erna — ühtl. ka esimene juhatuses esimees, H. Stahlberg — juh. liige ja kassahoidja, A. Sihvart — nõukogu liige, J. Saar — nõukogu liige. Esimene Rakvere Eesti L.- ja H.-ühisuse juhatus, samuti kui ka nõukogu seisid koos kolmest liikmest. Liht liikmed olid: D. Palgi, A. Nurm, M. Vepeer, J. Schelbach, G. Tingas, J. Nei, M. Villo, J.

Lepp, G. Kungur, K. Nebel, J. Holm, A. Koop, J. Ellert ja T. Sihvart. Juhatuses liikmetest on algusest kuni senini vahetpidamata ametis püsinud hra G. Palgi, kuna ülejäänud osa juhatuses samuti ka nõukogus täiesti uuendatud on. Juhatuses liikme ja asjaajaja G. Palgi püsiv, osav ja visa tegevus ühes tema põhjaliku asjatundmisega on muidugi üks pääpõhjus, mis praeguse Rakvere Ühispanka Vene kui ka Eesti kestvuse ajal mitmetest raskustest üle on aidand ja Ühispanka tegevust niivõrd edendand, et Eesti Ühistegelise Liidu revident-instruktor 1923. a. septembrikuul viimast korda Ühispanka revideerides revisjoni protokollis tähendas: „Ühispank (Rakveres) tuleks oma sisemise kindluse ja suure äriseisu poolest esimeseks ühispankaks Virumaal lugeda“.

Rakvere Ühispanka esimestest 20 liikmest on surnud neli: J. Holm, K. Nebel, J. Nei ja T. Sihvart; välja astund üheksa: N. Erna, A. Koop, G. Kungur, A. Nurm, J. Schelbach, H. Stahlberg, M. Vepeer, M. Villo ja M. Okas; praegu on veel Ühispanka liikmeteks päale G. Palgi kuus asutajaliiget: J. Ellert, J. Lepp, D. Palgi, A. Sihvart, J. Saar ja G. Tingas.

Tegevus suureneb

Nagu üldiselt teada, oli veneaegsete laenu- ja hoiu-ühisuste tegevus krediidi andmise mõttes väga piiratud. Normaalpõhikirja alusel töötavate laenu- ja hoiu-ühisuste krediidi ülemäär ühe isikule oli 300 rubla, tööstuse ja põllutöösaaduste pantimise juures aga kuni 1000 rbl. Et Rakvere Eesti L.- ja H.-üh. tema tekkimisel suuremad rahvamajanduslikud ülesanded täita, nimelt põllumehe oida nende kruntide võlgade tasumisel, linnakodanikkudele abiks aida majade ehitamisel, ärade avamisel ja nende laiendamisel, siis ei vastand laenu- ja hoiu-ühisuse tegevuspiirid krediidi määramistel mitte tema ülesannetele, mispärast juba avamise pääkoosolekul otsuseks tehti põhikirja muutmist krediidi suurendamise sihis ette võtta, mis ka valitsuste asutuste vastuseisemisest hoolimata korda läks. Juba 1909. a. lubati pantimise korral kuni 1000 rbl. krediiti anda, 1911. a. tõsteti isiku laenu käemeeste vastutusel kuni 500 rbl. ühisustele ja seltsidele kuni 6000 rbl., 1912. a. lubas Vene valitsus laenu väärtpaberite kindlustusel kuni 1000 rbl. Viimased krediidi normid olid maksvad kuni Vene revolutsioonini ja Eesti vabariigi algupäevini.

Oma rahaasutus saab kultuur- ja majanduselu keskkohaks

Rakvere Eesti Laenu- ja Hoiu-ühisuse ümber koondusid varsti kõik teadlikumad ja rahvuslikumalt mõtlejad isikud nii linnast kui maalt. Nendel olid oma rahvusliku äri ja majanduslikud sihid, mis ka panga juhatuses ja nõukogu poolt teostamist leidsid. Eesti ärimees sai ühiseuse toetusel võistlejaks saksastund linna bürgerile ehk Vene kaupmehele, Eesti kapitaal hakkas oma laenu- ja hoiu-ühisusesse koonduma, asjaajamise keeleks oli Eesti keel. L.- ja h.-ühisuse abil tõrkasid ellu nii ühed kui teised majanduslikud ja kultuurilised ettevõtted, seltsid ja ühisused. Rakveres, näiteks, asutati Laenu- ja Hoiu-ühisuse tegelaste ja liikmete poolt Eesti Hariduse Selts ja Vastastikkune Krediit-ühisus.

Uus vaen

See kõik ei meeldind ei Rakvere Saksa seltskonnale ega kohaliku riigivõimu esitajale, kes L.- ja h.-ühisusele nii mitmel ja mitmel korral tema tegevuses takitsusi tegid ja rahvuslist rahaasutust sulguda kavatsesid. Ühisuse juhatus, sellest teada saades, suutis aga oma agara ülesastumisega kavatsusi enne paraliseerida, kui neid valitsuse poolt maksma suudeti panna. Kui L.- ja H.-ühisuse avalik sulgumine võimudel korda ei läind, siis püüdis Virumaa kreisiülem v. Renggarten politsei korras ühisuse üle järelevalvet sisse säada ja nõudis juhatuselt allkirja andmist, et ühisuse nõukogu koosolekust politsei võimud igakord osavõtma kutsutaks. Kuid ka Vene siseminister nägi selles kreisiülema võimupiirist ülestastumist ja tühistas politsei säadusevastase vahelesegamise. Kui ka see abinõu Rakvere Eesti L.- ja H.-ühisuse tegevust ei väärand, siis püüdsid niihästi Vene kui ka Saksa okupatsiooni võimud üksikuid juhatuses liikmeid nende eestimeelsuse pärast kahtlustada ja nende päale survet avaldada.

Vaenlase raudrusikas

Saksa okupatsiooni aeg andis võimaluse viha väljavalamiseks. L.- ja H.-ühisuse juhatuses liige ja asjaajaja G. Palgi arreteeriti ja saadeti päale kohtulisi protseduure Saksa sõjaväe ülema juhatuses korraldusel 15 a. kodumaalt välja, kus tema ühes teiste Rakvere seltskonnategelastega Vilno sunnitöö vangimajas neli kuud vangis oli. Okupatsiooni langemisega aga tuli ta jälle kodumaale tagasi

ja algas sama usinusega panga juhtimist nagu ta seda praegugi edukalt jätkab.

Mis puutub nüüd Rakvere Ühispanga operatsioonidesse, tema liikmetesse, siis peab õigusega tähendama, et Ühispank oma ümber algusest peale põlluharijad on koondand, olles oma suurema osa liikmete pooldest väikepõllupidajate rahaasutus. Niihästi liikmete arv, kui ka raha operatsiooni summad on aast-aastalt kasvand ja panga läbikäik näitab ka käesoleval 15 a. juubeli aastal võrdlemisi 1923. a. suurt tõusu.

Rahulikumas sõiduvees

Rakvere Eesti L- ja H-ühisus muutus Eesti iseseisvuse teisel aastal 27. juunil 1920. a. Ühispannaks Eesti ühistegelise säaduse alusel. Sellest ajast toimetab Ühispank kõiki panga operatsioone.

Ühispank, alustades oma tegevust 1. juulil 1909. a. 20 liikmega, andis esimese aasta jooksul laenusid välja 18.765 rbl. suuruses, võttis samal ajal hoiule 15.138 rbl. ja töötas 184 rbl. puhtakasuga; aasta lõpuks oli ühisusel 99 liiget. 1923. a. tõusis liikmete arv 612 peale. Elukutsete ja tegevusala järele oli Ühispanga liikmete koosseis 1923. a. lõpul järgmine:

põllumehi	356	ehk	58 %
majaomanikke	32	"	5,2%
käsitöölisi	34	"	5,5%
kaupmehi	44	"	7,2%
kooliõpetajaid ja ametnikke	58	"	9,5%
ühistegelisi asutusi	7	"	1,1%
seltse	3	"	0,5%

Laenusid oli välja antud 1923. a. jooksul 16.068.897 mk., sellest põllumeestele 9.096.265 mk. ehk 56,6%, ühisteg. asutustele 2.103.016 mk. ehk 13,7%, tööstus-ettevõtetele 1.563.769 mk. ehk 9,7%, ärimeestele 1.613.769 mk. ehk 10,4%, mitmesug. teisi laenusid 1.692.078 mk. ehk 10,5%.

Hoiule oli toodud samal ajal 7.327.422 mk., puhaskasu 102.687 mk., aasta läbikäik 236.919.196 m.

Rakvere Ühispanga 15. tegevusaastapäevaks 1. juuliks 1924. a., oli panga seisukord järgmiseks kujunenud: liikmeid 630, laenusid välja antud 21.400.836 mk. ehk 5.331.939 mk. rohkem kui eelmisel aastal, laenud — diskonteeritud vekslid, laenud võlakohustuste järele ja laenud kontokorrent kujul on järgmiselt kasvand:

1923. aasta 1. juuliks.

Diskonto vekslid	Mk.	6.324.032.—
Laenud võlakohustuste järele	"	4.167.860.—
Laenud konto-kor. kujul	"	5.577.005.—
	Mk.	16.068.897.—

1924. aasta 1. juuliks.

Diskonto vekslid	Mk.	9.013.735.—
Laenud võlakohustuste järele	"	5.169.115.—
Laenud konto-kor. kujul	"	7.217.986.—
	Mk.	21.400.836.—

Ka hoiusummad on eelmise aastaga võrreldes märksa kasvand nagu allpool näeme:

Hoiusummad:	1923. a.	1924. a. 1. juuliks.
Jooksva arvel	Mk.	2.838.788.—
Tähtajalised	"	4.406.263.—
Konto-kor. arvel	"	82.670.—
	Mk.	7.327.422.—
	Mk.	11.380.371.—

Käesoleva aasta kuuekuuline läbikäik on Mk. 241.408.298.—, kuna sama summa läind aastal esimese 6 kuu jooksul oli 101.400.240.—

Võõrad käed vara kallal

Rakvere Ühispannal ja tema tegelastel ei ole tulnud kannatada võõra võimu küüsis mitte üksi oma meelsuse pärast, vaid tema on pidand ka majandusliikude raskustega tõsiselt võitlema, millest ainult hoolsa ja vilund asjaajaja kui ka juhatuse ja nõukogu ettevaatlikul toimetusel üle on saadud. Revolutsiooni keerus lagunenud Venemaa rahaasutused viisid Ühispannalt 189.219 rbl. 88 kop. Venemaale, mis aga 1. jaanuariks 1924. a. kõik mahakustutatud on.

Kui ilmasõja lõpupoole ja meie iseseisvuse esimestel aastatel üldise raske poliitilis-majandusliku seisukorra juures 1918., 1919. ja 1920. a. jooksul Ühispanga tegevus üldiselt vähenes ja tal kitsastes oludes töötada tuli, siis oli pank sunnitud kaubaope-

ratsioone toimetama, et mitte kokkuvariseda ja vanemat Virumaa ühistegelisel rahaasutusel sulguda.

Haavad paranevad

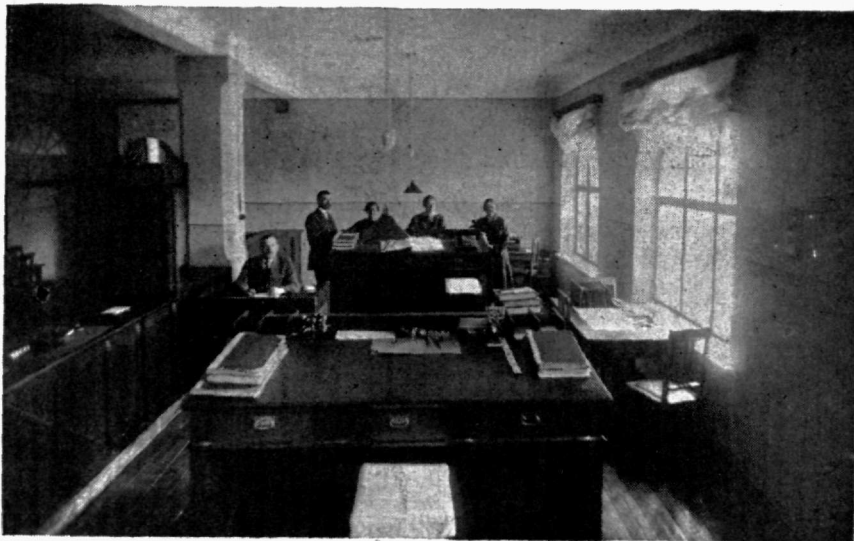
Kõigist neist raskustest on Ühispank üle saand ja päälegi omale väärtuslike liikumata varanduse omandand. Juba 1915. a. ostis Ühispank Rakvere Eesti Har. Seltsilt suurema krundi Laia ja Posti tän. nurgal ühes kahe majaga, üks puust, teine kolmekordne kivist, makstes 45.000 rbl., ja et Hariduse Seltsi toetada, maksis Ühispank 10.000 rbl. rohkem, kui Selts nõudis. Praegu on Ühispannal mitme miljoniline liikumata varandus, millest puumaja kohalisele Käsitöölise Seltsile üüritud, kuna osa kivimajast panga ruumide, ametnikkude ja teenijate korterite all, osa aga ka välja üüritud.

Praegused tegelased

Ühispanga juhatuse praegu kolmeliikmeline: J. Haho — esimees, G. Palgi ja F. Mathiesen — juhatuse liikmed; nendest G. Palgi ühtlasi ka asjaajaja. Nõukogu on moodustatud kuuest liikmest: J. Tenneberg — esimees; liikmed: G. Kütt, A. Gerberson, J. Laur, G. Mägi ja A. Tobias. Revisjonkommissjoni kuuluvad: J. Jaanis, J. Veske ja E. Niedrichson.

Saksluse kants linnavalitsuses langeb

Olgu tähendatud, et Rakvere Ühispank algusest peale 15 aasta kestel, ühistegelise ja rahvuse põhimõtete kõrgel on hoidnud. Veel oma katseaastate ajajärgul 1909.—1914. aastani koondas Ühispank oma ümber rahvuslikult mõtlejaid äriettevõtjaid, majaomanikke, töösturid ja haritlasi ning põlluharijaid. Ühispank oli sel ajal nagu „omaks koldeks“, kus aru peeti ja mõtteid vahe-

Rakvere Ühispanga operatsioonisala ja ametnikud

tati meie rahvahariduse, majanduselu arenemise ja omapärasuse sihis. Ühispannast läksid välja tema juhatuse liikme G. Palgi sõnad: „Eestlased, võtame oma kätte meie oma linna asjade juhtimise!“ Ja juba mitme jõukatsumise järele, kandsid need hüüdsõnad 1914. a. vilja, kus eestlased linnavalimistel Saksu lõpulikult löid, kuid valimised leidsid kubeneri poolt kinnitust alles pooleaastalise viivituse järele. 26. nov. 1914 tuli kokku esimest korda Rakvere linnavolikogu, kus Eesti soost linnakodanikkudel enamus, ja 28 linnavolikogu liikmeist üle poole neid, kes ennast Ühispanga ümber koondand.

Rakvere Eesti Har. Seltsi toetamine rahaga ja koolimaja ehitamisega jäädvustab ka Ühispanga tegevuse nende ees, kes külmaks pole jäänd meie „oma-abi“ vastu mõttes, usus ja teos.

Ühispank iseseisvuse tegurina

Rakvere Ühispanga 15. a. tegevus on kõigile selgemaks tunnistuseks, et ka sääl, kus kalk ja karm kalkulatsioon valitseb, nimelt majanduslikus võitluses, ka paremad tunded kosuda ja kasvada võivad, mille põhiheli oli rahvuslus, omapärasus, rippumatus!

Kui ühistegevuses peitub meie iseseisvuse idu, siis on ka Rakvere Ühispank üks pungake selle suure puu küljes, mille nimi „Eesti riiklus ja iseseisvus“.

Tartu Naisseltsi kangakursused

Juba aastast 1910 töötavad Tartu Naisseltsi kangakursused. Alates väiksel, ainult 3 teljega, töötati visalt, endistes, kitsastes oludes.

Naisseltsi kursuste siht on edendada meie naiste kodukäsitöö oskust, tösta lugupidamist kodukäsitöö vastu, oma kursuste kaudu rahva sekka kanda maitset, tööoskust ja omapärasust — on kaunisti korda läind — kui tähelepannes vaatleme viimase aastakümne kodutöö arenemist.

Enam ja enam hakkavad kaduma naiste kodukäsitöö hulgast saksa moelehtede järele kopeeritud ja stiiliseeritud roosad roosid, ja

Seltside näitustel Tartus ja Tallinnas samuti viimasel koolide näitustel Tallinnas Soome-Ungri hariduskongressi ajal.

Peab ütleva, et Naisseltsi kursuste tööd näitustel ka teiste väljapanijate päale ajajooksul oma mõju on avaldand. Et seda ka kõrgemal on märgatud ja hinnatud, nägi Naisselts sellest, et pr. Ebba Saral kohaseks arvati õpireisi stipendiumi saama rahvuslike töödega tutvumiseks väljamaal, eriti Rootsis ja Ungaris. Ka esimese Eesti nädala kordaminekuks Tartus on kaasa aidand Naisseltsi ja ta kursuste juhtivad jõud. Et arusaamine kodukäsitöö tähtsusest alatasa kasvab, et töö produktiivsus ja ilu võidab, see

Naisseltsi esimene juhataja prl. Leena Gross (seisab) ja praegune juhataja prl. Marie Reiman (istub)

Pr. Salme Paldrock
Naisseltsi töökoja toimkonna juhataja

Pr. Ebba Saral
Naisseltsi kangakursuste juhataja

asemele astub omapärane rahvuslik ilme, mis iseäranis hoogu on saand sest saadik, kui 1922. a. pr. Ebba Saral kursusi juhatama asus. Oma suure energia, laiaulatusliku võime ja peene maitsega

on see moraalne tasu, mis Naisselts oma kursustelt saab — ainelist tasu ei ole kunagi saadud ega seda loodetudki.

Et võimaldada õppimist kehvemale, kel ise oma käest materjaali töödeks ei ole, on asutatud kursuste juure n. n. töökoda, kus materjaali tellimistöödeks võõrastelt vastu võetakse ja kursustel valmistatud töid müüakse. Töökoda korraldab ja juhhib toimkond, mille juhatajaks pr. Salme Paldrock.

endale ülesandeks tehes, oma tööde juures esimeses joones tarvitada Eesti rahvuslike motive, millest meil rikkalik kogu seisnud seni tarvitamata muuseumis — välja töötada rahvariideid, nii et nad praegustele nõuetele vastaksid ja seejuures meie rahvapärast ilmet uuesti esile kannaksid.

Nii on Naisselts omal viisil püüdnud kasvatada meie kodudes omapärasust ja rahvuslikku tunnet — milleta ei saa jääda püsima rahvas.

Nii õpivad neid kursustel tööoskust, tööarmastust ja rahvuslike kirjade tarvitamist oma töödes — ja nii kasvavad meil tulevikus, meie noorte perenaiste säädal kodud, kus valitseb omapärane kunsti kõrge ilu.

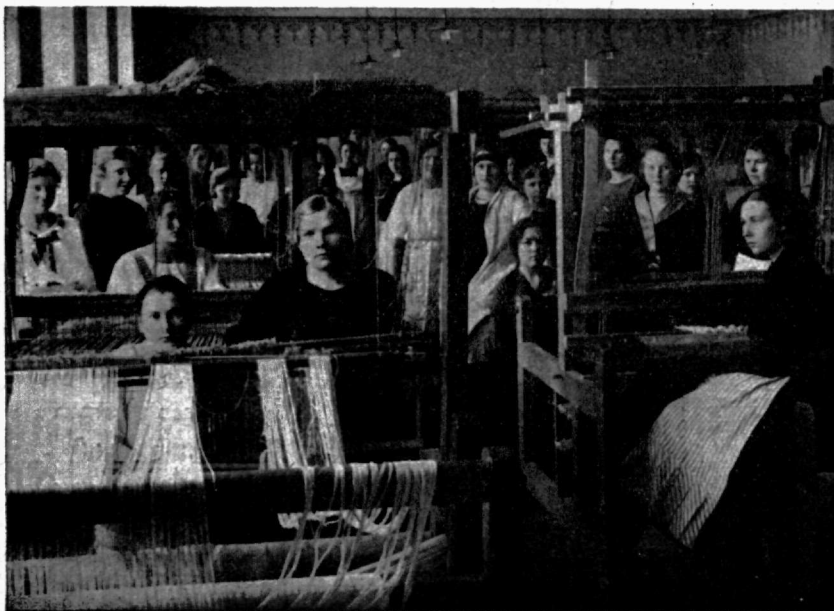
Selleks töötavad Tartu Naisseltsi kursused aast-aastalt kasvades, nii et praegu kudumisosakonnas ligi 30 telge töös on — kuid neid on veelgi vähe ja ruumi puudusel ei saa õpilasi niipalju vastu võtta kui soovijaid. Sõja-aegsel materjaali puudusel pidi leidlik oldama — nii asuti ise lõngade ja materjaali värvimisele, milleks rohkelt kodumaa taimi tarvitati. Samuti kasutati põrandavaipade kudumiseks loomakarvade valmistatud lõngu; ka takulõngust koetud vaibad on oma kauniduse poolest tähelepanu vääriind.

Iga kursuste lõpul korraldab Naisselts oma ruumes tööde näituse, ka on esinetud Põllumeeste

Kursuste juhataja pr. Sarali ettepanekul töötas töökoja toimkond välja kava, trükki saata esimeste Eesti Käsitöö Kirjade Kogu, millest seni suurt puudust tunti — nii hästi kodus kui koolis, kus õpetajail sagedasti õpilastele käsitöödeks kohaseid joonistusi anda ei olnud ja selleks tuli tarvitada ikka Soome ja Saksa eeskirju, mis aga sagedasti mitte kõige paremad ei olnud ja lapsed ju aegsasti enese tundeist võõrutas.

Sügisel ilmub esimene Eesti joonistusmapp käsitöökoja „Kirjade kogu“ nime all. Mapp sisaldab kaunikeste kogu joonistusi — Eesti kunstnikelt — enamasti rahvuslike motive. Siis ei tarvitse me enam tulevastel näitustel häbenedes silmi kõrvale pöörda töist, mis välja pandud Eesti nime all, kuid millel Eestist muud ei olnud kui nobedad näpud, mis töötasid.

Töökoja toimkond loodab, et tema sellega suure oodatud töö ära on teind, ja et samane toode rahva poolt sama suure huviga vastu võetakse kui suure südamerõõmuga teda töökoja toimkond on korraldand.

Naisseltsi kudumistöökoda õpilastega

A. P.

Ulila kaugemaa elektri-jõujaam

„Odamehele“ kirjutand ins. Aug. Kenn

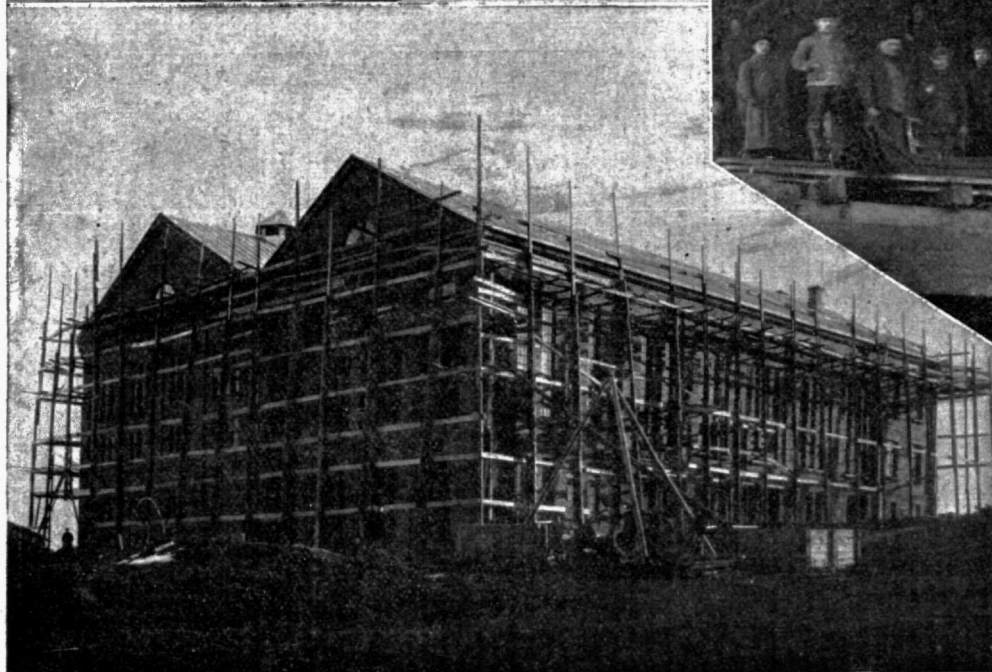
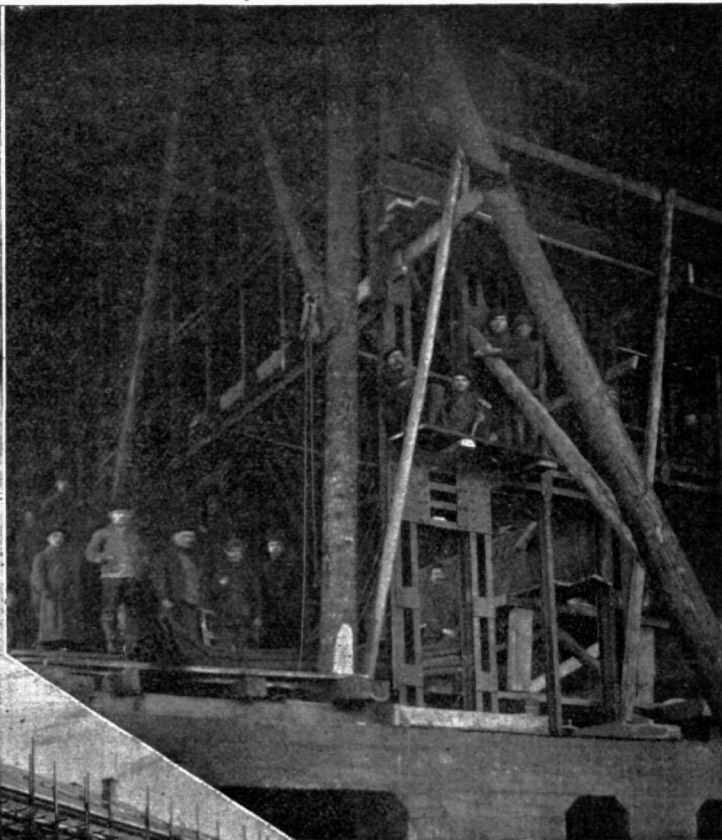
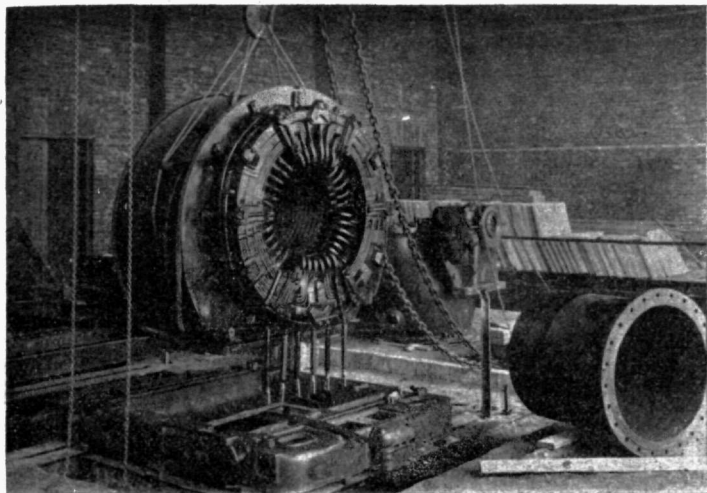

Foto Peena-Selleke

Ulila elektrijõujaam ehitamisel

Par. üleval: Turbageraator mandaashi ajal

Pa h.: Katlad mandaashi ajal

All: Jõujaama hoone ehitamine

Alaiselt kasvav küttematerjaali puudus, mis ilma sõja järelalusena iseäranis valusalt ennast tööstuses tunda andis, tõi ka meie kodumaal kütte küsimuse õige teraval kujul päevakorradele. Kuna meie metsade tagavarad tuntavalt kokku kuivama hakkasid, kivisüsi aga välisvaluuta puudusel mitte kättesaadav polnud, oli loomulik, et kohase aseaine otsimisele asuti.

Tõsil Eestis leidus küll põlevkivi ja esimesed katsed lubasid oletada, et tulevikus siit kohase aseaine leiame, kahjuks oli aga põlevkivi tööstus veel arenmise ajajärgus ja nii siis pöörati teise kütteeaine, nimelt turba päale iseäralist tähelepanu; oli ju turbaküttega meil kõige rohkem kogemusi.

Pääraskus turba tarvitusele võtmises peitus mitte valmistuses eneses, vaid pääasjalikult juureveos. Polnud siis ka ime, et kalli ja raskendatud juureveo tõttu, turbaga kütmine sagedasti küsitavaks sai.

Nõue odava kütteeaine järele ühelt poolt ja elektri kõrgepinge tehnika, mis võimaldab elektri jõu

juhtimist valmistuskohast mitmesaja kilomeetri kauguses asuvatele tööstustele, need kaks päätegurit olid otsustandvad põhimõtte läbiviimiseks.

Et kütte juureveo kulu vähendada, tuleb kütteeaine oma asupaigas ärakasutada ja jõuks ümbermuuta, kust teda siis laialiste liinide kaudu elektrivoolu näol tarvitaja ringkondadele kättesaadavaks tehakse.

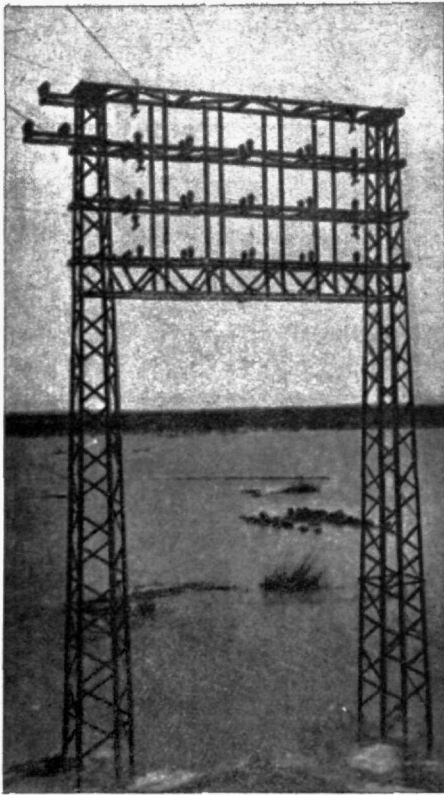
Selle põhimõtte alal tekkis ka Ülenurme ja Ulila elektri- ja turbatööstuse o.-ü., kes enesele ülesandeks tegi Ulila turbasoos peituvat küttagava ärakasutamist kaugemaa elektri-jõujaama kaudu.

Ühenduses jõujaama ehitusega seisis kogu Lõuna-Eesti elektrofitseerimise küsimus, mille tõttu jaama ehitus ka riikliku tähtsuse omandas.

Jõujaama ehitusega tehti algust aprillis 1922.

Hoolimata igasugustest raskustest, suudeti viimaks ehitus läind aasta detsembri lõpuks niikaugele viia, et jaam oma tööga alata võis.

Jõujaama äärmiselt lihtsa välimuse kõrvale jättes, on jaam oma eeskujulise sissesäade poolest üks pare-

Raudne jaama magistraal-jaotusmast kevadise suurvee ajal

matest Eestis. Pole ühtki tehnilist uuemaaja saavutust kasutamata jäetud, ega pole ruumide jaotuses kitsarinnaliselt toimetatud, mille tõttu jaama ruum lähemas tulevikus kitsaks võiks jääda, nagu seda kahjuks pea kõigi linna jaamade juures leida võib.

Jõujaam ise on kiviehitus ja asub umbes 18–20 klm. Tartust — Lauga soo ääres, Ulila jõe kaldal.

Jõuallikaks on A. E. G. turbo-generaator võimuga 1000 kw., keerdvoolu jaoks 3000 volti. Ettenähtud on masinaruumis reservkoht samavõimelise ehk suurema agreggaadi jaoks.

Kogu lülitustahvli ja kõrgepinge lülitusruumide sissesääde on Siemens & Schuckerd'i poolt ehitatud. Sama firma poolt on ka kõik kõrgepinge aparaadid, õililülid, transformaatorid jne.

Katlamajas on kaks „Hanomag“ püstveetoru katelt ä' 300 m² küttepinnaga 14 atm. 350° C. ühes eelsoojendaja ja ülekuumendajaga. Pääle selle on ettenähtud veel ruum reserv katla jaoks kuni 500 m² küttepinnaga.

Katlad on varustatud spetsiaalse Schmidt'i küttekoldega turbakütte jaoks.

Kütte etteandmine sünnib elevaatori kaudu, kuna reserviks veel tõstetool (lift) on. Kütmine ise on mehaaniline. Põlemisgaaside analüüsimiseks on kaks „MONO“ registreerijat aparaati.

Kõik abimasinad ja pumbad on kindlustuse mõttes, pääle elektrimootorite, veel auruturbiinidega varustatud.

Generaatorist saadud 3000-voldiline pinge transformeeritakse 15.000 voldi pääle ja juhitakse tarvituse kohtadesse, kus kõrgepinge-alajaamade kaudu ta 380/220 voldini alla transformeeritaks.

Üldriiklise majandusliku kriisi tõttu on jaam suutnud vooluandmist teostada esialgselt ainult kahe pääliini kaudu: — Ulila-Tartu liin ja Ulila-Elva liin üle Puhja.

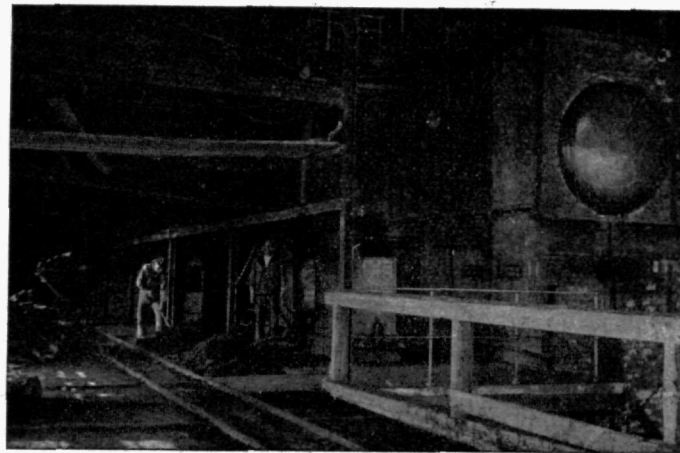
Teoksil on Elva-Otepää liin ja Puhja-Viljandi liin.

Kuna Tartus esialgselt ainult Karlova eeslinn vooluga varustatud saab, on sügiseks ettenähtud ka linna enese osaline varustus.

Et elektri tarvitus alaliselt kasvamas on, näitavad juba esialgsed andmed:

Nii on jaamas valmistatud kw.-tundide arv kuuviisi järgmine:

jaanuar	22.430 kw.-tundi
veebruar	41.840 " "
märts	49.570 " "
aprill	46.650 " "
mai	46.250 " "
juuni	52.150 ¹ " "
juuli	72.850 " "

Kütteruum

Foto A. Kenn

Need andmed kindlustavad jaama tulevikku ja jääb ainult soovida, et omavalitsus ja ühiskondlikud asutused ühisel jõul võimaldaksid liinide väljaehituse.

Kasvab tarvitajate arv — väheneb valmistuskulu!

Riik aga ei tohiks ükskõikseks jääda ja peaks võimaldama noore üldtähtsusega ettevõtte loomulikkude arenemist, sest siin oleks soodne pind, kus eraalgatus käsikäes riigiga tegutseda võiks.

Joh. Sarapi rmtkpl. Rakveres

Pikk tänav 11

„Odamehe“ esitus

Täielik valik kooliraamatuid. — Eesti, Saksa ja Vene kirjandus. — Ajakirjad ja ajalehed
Kirjutusmaterjal ja kõiksugu koolitarbed

Tartu Kolmas Laenu- ja Hoiu-Ühisus

Tartu majaanikkude poolt asutati Kolmas Laenu- ja Hoiu-Ühisus aastal 1913 ja on ajajooksul kõige vanema Eesti rahaasutuse — I Eesti Laenu- ja Hoiu-Ühisuse — kõrval kõige suuremaks ühispankaks kujunenud, mis varsti juba 12-aastase tegevuse päälle võib tagasi vaadata. Ühisuse liikmete arv ulatab praegu 1500 ligi ja nendest on enam kui pooled (läind aasta lõpul 786) maa põllumehed, ülejääv osa aga intelligents, käsitöölised, ühisused, seltsid jne. Ühesõnaga: ühisuse liikmetekogu moodustavad need meie rahva keskkihid, kellel lootuseta on suurtele aktsi pankadele ligi pääseda, aga kes oma jõude ühistegelisel alusel koondades siiski suudavad silmapaistvaid tagajärgesid kätte saada, nii maa üldise majandusliku seisukorra tõstmisel kui ka oma enese elujärje inimeseväärilisel kindlustamisel.

Et pääasjalikult need kihid ühisuse tegevuses pääteguriks, selgub juba ühisusesse toodud hoiusummadest, mis keskmiselt iga hoiuletooja kohta (neid on üldse ligi 3000) ainult 13.000 mrk. ümber välja teevad. Ja et ühisus, arvestades seesuguse hoiuletoojate ringiga, end kohustatud tunneb olevat ka laenude jagamisel pääasjalikult neidsamu kihte silmas pidama, seda tõendavad väljaläänatud summad: võlakohustuste vastu väljaantud laenud tee-

vad iga laenaja kohta keskmiselt välja üle 36.000 mrk., ka vekslite kindlustusel välja antud laenud keskmiselt ühe veksliga kohta 46.000 mrk. ümber.

Ühisus on ka tänavuse aasta jooksul, mis majanduslikult võrdlemisi raske, röömustavalt edenend: Ühisuse osa- ja muud kapitaalid ulatasid läind aasta lõpul 4¹/₂ miljoni, tänavu 1. juulil aga juba ligi 5 miljoni mrk. pääle. Sama aja jooksul on hoiusummad tõusnud 35 miljoni päält ligi 45 miljoni pääle, laenud 41¹/₂ miljoni päält 62 miljoni pääle jne.

Ühisusel on ühistegevuse toetamise mõttes ületartumaline tähtsus. Ta on rohkesti laiali laotand ühistegelise kirjandust ja ajakirjandust, kaasa aidand kursuste ja kongresside korraldamisele. On Eesti ühistegelise liidu ja olles E. Tarvit. Keskühisuse liige ja üks suuremaid ühistegelise Eesti Rahvapanga aktsionäridest, omandand selle osatähti 655.000 mrk. eest.

Lõpuks olgu ühisuse tegevuse hindamiseks ühistegevuse mõtte teenistuses nimetatud veel, et see III Tartu Laenu- ja Hoiu-Ühisus asunikkude laenude väljajagamisel üheks esimeseks ja elavamaks kaastöötajaks on olnud.

T.

Tartu Naisühingu käsitöökool

Tartu Naisühingu käsitöökool on asutatud 1919. aastal. Kooli peab üleval Tartu Naisühing, saades toetust haridusministeeriumilt õpetajate palkade ja osalise sissesääde kulude katmise näol.

Kooli on toetand ka pea kooli tegevuse algusest pääle kohalik linna- ja maakonnavalitsus.

Kooli siht on võimaldada kutseharidust mitmesugustel käsi- ja kunsttööstuse aladel. Praegu töötab kool 5 eriosakonnaga: kudumises, naiskäsitöös, õmblemises, raamatuköitmises, papitöös ja keraamikas.

Kooli võetakse vastu õpilasi vähemalt 6 kl. algkooli haridusega, kes täielise kursuse lõpetamisel omavad õigused kutse pääle omal erialal.

Päärõhku pannakse praktilistele töödele, pääle selle aga võetakse läbi erialadesse kuuluvaid teoreetilisi aineid nagu joonistamist, kompositsiooni- ja stiilõpetust, kasvatusteadust, tervishoidu, kodanikuteadust, rahvamajandust, raamatupidamist jne.

Koolil on pea täieline sissesääd, — tööriistad, õppeabinõud, masinad, keraamika põletamisahi jne., — mille väärtus umbes 1¹/₂ miljoni.

Siinjuures ülesvõtted kooli töödest ja sissesäädest.

Ülemine pilt kujutab Tartu Naisühingu käsitöökooli kangakudumise saali, alumine — osa õpilaste tööde näitusest.

Järgmises „Odamehe“ numbris ilmub rohkesti pilte septembris peetavatest näitustest. Iga näitusel käija telligu, ostku „Odamees“ nr. 10 (24) näituse mälestuseks

Eesti Omavalitsuste Kinnitus Aktsia Selts „OMA“

„Oma“ juhatus tuba

Kui meie vabadusvõitlus lõpule viidud oli ja rahvas mahti sai oma majandusliku elu ülesehitamisele ja korraldamisele asuda — tekkis vajadus ka kinnitussajanduse, kui ühe tähtsama rahvamajanduse teguri, ümberloomiseks, sest möödunud segased ajad ja mitmesugused võimud olid meid sellest küljest täiesti abita jätnud. Küll kasutati meie iseseisvuse algpäevi selleks, et kõlavate nimedega „Eesti“ kinnitusseltsi asutada, kuid asutajateks olid ikkagi võõras rahvus ja kapitaal, sagedasti meile koguni vaenulik. Sarnast ebaolulikkude seisukorda tundsid meie ärksamad rahvategelased, eriti just maakondade juhtivad jõud — ja asusid esimesel võimalusel oma puhtrahvusliku kinnitusseltsi loomisele vastukaaluks võõrale kapitaalile ja rahva raha väljavoolu muulaste tasku. Seltsi asutamise pää põhimõtteks oli kinnitustegevusest saadud puhast kasu maakondade omavalitsuste kaudu rahva majanduslikkudeks tarveteks kasutada. Kuid vabadussõda, mis suuri inimohvrid nõudis, nõudis samal määral ka rahalisi väljaminekuid ja omavalitsuste tegevlaste ühine ettevõtte pidi esialgul just maakondade majandusliku kitsikuse pärast ainult Tartu, kui jõukama maakonna omavalitsuse läbi teostatud saama, kelle algatusel 1920. a. keskel Eesti rahvuslik kinnitusselts „Tartumaa Kinnitusseltsi“ nime all oma tegevuse avas. Seltsi põhikapitaal, mis täiesti sisse makstud, moodustas alguses 500.000 mk. summa. Kuna endiste Vene seltside lagunemisega rahva keskel teatud usaldamatus kinnitusseltside vastu maad oli võtnud, teiseks rahvas majanduslikult kehvaks jäänd, siis ei olnud alguses Seltsi tegevus, vaatamata tema põhimõttele, mitte just nõnda edukas, kui seda ehk soovida oleks võind ja kui see muulaste poolt asutatud seltsides oli, kus viimastele muulaste tugevad kapitaalikid igapäidi abiks olid. Kuid aegapidi tõusis poolehoid Seltsi vastu just tema tegevuse põhimõtte pärast ja mida enam rahva elu oma harilikku rahuaja iseloomu omas, seda edukamaks tõusis Seltsi tegevus. Oma tegevuse kolmanda aasta lõpul läks Seltsil korda asutamise juures ülesäetud põhimõtteid täies ulatuses läbi viia. Nimelt koondusid Seltsi ümber osanikkudena kõik Eesti Maakondade omavalitsused ja läind aasta detsembri kuust jätkab Selts oma tegevust juba „Eesti Omavalitsuste Kinnitus Aktsia Selts „OMA“ nime all.

Seltsi põhikapitaal on tõusnud kuni 6.000.000 mk. ja tagavara kapitaalikid moodustavad 8.000.000 mk. Läind aasta keskel

läks Seltsil korda edasikinnituse lepinguid sõlmida üheksa suurema edasikinnituse Seltsiga seitsmes välisriigis — nõnda et praegu Seltsil võimalus on riisikoid igasuguses väärtuses vastu võtta. Esialgul töötab Selts tule-, elu- ja rahekinnituse alal, kuid lähemal ajal saavad sisse säetud ka kõik teised kinnitusharud, nõnda et rahval võimalus avaneb oma varandusi ja väärtusi igasuguste juhtumuste vastu „OMA“ seltsis kinnitada.

Kui arvesse võtta kinnitusseltside rohkust meie väikeses riigis ja sellega ühenduses olevat suurt Seltside omavahelist võistlust, siis annavad alljärgnevad arvud kujuka pildi Seltsi tegevuse kasvamisest ja rahva poolehoidust Seltsi eesmärgile.

Tulekinnituse alal oli 1920., s. o. Seltsi asutamise aastal, kinnitatud varanduste kogusumma 48 miljoni mk., 1921. aastal tõusis see 344 miljonini, 1922. aastal — 755 miljonini ja möödunud 1923. aastal juba ühe miljardi 535 miljoni margani. Käesoleva 1924. aasta esimese poole jooksul on kinnitusele antud varandusi umbes pooleteise miljardi mk. väärtuses.

Elukinnituse ala, mis meie rahva seas veel täit eluõigust ei ole suutnud omandada, on siiski küllalt rõõmustavat poolehoidu leidnud. Nii oli 1920. aastal elukinnitusi teostatud ühe miljoni 250 tuhande mk. suuruses, järgmisel 1921. aastal juba 6 miljoni 400 tuhande, 1922. aastal — 42 miljoni 50 tuhande ja möödunud 1923. aastal — 77 miljoni 360 tuhande mk. suuruses.

Oma tegevuse kestusel on Selts kahjutatudena välja maksnud tulekinnituse alal umbes viis miljoni mk. ja elukinnituse alal umbes pool miljoni marka.

Need arvud on paremaks tõenduseks, kuivõrd tähtis on kinnitus majanduslikust seisukohast igale üksikule kodanikule, kui ka tervele rahvale. Kui nüüd arvesse võtta veel seda asjaolu, et ülemaaltoodud kinnitussummade päält preemiade näol sissetulevad maksud küllalt suure arvu välja teevad ja päale kahjude tasumise omavalitsuste korraldusse rahva hädaliseimate ühiskondliste nõuete rahuldamiseks veelgi tuntavad summad jäävad, siis peaks küll selge olema — et igal kodanikul oma varandusi kõige kohasem on kin-

„Oma“ kontori kassa

nitada mitte mõnes eraisikute-muulaste asutatud seltsis, vaid just omavalitsuste, s. o. rahva enese kinnitusseltsis „OMA“.

Sellepärast, eestlased, teadke, et armastus oma rahva ja tema asutuste vastu ainult rahvust majanduslikult kindlale jalale säeb.

Õnn pesemata olla!

Eskimod — terveim rahvas

„Õnn“ pesemata olla!
Eskimonaie lapsega

Bernard Shaw, kuulus kirjanik, kes meeleldi kõneleb üllatavaid asju, on hiljuti ühe ettekande sisuks valind teemi: „Õnn kasi-matu olla“. „Mugavus ja elumõnu on tsivilisatsioon“, tähendas Shaw, „ning tsivilisatsioon on õnnetus ja hädaoht. Tsivilisatsioon nõuab täidetud riidekappi ja hoolikat keha ravitsemist. Inimsugu aga põeb riiete koorma ja ülaruse vee ning seebi tarvitamise all. Eskimod, kes ei rõomusta tsivilisatsiooni hüvede üle, on õieti terveim ja õnnelikum rahvas.“

„Õnn“ pestud olla!
Eskimoneid, kes ühes Ameerika kõrgemas koolis õpib

Eskimode õnnelik elu: Rikkaliku saagiga jahilt koju

„**V**aadake, meie metslased oleme siiski paremad inimesed,“ lasi sada kakkümmend aastat tagasi Johann Gottlieb Seume omal „Euroopa kaunistavat viisakust“ mittetundval kanaadalasel pateetiliselt hüüda, ja „kui te ei saa kui eskimod“, jutlustab tänapäev samase rõhuga Bernard Shaw. Alati, kui tsivilisatsiooni võimu pohmelusele järgnes kultuuri kassiahastus, on tühimusest ja ahastusest vallatud inimkond igatsend arvata „metslaste“ süütsparadiisi järele. Kui pehkind Rooma riik oli kokku varisemas, näitas Tacitus manitsedes germaani barbaaridele; Rousseau, Forster'i, Cook'i ja Seume päevil otsiti õnneamad Lõuna-mere mahedate, pruunide laste või mehilselt uhkete Uue-ilma punanahkade juurest; nüüd, kus me Spengleri ennustatud „Ohtumaa languse“ ees seisame, osutab iiri kombuljutlustaja hoopis „äärmistele inimestele“, eskimodele, kui tervenemise ja õnne hiilgavale eeskujule... Tublid eskimod, kui palju on nad vanast ajast saadik pidand teenitud ja teenimata määral kiitust ja laitud, au ja pilget koguma ja viisakalt ära kannatama, need „kauged, õndsad inimesed“, nagu neid ülistas juba Plinius, need „skrällingar“, s. o. roojased kääsed, nagu neid nimetas X aastasajal Gröönimaa ülesleidja Eiriki Rauda (punane Eerik) ja ta vikingid, need „esquimantjik“ (eskimod), s. o. toorelihasööjad, nagu neid kutsuvad põlastavalt indiaanlastest naabrid! Nad ise kutsuvad endid lihtsalt „inuit“, „inimesed“, kus juures nad meie, teiste ilmakodanikkude üle südames pisut õlgu kehitavad, sest et me neile mõneski suhtes ometi vähe alaväärtuslikud näime. Vana grööni juhtumäär Hans Egede jutustab, eskimod olevat, nähes daani madruseid eurooplastele omasel viisil rusikatega dispuuterimas, imestanult tähendand, nad näivad unustand olevat, et nad inimesed on, ja kui nad lõpuks tunnustajaiks olid, kuidas üks ohvitser enda alamaid löi, siis öelnud nad vihaga, ta kohtlevat inimesi nagu köeri. Nad ise lahendavad tülküsimused üksteise vahel enamasti pilkelauludega kokkukogund külaelanikkude ees, ja nõnda noomitud vastane langeb, kui ta ei mõista end parema lauluga kaitsta, otsatu naeru

Õnnelikuma rahva õnnelikud lapsed

Eskimolapsed kallides sinise rebase ja jääkaru rahast riietes oma elava mänguasjaga — noore jääkaruga

humaanselt käiakse ümber ainult oma osaliseks. Olgu küll tähendatud: nii küla elanikkudega ja naabritega; võõra suguvõsa liigete jaoks on täitsa teistsugused, enam meie euroopa maneerile sarnased asjaajamisviisid. Selleks siin ainult üks näide. Läheneb Hudsonbay piirkonna eskimode juures võõras külale, siis seisavad küla elanikud pikas reas selle ette ja üks neist tervitab tulijat tugeva kõrvahoobiga. Võõras, kes loomulikult meeleldi ei taha olla vaenulik, annab hoobi täiest jõust tagasi ja see „tervitusduell“ kestab harilikult nii kaua, kuni üks pooltest meele-märkuseta maha langeb, millega siis komme täidetud on. Naistegi vastu ei olda tarbekorral sarnaste komplimentidega just väga tagasihoidlik: kunagi ei kohelda aga last niiviisi. Selles mõttes austasid eskimod juba kahesaja aasta eest kõige moodsamaid kasvatuspõhimõtteid. On veel tänapäevgi huvitav ja õpetlik lugeda Cranz'i kirjeldust eskimode eluviisidest XVIII aastasajal ja veel praegugi vastab ta kirjeldus gröönlastele, kuigi nad suuremates missioonijaamades juba, kõrgetes valgetes püstkraedes ringi jooksevad ja pühapäeviti pääle jumalateenistuse kroketti mängivad. Sest eskimod on üldiselt haruldaselt konservatiivid, oma vaadetes ja kommetes, kuigi nad (mis jällegi täitsa moodne) seejuures suured kommunistid on ja kõike — isegi naisi — üksteisega jagavad. Muuseas on abielud enamasti õnnelikud, kuigi mees võib mitu naist võtta ja harilikult ta emal majas pääsõna on öelda. Naistel on õigus ainult töö pääle. Eskimodegi juures tuleb ette, et abielurahvas pikapääle üksteisega ei sobi ja lahu läheb. „Mees ei tee sarnasest juhtumisest suurt numbrit; ta teeb naisele ainult hapu näo, sõidab ära ega tule mõnel päeval koju. Sellest mõistab naine, mida on mõeldud, pakib omad riided ja kolib sugulaste juure, peab end aga edaspidi mehe kiuste seda viisakamini üleval, et talle meelehaiget ja paha nime valmistada. See kõlab meile kui Nietzsche maksiimide teostus, kui Amundsen meile jutustab oma Netchjilli-sõbra Ugpi „elavast saapapoisist“. Ugpi tuleb jahilt ja mõtleb nüüd rahu maitsta. „Kõige peab päält ta vastikutest märgadest hülgenahkseist

saabastest vabanema. Ta poleks kellegi eskimo, kui ta mõtleks seda ise teha, ja seepärast sirutab ta jalad lihtsalt oma naise ette. See paneb silmapilk oma töö kõrvale, tõstab mõlema käega ta jalad üles, kumardab siis päa nii ette, et see jala alla tuleb ja tirib hammastega tugevasti saapa konsast, kuni see jalast ära on. See ei eksita teda sugugi, et suu vett ja pori täis läheb. „Nüüd mõistsin ma“, tähendab Amundsen klambrites, „miks eskimod selle asemel, et suudelda, ninasid hõõruvad.“ Ja sellega olgu siinkohal punkti puudutatud, millest välja minnes Shaw arvates meie kogu praegune kultuuriline „häda ja oht tuhatkordselt“ põhjalikult parandatav on. Meie põeme, arvab sõber Shaw, ülearust puhtust; mustus pole üksi füüsiliselt suurepärase kaitse külma vastu, vaid on meile hingelise tasakaalu võitmiseks läbi ja läbi tarvilik ning tõsine südame trööst. Mis puudub aga mustusse, siis võivad eskimod tööpoolest kõigile rahvastele saavutamatuks eeskujuks olla. „Vana Anana päätooks oli“, jutustab Amundsen, „liha puhastamine, millega eskimod väga

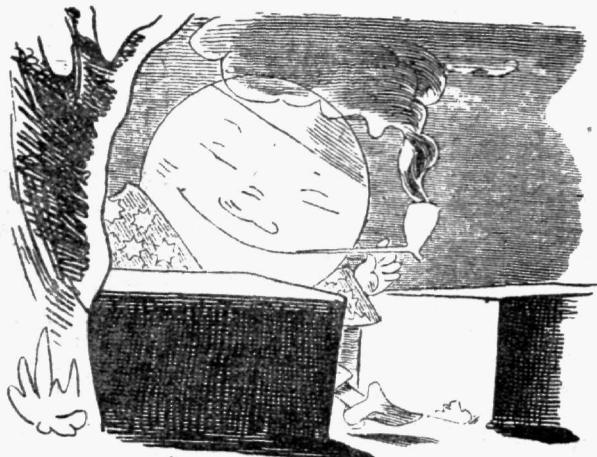
hooletult ümber käisid. Nad laadisid ta maha ja jätsid sinna paika, kuhu oli kukkunud; seeläbi sai ta karvade, mulla ja väikeste kividega hukka. Anana puhastamine seisis oluliselt liha lakkumises. Nähtavasti arvab ta, et see on minu poolt lihtsalt viisakus, kui ma püüdsin teda selle töö juurest ära viia.“ Kui üht eurooplast tahetakse lahkelt kostitada, lakutakse peoga pajast võetud toit kõigepäält keelega puhtaks. Ema tarvitab keelt nuustiku asemel: ta lakub sellega lapse ülevalt kuni alla puhtaks. Vana Craz arvab, et eskimod nii tumehallid ja pruunid liiast rasvaste toitute tarvitamisest ja „sellest nende veri nii paksuks, kuumaks ja rasvaseks läheb, et nende higi haiseb kui traan (rasvaõli) ja käed tunduvad kleepiva pekina. Kui nad talvel jumalateenistusel koos on, siis auravad või hingavad nad nii palju soojust välja, et aurus suure vaevaga hingata saab.“ Ja nüüd, austatud lugeja, kujutage endale ette, missugust mõnusat lõhna (otsustades Shaw järele) peab laotama „inimestega“ täidetud eskimo onn . . .

Vallatumad mesilased

Wilhelm Busch

Kümnes päätükk

Nii soe on öö, ja rahvas magab,
puud kahisevad, valgust jagab
kuu Dralle aeda astudes

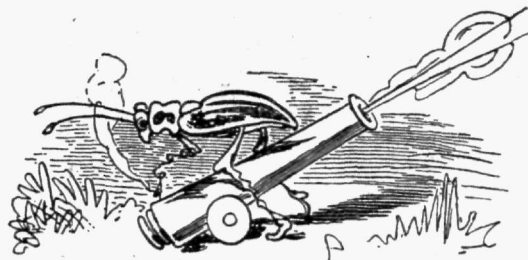

ja oma piipu popsides. —
Ta õrnal kahvatumal valgel
on mesilased rohus jalgel.
Neil kuninganna mehel' sai,
sest pulmapäevaks soodus mai.

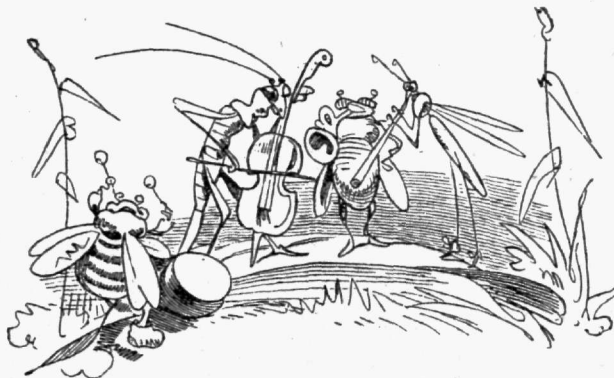
Kus roosisaal on kõrge, klaar,
sääli istub majesteetlik paar.

Kui kuningannalt viibe näib —

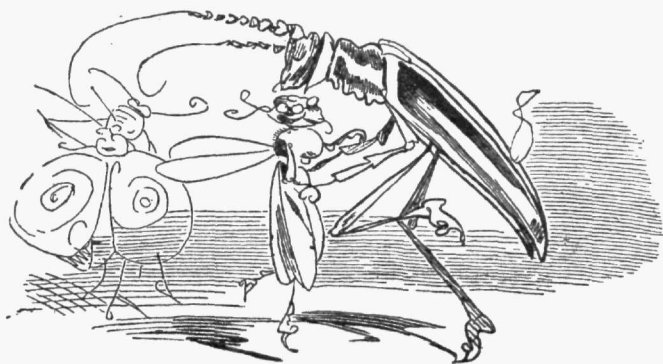
siis suurtükk kohe lahti käib.

Tsing-tsing! tra-ramm! — ka õuemuusik
pea kõlab, nii et kajab kuusik.

Puhub kärbes trompeeti
ja kihu klarinetti,
lööb kimalane trummi,
ritsik viulit mängib;

nii pulmarahvas kõik rõõmsasti ringib. —

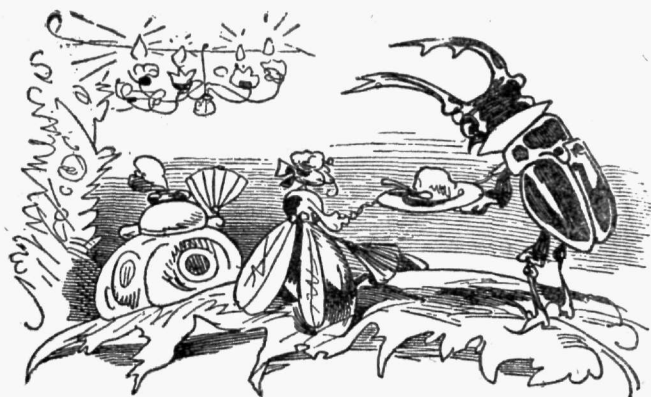

Pikk puutäi see kiigub,
ja vastu tal' liigub
noor Mesilas-Liisi,
üht tantsides viisi. —

Ja, näe, sääli see väike,
tal hõlmas on Miina,
teeb temaga käike. —

Ja vaata, kui kena on Triina!

Küll põdrapõrnikas uhke
ta rinnust meelitab ohke!

Tarvilik raamat kooli- ja rahvaraamatu-
kogudele on koguteos

„Virumaa“

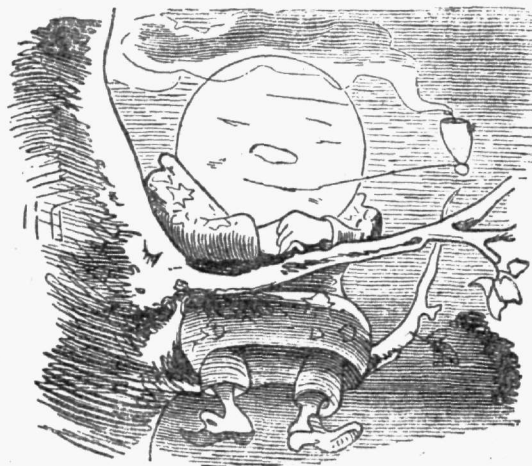
408 lehekülge, 138 pildiga ja Virumaa kaardiga
Toimetand E. Rosenberg

Hind 400 marka. Saada igast korralikust raa-
matukauplusest. Pääladu Viru Maakonnavalitsuses.

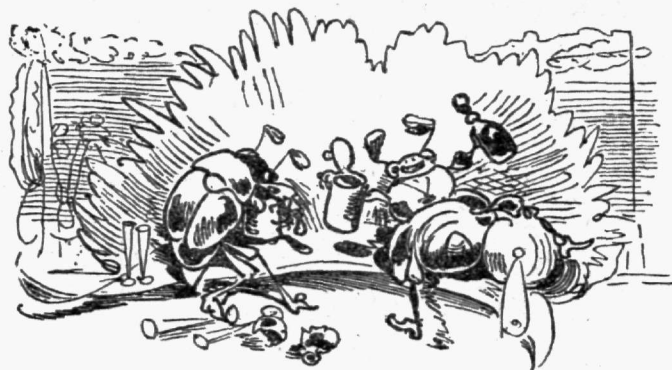
Paberi äri „KODUMAA“

Tartus, Aleksandri t. 9. Tel. 787

Pakub omast laost igasugu pakkimise, joonistuse, suitsu,
kirjutuse j. t. paberit, kui ka pruuni ja valget pappi
igasugust kirjutusmaterjaali suurel ja väikesel arul

Ja kuu see istub õunapuul —
hää alla vaadata säält kuul.

Kaks lehepõrnikat peol ka näha,
kaks kena poissi,
kel aru on vähe;
nad purju jäid ammugi enne teisi
ja lõpuks lamasid märjas rohus

ei aimandki seda, et on ohus.
— Nii valvur öökull leiab nad
ja ütleb: „Juba lamavad
nad jällegi!!“ —

MAX JOHANSON

Rätsepa-
äri

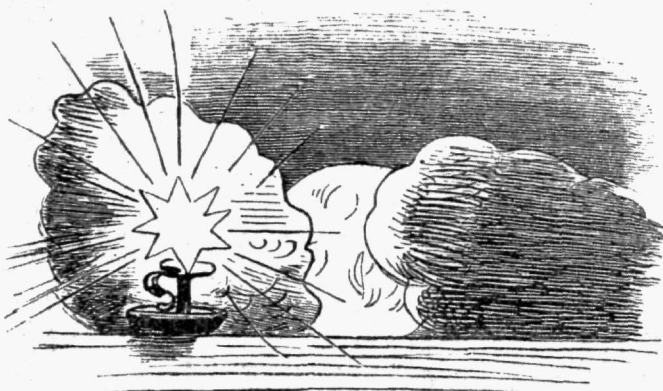

Rätsepa-
äri

Soovitan oma austatud tellijatele kõige paremaid inglisriideid sügise- ja talvehooajaks kuulsatest UHRING & CO :: ja HOLLAND SHERRI firmadest ::

Ja kongi kull nad tassibki.

Kuu väsiind ka, ta pilvelaeval läeb uneriiki läänetaeval.

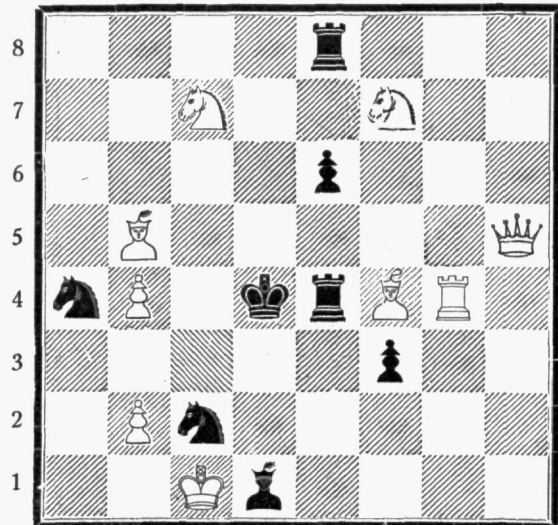
(Lõpp)

Male

Ülesanne nr. 7

M. Feige

(„Wiener Schachzeitung“ 1924)

Valged : Kc1, Lh5, Vg4, O: b5, f4, R: c7, f7, J: f2, b4. (9)
Mustad : Kd4, V: e4, e8, Od1 R: a4, c2, J: e6, f3 (8).
Matt kahe käiguga.

Etüüd nr. 2. lahendus.

1. f5-f6	e7×f6
2. Rd7-e5	Ob2×e5
3. Kf3-e4	Oe5-b2
4. Ke4-f5	ja võidab
2. . . .	f6×e5
3. Kf3-e4	Ka3-b3
4. h6-h7	a5-a4
5. h7-h8L	a4-a3
6. Lh8-g8+	Kb3-c2
7. Lg8-a2	ja võidab.

Kui 2. Kf3-f4, siis Ob2-c1+ ja must kõguni võidab.

Ülesandes nr. 5 tuleb valge Re5 asetada väljale b6, et kõrval lahendust Og2+ ära hoida.

Meie lugejatele

Käesolev number ilmub näituste erinumbrina, mis pärast oleme sisukorda võtnud ülevaateid meie ühistegevistest ettevõtetest ja asutustest. Et kuulutusi erakordselt rohkesti kogus, siis suurendasime käesoleva nri, kuna müügihinna endiseks jätsime.

O. Lutsu Tootsi lugude järg „Äripäev“ jäi ruumi- puudusel sellest nrst välja, kuna ta ilmumine lähemas nrs järgneb.

Järgmises „Odamehes“ on rohkesti pilte septembri näitustelt.

Vastutav toimetaja ja väljaandja Carl Sarap. — Trükitud K.-Ü. „Postimehe“ trükikojas, Tartus
Järeltrükk ja piltide reprodutseerimine ilma „Odamehe“ loata keelatud

„Odamehe“ tellimishind

1/1 aastas (12 nrt) — 400 marka
3/4 „ (9 „) — 320 „

1/2 aastas (6 nrt) — 220 marka
1/4 „ (3 „) — 115 „

Tellida võib igast numbrist alates. — Üksiku numbr hind endiselt 40 mk.

Tellimised saata „Odamehe“ päätalitusse Tartu, Promenaad 7-a. Tellimisi võtavad vastu ka kõik E. Vabariigi postkontorid ja korralikud raamatukauplused.

ALBERT ORG'I KIRJASTUS O. - Ü.

Tallinn, Harju tän. nr. 34

„KODU- JA KOOLIRAAMATUD“

I seeria. *Noorsoo kirjandus*

Toimetanud Hugo Raudsepp

Nr. 1. Cervantes. Don Quijote	Mk. 225.—
Nr. 2. Swift. Gulliweri reisid	125.—
Nr. 3. M. Twain. Tom Sawyeri juhtumised	225.—
Nr. 4. F. E. Burnett. Väike lord Fauntleroy	150.—
Nr. 5. Öös ja jääs. Fr. Nanseni ekspeditsioon 1893—1896	100.—
Nr. 6. Hauff. Karavaan	100.—
Nr. 7. Stevenson. Varanduste saar	
Nr. 8. Jerome-Jerome. Kolm meest paadis	

II seeria. *Ilmakirjandus*

Nr. 1. Homeros. Ilias	Mk. 375.—
Nr. 2. Homeros. Odysseia	200.—
Nr. 3. Lamartine. Graziella	125.—
Nr. 4. Lagerlöf. Vagajutt Kristusest	120.—

III seeria. *Populaarteadus*

Nr. 1. A. Tammann. Eesti üldised laulupidud XIX aastasajal	Mk. 150.—
Nr. 2. H. Raudsepp. Sentimentalism	150.—
Nr. 3. A. Jansen. Renaissance aja suurmeistrid (17 pildiga)	175.—

IV seeria. *Elulood*

Nr. 1. A. Tammann. Jüri Vilms	Mk. 150.—
Nr. 2. Livingstone'i elu	100.—

Rahvaraamatud

Nr. 1. Ed. Poe. Kuldmardikas	Mk. 20.—
Nr. 2. J. Bunin. Isand San Franciscost	20.—
Nr. 3. F. Otto. Kullakaevajate pidu	20.—
Nr. 4. Wells. Jumal, Jimmy Goggles	20.—

Saada kõikidest korralikkudest rmkpl., jällemüüjatele ja raamatukogudele % %

Igäüks

kes ostab „Odamehe“ raamatukauplusest Tartus, Promenaad 7-a, omale vähemalt 500 mk. eest kooliraamatuid või muud kirjandust,

saab hinnata huvitava ja pildirikka I aastakäigu ajakirja „Odameest“

(1922. a.), mis sisaldab 204-l suurel leheküljel rohkesti huvitavaid ja väärtuslikke artikleid Eesti ajaloost, loodusest, rahvaelust ja kunstist, jutustusi, nalja piltides jne. Üldse on selles aastakäigus 243 pilti, millest suur osa haruldasi, esimest korda trükis ilmund.

Sel viisil omandab

igäüks, kes ostab „Odamehe“ raamatukauplusest omad õpperaamatud või muud vajanduslikud raamatud, mida niikuinii koolitöök ostma peab, — suure, väärtusliku, huvitava ja pildirikka raamatu ilma hinnata.

Igäüks

kes ostab „Odamehe“ raamatukauplusest Tartus, Promenaad 7-a, vähemalt 1000 mk. eest kooliraamatuid või muud kirjandust,

saab pääle „Odamehe“ I aastakäigu (1922. a.) veel hinnata 1/2 aastakäiku „Odamehe“ II aastakäigust

(1923. a.) trükitud väljamaal, 180 suurt lehekülge mitmesugust huvitavat lugemismaterjaali 284 pildiga.

„Odamehe“ I aastakäik (1922. a.) maksab müügil 160 mk.

„Odamehe“ II aastakäigu esimene pool (1923. a.) maksab müügil 200 mk.

Igäüks aga, kes peab omale sügiseks raamatuid ostma, võib neid „Odamehe“ juurest ostes ilma hinnata saada huvitavad ja väärtuslikud ajakirja „Odamehe“ aastakäigud, mille hind eraldi ostes 360 mk.

Kõrge Martsa kallas Toilas

Toila suvitusrannas

toad pansiooniga

Jõhvi vaksalist 7 versta. □ Postkontor. □ Telefon.
Telegraaf. □ Post 6 korda nädalas

Address: Toila, „Männimõis“

Põhja-Eesti rannikul püsivad lehed sügisel kaua kollastena puis

Dr. A. Eisenschmidt'i 10-aastase surmapäeva mälestuseks ilmus

Dr. phil. Aleks. Eisenschmidt'i elulugu ja tegevus

Kirjutand prof. P. Köpp, J. Hünerson, L. Martinson, N. Rootsi ja A. Luksepp.

Hind 35 mk.

Eesti Laenu- ja Hoiu-Ühisus

Tartus, Suurturg, nr. 14, omas majas

Telefonid: juhatuse nr. 700; üldine nr. 177.

Äritunnid kella 10—2-ni.

Kõige vanem Eesti rahaasutus.

Asutatud 1902. aastal.

Ühisus annab laenusid, võtab vekslid, veokirju ja muid dokumente sissenõudmiseks, saadab raha makсутa teistesse kohtadesse j. n. e.

Ühisus võtab raha hoiule

kuldkrooni alusel ja maksab ajakohast protsenti.

J. Räsä klaveritehas

Tartus, Tiigi tän. nr. 86, omas majas

Asutatud 1892. a.

Piainod

Kroonitud kõrgemate auhindadega sise- ja väljamaal

Tsement-beton tööstus

„Venn. Särg“

Tartus, Promenaadi tän. 2, kõnetr. 78.

Soovitab oma tehases:

Igasuguseid tsement-, beton, ehitusmaterjaali, nagu: katuse-, ehitus-, parkettkiva, trepiastmeid, kaevu kanalisatsiooni-, põllu torud, kõnnitee platesid jne.

Saadused on eelmistel näit. kõrg. auhindadega kroonitud.

K.-Ü. „Loodus“ on suurem eesti-keelsete kooli-, õppe- kui ka teadusliste-raamatute kirjastus Eestis. Meie toodanguga lähemaks tutvunemiseks nõudke „Raamatute tutvustaja“ nr. 5 ja 6. Hinnata väljaanne. Saatekuluks 10 marka postmarkides saata.

K. - Ü. „LOODUS“

Raamatu ja kirjutusmaterjaalikauplus
Rüütli tän. nr. 9. — Ladu Vana tän. nr. 1

Carl Unger

raamatuköitmise ja joonitsemise asutus

Tartu, Jaani tän. 8. Telef. 5-57.

*Kõige suurem ladu
kontoritarbeasju,
paljundamise aparate ja
maalimise abinõusid.*

Wiini kondiitri äri ja kohvik

Tartus, Jaani tän. 7.

Soovitame mitu korda päevas värskaid

dessert kooke, peenemaid confitüüre ja linnase kompekke. Schweitsi piima ja puna piima šokolad. Vanilje šokoladi iga hinnalist. Pähkli ja bruca šokoladi, tee küpsiseid. Tellimised tortide, kringlite ja plaadi-kookide päale saavad korralikult valmistatud.

Spetsialität — MARZIPAN.

Igasugused joogid, nagu: Karlsbadi kohvi, šokolad, tee, limonaad j. n. e.

Aupaklikult W. ja H. Werner.

Moe-, pudu- ja pesuäri Uennad Lepp

Tartus, Kaubahoop nr. 2. tel. 4-81

Alaliselt rikkalik valik: meester. ja naister. pesu, triik-särke, kraesid, manshette, kaelasidemeid, trakse, siidi-kaelashalle, sukki ja sokke, kindaid, koetud pillaseid naister. jakke, meester. peste, laste kostüüme, shalle ja müitse. — Kõiksuguseid pitse, pesatse ja pesusakke. — Täielik valik käsitööniite DMC. — Vihmavarje. — Sandaale

Võrk- ja trikoopesu. — Ujumiskostüüme

==== igasugune korralik riiete auruga voltimine. ====

Jällemüjatele hinnaalandus
Hinnad võistlemata odavad

Kui mark langeb

„Kartulikoti jaoks peate ka sõidupileti võtma!“

„Kuida nii, see on ju piletiraha, mida Teile maksta tahan!?”

A. Tõnnison'i juuksetööstus

Tartus, Kүүtri ja Jaani tän. nurgal

Valmistab kõige uuemate moodide järele shimmi
lokkisid ja juukse plettisid

Habemenugade teritamine.

Töö kiire ja korralik

Ilusaid pupe parukaid

soovitab R. Dils'i juuksetööstus

Tartus, Jaani tän. 36

Vannutatud maamõõtja

L. Jakobsenn

Maamõõdu-kultuurtehnika büroo Tartus

Lossi tän. nr. 1.

võtab igasuguseid maamõõtmise, kaardi-
valmistamise ja loodimise töid vastu.

A.-S. „HELIOS“

Apteegi- ja kosmeetikaainetega kauplemise, keemia-farmatsöit-
liste preparaatide valmistamise, arstirohtude ja tehniliste
taimede kasvatamise ja ümbertöötamise selts

Rohukauplus, päevapildi materjaali ladu ja pääkontor:
Tartus, Promenaadi tän. 7. Tel. 5-62

Vabrik ja katsepõllud: Tartus, Uus-Savi tän. nr. 1. Telefon 2-30

Osa-ühisus
„LINDA“
KOHVIK

Tartus, Suurturg 2
Telefon 4-83

Eesti seltskonna
parem kohtamispaik

Alati saadaval
kõiksugu
kondiitri saadusi

Tellimised täidetakse korralikult

TARTU EESTI MAJANDUSE ÜHISUS

Tartus, Holmi tän. 12-18. Tel. 10
oma majades

*

Kõige

vanem selle-

sarnane asutus Eestis

Kõige kasulikum põllu-
tarbeainete sisseostu koht

Laos alati: kunstväetusained

põllutööriistad, raud, teras,

raud- ja terasriistad, ehi-

tusmaterjaal, määrd-

õlid, marinarihmad

j. n. e.

*

TARTU EESTI MAJANDUSE ÜHISUS

Tartus, Holmi tän. 12-18

Koguge kapitaali ja kindlustage endid mustapäeva vastu!

Iga kokkuhoitud mark pange hoiule. Kodus ei too raha mingit kasu, on kardetav hoida ning võib kergesti kaduma minna. Raha hoiul kasvab ajajooksul protsente kandes mitmekordseks, aitab meie rahvamajandust tõsta ja kiirendab raha ringkäiku, mis omakord raha väärtust tõstab.

Raha võtab hoiule

jooksvale arvele päeviti ja kuude viisi ning mitmesuguste tähtaegade pääle. Hoiusummade eest maksetakse ajakohast protsenti.

Kolmas Tartu Laenu- ja Hoiu-Ühisus

Tartus, Suurturg 8. Telefon 99.

Ühisus annab laenusid

käemeeste, obligatsioonide ja väärtpaberite kindlustusel välja. Korrespondendi arved igas kodumaa linnas ja rahvarikkamas kohas. Võtab vekslite, veokirjade ja mitmesuguste dokumentide järele raha sissenõudmisi oma pääle. Hoiusummad võetakse kuldkrooni alusel vastu. Toimetab kõiki pangaooperatsioone.

Kellele tõde, kellele nali

Põhja kunstnikkude esinemine „Sturmi“ kunstinäitusel Berliinis. Huvitav näide moodsamast kunstist. Peterseni akvarell: Surruaed.

Naha ja suguhaigused — Jookse haigused
Ravitsemine kiirtega

Dr. A. Lenzner

Tartu, Rüütli tän. 23, krt. 4
Kõnetunnid 10—12 ja 5—7

Kondiitri äri ja restoraan **E. Wattmann**

Tartus, Lossi tänav 1

Telefon 772

Valmistab maitserikkalt kõisuguseid
kondiitri töid

Restoraanis alati saadaval külmad ja
soojad suupisted

Puhas ja korralik teenimine

Tartu Naisühingu käsitöökool

Töötab 5 eriosakonnaga: 1) kudumises, 2) Naiskäsitöös, 3) õmblemises, 4) raamatuköitmises ja papitöös, 5) keramikas

Kursused kestavad 2—3 aastat ja annavad õiguse meistriabi, instruktori ja eriaine õpetaja kutse saamiseks

Vastu võetakse vähemalt 6 kl. algkooli lõpetajad, (keramika ja raamatuköitmise osakonda mõlemast soost)

Keskooli lõpetajad omavad õiguse eriaine õpetaja kutse saamiseks

Õpetöö koolis algab sügisel, septembrikuul

Address: Tartu, Kalamehe tän. nr. 12, telef. 199

R. Brett riidekauplus

Suurturg 7, raekoja ees,

soovitab kodumaa vabrikutest
möödukate hindadega

naisterahva palitu ja mantli
meesterahva
kalevi, kreppkalevi ja drapi
musliini, kretongi ja oksfordi
halbleini, madapolami ja batisti
kõiksugu kleidi ja pluusi

riiet

Spetsiaal meesrätsepa äri

Tartus Jaani tänav nr. 12

rätsepmeister **J. Ereline**

Üliõpilastele % %

Mööbli ja ehituse tööstuse äri

Tartus Tartus
Rüütli tän. 12 **J. Kangro** Rüütli tän. 12

Valmistab kõige uuema stiili järele kõiksugu mööblid. Pääle selle tehakse kõiksugu polstertamise töösid ja on ka äris alati valmis mööblit saadaval. — Töö korralik ja hinnad mõõdukad.

Kellade, kuld- ja hõbeasjade kauplus AUG. TIITS

endine E. Lohan, Tallinn Kinga tän. nr. 1

Soovitab kõiksugu
tasku-, tasku-äratamis- ja
seina-kellasid
kõige parematest vabrikutest.
Kuld- ja hõbeasju.

Maitserikas töö, mõõdukad hinnad
ja korralik talitus

T. Nõmmits'e juuksetööstuse ateljee

meeste- ja naisterahvastele.

Tartus, Maarjamõisa tän. nr. 9. Tel. 495.

Ainuke kõige suurem tööstus sellel alal terves Eestis.
Äri on mitme kuld- ja hõbeaurahaga kroonitud.

Kõige austusega T. Nõmmits.

Ed. Veber'i

kummitemplite tööstus

Tartus, Vene tänav nr. 6

JUL. ABERG

Tallinn, S.-Karja tän. 5

Kohale jõudnud suures maitserikkas väljavalikus talve-
ülrikonna, palitu, kostüümi, voodririided
ja mantli plüüsi. — Hinnad mõõdukad.

Restoraan „Must Kass“

Tartus, Küütri ja Kompanii tän. nurgal

soovitab oma restoraanist: kõiksugu likööri väljamaa-
ja kodumaa vabrikutest. Külmad ja soojad söögid saadaval igal ajal
Teenimine Korralik

Austusega R. Luik

B. GENSS & POJAD,

Tartus, Küüni ja Poe tän. nurgal.

Päeva- ja vihmavarjud, jalutuskepid, naisterahvaste ja laste sukad,
meesterahva sokid, laste trikoo ülikonnad, supeluspüksid naiste-
rahvastele ja meesterahvastele, meesterahvastele pesu ja kravatid
suures väljavalikus praegu pärale jõudnud
ja müüb mõõdukate hindadega.

G. Vahkale

Ajakohasem meesterahva rätsepatöökoda

Tartus, Vana tän. 15. II kord

Kullasepa ja graveerimise töökoda Tartus, Küütri tän. nr. 2 (enne Gildi tän. nr. 5)

Valmistab kõiksugu kullasepa ja graveerimise töid,
eriti seltsi- ja koolimärke emaljeeritud ja ilma.
Soovitan laulatussõrmuseid iseäranis odava hinnaga.
Kõik tööd tehakse korralikult ja peenemaitseiselt
võistlemata odava hinnaga.

Kullasepp Joh. Villmann

I klassi juuksetööstuse äri

A. Raud

Asutatud 1911. aastal

Äris töötavad ainult I klassi väljaõppi-
nud jõud / Töö kiire, puhas ja korralik

Tartus, Jaani tän. nr. 8.

Barklai platsi taga, K. Ungeri äri kõrval

KOHVIK JA SÖÖGISAAL
CENTRAL
 TARTUS,
 RÜÜTLI TÄN. NR. 1.

SOOVITAB HOMMIKU-, LÖUNA-
 JA ÖHTUSÖÖKE NING ALKO-
 HOLITA KARASTAVAIK JOOKE

MÕÕDUKA HINNAGA

Spetsiaal-äri
elukorterite
 sissesäädmiseks

Mööbliriiet	Reform raudvoodid	
Portjääririiet	Reform puuvoodid	
Vaipu	Lastevoodid	
Laudlinu	Pääpatju	
Persia vaipu	Vedru	} madratsid
Seinavaipu	Reform	
Põrandavaipu	Krollhaar	} vooditekke
Kookus põrandariiet	Mereheina	
Kookus jalamatte	Vateeritud	
Vahariiet igat sorti	(tikitud)	
Tüllkardinaid	Flanell	
Soome kardinaid	Villaseid	
Lauapesu	Piqué	
Prijma Soome voodid	Zephyr	

soovib suures väljavalikus odavate hindadega

H. BAUMANN

Kaubahoovis nr. 1. Telefon 676

P. F. Metusala

*Mees- ja naisriiete aka-
 deemilised juurelõikuse
 kursused*

Tallinn, Rüütli tän. 6, krt. 2
 Niguliste kiriku vastu

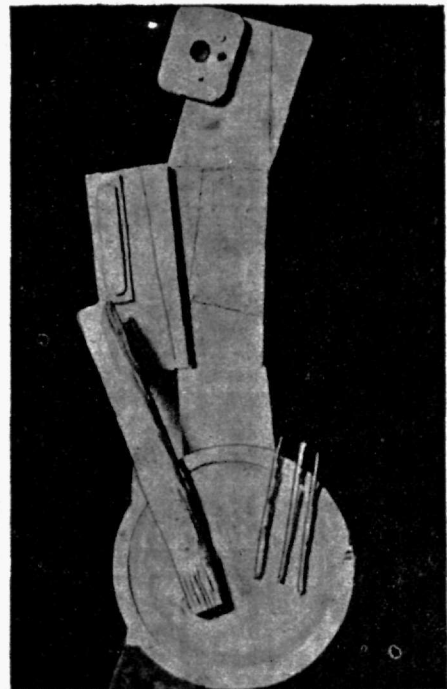

Kursused on päevased, õhtused ja kiired korras. Kursustel õpetatakse põhjalikult riiete juurelõikust, modeleerimist shurnaalidest, selgaproovimist ja väljatõotamist üleilma kuulsa Koonus-seksionaal juurelõikuse õpemetoodi järele.

Kursust juhivad pealinna esimese klassi mees- ja naisrätsepade ärilise juurelõikajatest koosseisev komitee. Lähemad teated kursuste üle saadetakse välja maksuta.

Mees- ja naisriiete elegantsed lõiked valmistatakse kiirelt ja korralikult mõõtude järele ja kollektsioonide viisi spetsiaal valmisriiete jaoks.

Tellimiste vastuvõtmine kella 10-3 ja 6-8

Näide moodsast kunstist

Eugène de Sala: Minu naine mängib banjot

Koloniaal-, veini-, napsi-,
likööri- ja õllekauplus

J. Martin & J. Kühle

Tartus, Rüütli tän. 3
Kõnetraat 6-44

soovitab vabriku hindadega kõi-
gist vabrikutest *veine, ükõõre,*
schnapse. Suur väljavalik maius-
asjadest ning koloniaal kaupadest

Konditorei, kohvik ja pagaritöäri **A. Leppik & Ko**

Tartus, Rüütli tän. 16
Telefon 600

Alati saadaval kõiksugu kondiitri
ja pagari saadusi

P. S. Kohvi, tee, kakao limo-
naad j. n. e.

Mesi-, piparkoogi-, biskviidi ja
prääniku tööstus

Kõik saadused alati suurel kui ka
väiksel arvul saadaval. Kaup-
meestele kõige soodsam ostukoht.

Jõulu-präänikud tuntud häädukes

Eelmise aasta näitusel kroonitud
5 kuldaurahaga

S. VOSMI

Rätsepatöökoda Rüütli tän. 18, Tartus

Valmistab oma kui ka tellija materjalist kõiksugu
rätsepatöid kõige uuemate moodide järele.

Hinnad vastutulelikud

Hooaja kaubad suure väljavalikus

Hinnad mõõdukad

H. Hendrikson

Saapa- ja pudukauplus
Tartus Tähe tän. 65

Tartu pillatööstus ja
auruõärvikoda „**UNION**“

Kontor Tartus, Kalda tänav 16, alumisel korrall

Kraasimine, ketramine, värvimine, vanutamine, pressimine jne.

Töö kiire ja korrallik * Hinnad mõõdukad

A. MURRO

Herrade ja daamide
JUUKSETÖÖSTUS

Tartus, Rüütli tänav 22

Suur väljavalik teatri parukatest välja üürimiseks
Võtab tellimisi vastu teatri grimeerimise pääle linnas ja maal
Alati saadaval schminki, kreppi (habeme karvu), mastik jne.

Tartu Naisseltsi kursuste õpilaste tööd

Tartu Naisseltsi kodukäsitöökoda

Jaani tän. 14

Avatud 9—1 ja 3—4

Müüb ja valmistab tellimiste pääle igasugu kangakudumise ja tikkimise töid: rahvariideid, vaipu, ukse- ja aknaeesriideid, lippe, laudlinu, rättisid, põllesid, mööbliriideid, linikuid, lauapesu j. n. e.

Tartu Naisseltsi kangakudumise kursus

algab 1. sept. pr. Ebba Sarali juhatusel

Käsitöö ja pesuõmblemise kursus

algab 1. sept. neuu Gerni juhatusel

Ülesandmisi võetakse vastu Jaani tän. 14

Maitsevad lõunasöögid

35 margast alates ja kallimad

Õhtusöögid kella 19—22 — 25 marka ja kallimad

Söögisaal „Laine“ — Kүүtri tän. 8, Tartus

Coiffeur — Granberg

Lai tänav 7 — telef. 20-12, erakorteris 25-86

Juuksevärvimine

Silmakulmude värvimine

Shimmylokid

Maniküür

Omanik TSHIPAN

L. GOLDBERG, Tartus, Kүүni tän. nr. 6

Kõige kasulikum ostukoht Tartus. Suur valik moe- ja pudu. kaupa, kõiksugu portselaan-, kivi-, klaas-, emaljeritud söögi- ja köögi tarbenõud.

L. GOLDBERG, Kүүni tän. 6, Tartus.

Võistlemata odava hinnaga. Võistlemata odava hinnaga.

L. GOLDBERG, Tartus, Kүүni tän. nr. 6

Muusikariistade kauplus

Suurteurg 2, Tartus.

Soovitab kõiksugu muusikariistu oma- ja väljamaa vabrikutest.

Hinnad võistlemata!

Hinnad võistlemata!

G. Berger

Tallinn

Optika-, arstiriistade ja päevapildi tarvete kauplus

Nunne tän. nr. 1, Pikajala all

Fotogr. aparaadid ja nende juure kuuluvad asjad

JAAN RATNIKU MASINAVABRIK

Tartus, Pihkva tän. nr. 50. Kõnetr. 363

VALMISTAB hobustega veetavaid aurukatlaid isesõitjateks, põleva õli ehk gaasi mootorid turba ehk puugaasi mootoriteks, ja teisi masinaid.

TEHAKSE igasuguseid treimise ja hõõveltamise töösid, freesitakse kõiksuguseid hambarattaid ja masina osasid, laagrid ja võlvisid.

PARANDATAKSE aurukatlaid, aurumasinaid, mootoreid, traktoreid, automobiile ja teisi masinaid.

ALALISELT valmis saada automaat tsilindri- ja muid määrijaid, biskviidi, sindli ja laastu masinaid.

KÕIK metallist masinaosad parandatakse - sulatatakse auto-geeniliselt kokku

„Odamees“ on trükitud Türi Paberi- ja Puupapi-vabriku A./S. paberil
Tartu ladu — Kүүtri tän. 5, kõnetraat 4-77

Kinoteater

Esimese järgu
eeskavad ja
kõige parem
muusika

Esimese järgu
eeskavad ja
kõige parem
muusika

Telefon nr 91 Tartus, Kүүtri tän. nr. 1 Telefon nr. 91

Koolidele soovitab „Odamees“

Geomeetria algkoolidele I

F. V. Mikkelsaar. Hind 60.—

Geomeetria algkoolidele II

F. V. Mikkelsaar. Hind 75.—

Geomeetria algkoolidele III

F. V. Mikkelsaar. Hind 75.—

Geomeetria alg- ja täienduskoolidele

Kordamis- ning täienduskursus VI, VII ja VIII õppeaastale. F. V. Mikkelsaar. Hind 200.—

Metoodiline matemaatika õpiraamat I

J. Koppel. Hind 45.—

Ülesannete kogu

„Metoodilise matemaatika õpiraamatu“ juure J. Koppel. Hind 200.—

Eesti keele grammatika

Sõnade muutmine. J. Jõgever.

Eesti keele grammatika II

Muutelõpud. J. Jõgever. Hind 60.—

Eesti keele grammatika III

Süntaks J. Jõgever. Hind 75.—

Eesti keele grammatika

O. Loorits. Hind 250.—

Eesti uuem ilukirjandus

Fr. Tuglas. Hind 75.— ja 60.—

Keelelised harjutused

II muutm. trükk. Fr. Puusepp. H. 120.—

Laste sõber

Aabits ja lugemik. J. Kuulberg. Mitmevärviliste kivitrüki piltidega. Hind 100.—

Ladina keele õpiraamat

keskkoolidele I. Lugemik. E. Kikas. Hind 100.—

Ladina keele õpiraamat

keskkoolidele II. Grammatika. E. Kikas. Hind 120.—

Ladina keele õpiraamat

keskkoolidele III. Sõnastik. E. Kikas. Hind 50.—

Little Lord Fauntleroy

(Väike lord). F. H. Burnett. Piltide ja ing.-cesti sõnastikuga. Hind 160.—

Esteetika süsteem

E. Meumann. Tõlk. A. Oras. H. 160.—

Saaremaa ja Muhu muinasjäänused

A. M. Tallgren ja tema õpilased. Hind 300.—

Paeseina profiil Martsal

H. Bekker. Hind 20.—

Järve taimed

A. Audova. Hind 30.—

Andmed Pühajärve uurimisest

A. Audova ja H. Bekker. Hind 160.—

Eesti Kirjastus-Ühisuse

„Postimehe“ trükikoda

Tartus, Jaani tän. 11/13, oma majas. Tel. 80

Trükikoda

valmistab maitserikkalt ja asjatundlikult igasuguseid trükitoodeid, nagu ajakirju, raamatuid, aktsidentstõid jne. Iseäranis rõhku pannakse hää pilditrüki pääle. Töö kiire ja korralik

Tsinkograafia

valmistab võistlemata hääduses kõiksuguseid klisheesid nii liht- kui ka kõige peenemaid autotüüpisid ühe- kui ka mitmevärvi trüki jaoks

Kõitekoda

võtab oma pääle suuremal kui ka väiksemal arvul raamatute broshüürimist ja kõiksugu liht- kui ka ilukõitetõid. Töö korralik ja hinnad mõõdukad

Kes tahab tõesti hääd trükitoodeid, klisheed ehk raamatukõidid, see tellib Eesti Kirjastus-Ühisuse „Postimehe“ trükikojast

E. K.-Ü. „Postimehe“

raamatu- ja kirjutusmaterjali kauplus

asub Tartus, Suurturul nr. 16, Eesti Panga majas. Telef. 250

Soovitab teaduslikku-, ilu- ja koolikirjandust, kantselei ja koolitarbeid suures väljavalikus võistlemata hindadega ja hääduses. Võtab „Postimehe“ tellimisi ja kuulutusi vastu

„Odamees“ on trükitud Eesti Kirjastus-Ühisuse „Postimehe“ trükikojas